

**Державний вищий навчальний заклад
«Запорізький національний університет»
Міністерства освіти і науки України**

А.І. Тернова

Т.А. Захарс

ТЕЛЕВИРОБНИЦТВО

Навчальний посібник

для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напрямку підготовки
«Журналістика»

Затверджено

вченою радою ЗНУ

Протокол № від

Запоріжжя

2015

УДК : 070:654.19(075.8)

ББК : Ч612+Ч63я73

T 353

Тернова А.І. Телевиробництво: навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Журналістика» / А.І. Тернова, Т.А. Захарс. – Запоріжжя: ЗНУ, 2015. – 150 с.

Навчальний посібник відтворює історико-теоретичні аспекти становлення і функціонування телебачення як засобу масової комунікації та носить практично-прикладний характер формування складної й багатоманітної системи умінь і навичок, необхідних під час журналістської діяльності на телекомпаніях і пов'язаних із організацією виробництва аудіовізуальної продукції.

Призначений для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Журналістика».

Рецензент доктор філол. наук, професор *О.О. Семенець*

Відповідальний за випуск канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри журналістики *В.В. Костюк*

ЗМІСТ

Передмова	4
Модуль 1. Телебачення як засіб масової комунікації	6
Тема 1. Телебачення у системі ЗМІ	6
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	14
Тема 2. Специфіка аудіовізуальної інформації	14
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	37
Тема 3. Вітчизняні телевізійні канали та журналістські професії на ТБ	38
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	68
Модуль 2. Телевізійне виробництво	70
Тема 1. Робота журналіста у ході (на різних етапах) підготовки телематеріалу	70
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	80
Тема 2. Виробництво новин на телебаченні	80
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	91
Тема 3. Виробництво аналітичних та художньо-публіцистичні програм на телебаченні	91
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	100
Тема 4. Нові медіастандарти у виробництві екранної продукції	101
<i>Контрольні запитання з теми для самоперевірки</i>	111
Практичні завдання і вправи	112
Тести та завдання до дисципліни	126
Орієнтовні екзаменаційні питання	130
Список використаної літератури	132
Рекомендована література	134
Додатки	136
Перша молодіжна програма студії «Гарт»	136
Покрокова інструкція по монтажу	140

ПЕРЕДМОВА

Запропонований у навчальному посібнику матеріал обумовлюється необхідністю осмислення усіх етапів як виникнення, становлення й сучасного стану телебачення, так і виробничо-прикладних та технологічних аспектів підготовки аудіовізуальних матеріалів для цього виду ЗМІ.

Головною *метою* запропонованого видання є ознайомлення студентів з основними історичними фактами, що мали визначальну роль у становленні телебачення – провідного засобу масової комунікації – як у світі, так і, власне, в Україні. Разом із тим, воно покликане залучити молодих фахівців до ефективного використання нових комунікаційних і технічних можливостей у розробці й виготовленні якісних матеріалів для телебачення, зважаючи на його звукозображальні можливості, масовість, оперативність, документальність, художність тощо.

Телевиробництво є необхідним складником вивчення теорії та практики телевізійної журналістики і складається з двох модулів (по чотири теми кожен, одна з яких виноситься на самостійне опрацювання й перевірку її засвоєння на лабораторних заняттях). Модулі включають відомості як із теорії тележурналістики, так і практики журналістської діяльності в межах різних типів програм телевізійного мовлення вітчизняних медіа. Оскільки дисципліна є вступною, нормативним курсом передбачається вивчення історії й важливих етапів виникнення й розвитку телебачення у світі та безпосередньо становлення телебачення в Україні, розкриття жанрових особливостей створення телевізійного продукту на сучасному етапі вітчизняної журналістики, реалізації різножанрового аудіовізуального продукту на провідних телеканалах, а також специфіку створення власних авторських програм.

Завданням курсу є формування складної та багатоманітної системи умінь і навичок, пов'язаних із організацією роботи телевізійного виробництва, створення програмного продукту, відмінного за жанровими ознаками. Тобто, навчити працювати і над зображенням, і над словом; уміти вибудовувати телевізійну структуру як складника окремої програми, так і передачі в цілому.

За підсумками вивчення курсу студент повинен *знати*:

- історію виникнення та становлення українського телебачення;
- специфіку сучасного ринку телевізійних медіа України;
- місце телебачення в системі інших ЗМІ;
- жанрові класифікації телевізійного матеріалу, сучасні тенденції у жанроподілі;
- різновиди жанрів та їх особливості в системі виражальних засобів ТБ;
- головні етапи роботи над телевізійним матеріалом та програмою в цілому;
- принципи взаємодії та співпраці представників різних творчих професій на ТБ.

У результаті вивчення курсу «Телевиробництво» студент повинен *уміти*:

- творчо використовувати набуті знання в процесі створення якісних телевізійних матеріалів;

- організовувати належним чином кожен етап продакшну телепродукту;
- знаходити підходи для творчої колективної роботи у ході виробництва телепродукту;
- реалізовувати задум у якісному, завершеному вигляді (ідея, сценарій, відеозйомка, закадровий коментар, композиційне рішення, монтаж);
- здійснювати виготовлення різножанрових матеріалів;
- працювати як у режимі відеозапису, так і у прямому ефірі.

Засвоєння всіх теоретичних аспектів та набуття навичок з фахової дисципліни «Телевиробництво» сприятиме майбутнім журналістам телевізійної сфери впевнено почуватися у подальшій професійній роботі як у складі творчих команд (журналіст, репортер, інтерв'юер, коментатор, сценарист, режисер-постановник, оператор, редактор, ведучий, монтажер тощо), так і самостійно. Вивчення окремих тем будуть необхідні при написанні рефератів, курсових, кваліфікаційних (дипломних, магістерських) робіт.

«Телевиробництво», як навчальна дисципліна, тісно пов'язане з «Основами журналістики. Вступом до спеціальності», із курсом «Технічні засоби виробництва», «Студійним практикумом», «Українською мовою у професійному спілкуванні», а також із іншими дисциплінами журналістського фаху «Телевізійні жанри», «Технологія створення аудіовізуального продукту», «Аналітична журналістика», «Ведучий новин на телебаченні» та ін.

Автори посібника сподіваються, що він сприятиме формуванню складної та багатоманітної системи умінь і навичок, пов'язаних із організацією роботи телевізійного виробництва, а також допоможе навчитися самостійно працювати над зображенням і над словом та реалізовувати авторський задум у якісному, завершеному вигляді (ідея (інформаційний привід), сценарій, відеозйомка, закадровий коментар, композиційне рішення, монтаж); розумітися на телевізійному продакшні та знаходити підходи для творчої колективної роботи у ході виробництва телепродукту.

МОДУЛЬ 1

ТЕЛЕБАЧЕННЯ ЯК ЗАСІБ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Тема 1. Телебачення у системі ЗМІ

Головні питання, що розглядаються:

Історія становлення телебачення як засобу масової комунікації. Хроніка українського телебачення: головні етапи виникнення й становлення державного телепростору. Борис Грабовський і зародження електронного телебачення. Головні функції телебачення. Державне, комерційне (приватне), муніципальне, кабельне та громадське телебачення. Спільні й відмінні риси телебачення із іншими мас-медіа. Генезис специфіки телебачення. Потреба в інформації як чинник розвитку нових ЗМІ. Розвиток українського телебачення. Закони, постанови, резолюції та інші законодавчі матеріали щодо координації діяльності цього сектору масової комунікації.

Основні терміни, поняття та імена: телебачення, техніко-комунікативні передумови телебачення, електронне та механічне телебачення, кольорове «механічне» телебачення, «диск Ніккова», телефот, Борис Розінг, Дзига Вертов, Володимир Зворикін, Павло Шмаков.

Телебачення (телевізія, від лат. *tele* – далеко + *visio* – бачу) –популярний засіб масової інформації та комунікації; один із різновидів (поряд з *кіно та відео*) екранного мистецтва. Таке тлумачення зафіксовано практично в усіх словниках і довідниках. Проте, сьогодення вимагає дещо докладнішого підходу до трактування цього явища у суспільстві.

Телебачення має велику привабливість для людини, формує її уподобання, стиль мислення та поведінки. Це пов'язано з механізмами його впливу на людину:

Телебачення серед усіх інших засобів інформації є засобом масової комунікації, що найлегше сприймається людиною, бо, порівняно з читанням газет, переглядом інтернет-сторінок або ж прослуховуванням радіо, тут людина докладає найменше розумових зусиль. Природно, що діти швидко потрапляють під вплив такого «гарного помічника» у процесі пізнання ними світу.

Телебачення найшвидше та найоперативніше інформує про події у світі, легко та комфортно може перенести людину в будь-який куточок світу. Чому б не подорожувати разом з таким «другом», тим більше, що навряд чи ми колись об'їздимо не те що весь світ, а хоча б маленьку його частину?

Телебачення імітує тривимірний простір на екрані, одночасно використовує зорові та слухові образи, створює справжнє видовище, яке приносить відчутну насолоду людині. Як не любити такого домашнього «шоумена», тим більше, що й діти не пустують, а сидять собі тихенько на дивані та пильно стежать за подіями на телеекрані?

Не так уже й рідко телебачення стає чи не єдиним співрозмовником для самотніх, спустошених соціальними бідами людей. У них виникає ілюзія причетності до подій всесвітнього масштабу або до певної групи людей,

людина після перегляду «мильних опер» поринає у світ рожевих мрій і сподівань на краще. Нині телебачення стало найдоступнішим видом відпочинку для більшості населення, способом забуття. Для дітей, яких змалку дорослі намагаються долучити до світу абстрактних знань і навчання, для школярів і студентів – це відпочинок від холодної логіки, підрахунків, штучних понять і незрозумілих формул.

Отже, телебачення за своєю природою та соціальними функціями має величезні можливості впливу на внутрішній світ і поведінку людини.

Телебачення, як зазначено в «Енциклопедії мас-медіа» – (англ. *radiovision, small screen, television*) – вид електронних ЗМІ; творчо-технологічна система, що діє в інтересах населення. Одержувачем інформації виступає розділена простором або часом (чи одночасно тим й іншим) масова аудиторія. До особливостей ТБ відносяться: а) можливість опосередкованого звертання до *телевізійної аудиторії*, через засоби доставки інформації; б) здатність швидко поширювати інформацію, аж до передавання повідомлень, показу подій у момент їх звершення; в) визначена, заздалегідь обумовлена періодичність, систематичність розповсюдження повідомлень; г) універсальність масової інформації. 2) Технічний засіб, спосіб створення передач, трансляцій, показу візуальної інформації з використанням *радіотехніки* та інших електронних, електромагнітних і електричних систем, проводового і кабельного зв'язку, оптичних (у т. ч. *лазерних і голографічних*) систем зі звуковим супроводом або без нього).

Таким чином, *телебачення* – «це грань між інформацією і мистецтвом» (за твердженням Тетяни Цимбал), – це галузь науки, техніки і культури, пов'язана з передачею аудіовізуальної інформації на відстань електронними засобами.

Телебачення – один із найперспективніших глобалізаційних видів ЗМІ і найбільших технічних винаходів в історії людства. Його зародження, становлення і розвиток були пов'язані з необхідністю передачі повідомлень і зображень на відстані у вигляді електронних сигналів. Перші спроби створення такої апаратури були зроблені після винаходу телеграфу. А власне сам винахід телевізора розпочався з фототелеграфії.

Говорячи про витоки та передумови зародження телебачення (*далі ТБ – прим. авт.*) в Україні, необхідно орієнтуватися (принаймні в головних його історичних фактах і подіях) світового інформаційного простору, у якому формувалася вітчизняна телеіндустрія. У запропонованому хронікальному викладі відомостей про генезу ТБ варто чітко виокремлювати загальні світові тенденції цього явища й фактологічні дані щодо становлення українського ТБ (починаючи від утворення УРСР у складі СРСР).

Зверніть увагу. Для ґрунтовного (прикладного, детального) вивчення історичних та техніко-комунікативних передумов створення й розвитку ТБ у цілому рекомендуємо докладно ознайомитися із сучасними монографіями, посібниками, довідковими виданнями, науковими публікаціями (*див. список використаної літератури*).

Зверніть увагу. Із текстами законів, постанов, резолюцій і інших законодавчих матеріалів щодо координації діяльності ТБ як засобу масової комунікації (які розглядаються під час вивчення дисципліни «Правові основи ЗМК») можна ознайомитися на офіційному сайті Національної ради з питань телебачення й радіомовлення – <http://www.nrada.gov.ua/ua/news.html> – у рубриці «Нормативні документи»; нормативно-правове регулювання діяльності аудіовізуальних ЗМІ в Європейському Союзі і в Україні: Порівняльний аналіз – за посиланням: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/19.htm>.

Отже, в історії світового ТБ у першу чергу необхідно звернути увагу на 1878р., коли Адріано де Пайва (професор фізики політехнічного інституту португальського міста Порту) надіслав до наукового журналу «Телефонія, телеграфія і телескопія» статтю, в якій виклав основні засади застосування електричних сигналів для безпосереднього візуального зв'язку. І на сьогодні, – це перша публікація про пристрій, здатний миттєво передавати й відправляти зображення.

Через два роки (1880р.) вийшла брошура автора «Електрична телескопія».

➔ *Це перша в історії книжка, спеціально присвячена ТБ.*

Термін *телебачення* виник на рубежі XIX та XX ст. У грудні 1899р. на I Всеросійському електротехнічному з'їзді у Петербурзі це поняття ввів у вжиток К. Перський (замість двох раніше використовуваних ним понять «електробачення», «телевізування»), який і увійшов у міжнародний вжиток.

Головними подіями, що стали визначальними у виникненні ТБ є такі:

1885р., 15 січня – німецький студент Пауль Ніпков запатентував винахід, під назвою «механічне ТБ». «Диск Ніпкова», саме так іменують цей проект в історії ТБ. Упродовж 50 років ідея передачі зображення на відстань реалізувалася шляхом практичного впровадження цього винаходу. Лише 1928 р. на радіотехнічній виставці у Берліні конструктор уперше наочно побачив у дії свою конструкцію. Зауважимо, що першу в Радянському Союзі телепередачу (у квітні 1931р.) теж було створено на засадах «механічного телебачення». Між іншим, довоєнний київський телецентр (який розпочав передачі 1 лютого 1939р.), теж діяв за цією ж системою, хоча й дещо вдосконаленою. Загалом. у XIX ст. винахідниками різних країн були запропоновані 25 проектів так званого «далекобачення», проте лише винахід П. Ніпкова використовувався на практиці на перших щаблях становлення ТБ.

Зверніть увагу. Архівні ТБ матеріали можна переглянути у мережі інтернет, зокрема: «Как появилось телевидение. Нипков, Бэрд, Зворыкин и развитие телевидения» – <http://www.youtube.com/watch?v=raMwXxkXXjs>; «Зворыкин Владимир Кузьмич. Тайны голубого экрана» – <http://www.youtube.com/watch?v=1QwBvgfzYpg>; «Из истории великих научных открытий Нипков, Бэрд, Зворыкин» – <http://www.youtube.com/watch?v=q8kakMp9awc>.

1907р., 12 липня вірменин Ованес Адамян першим у світі запатентував винахід апарату кольорового ТБ. Згодом створив діючу модель кольорового телеапарату, ще пізніше з приміщення лабораторії Берлінського університету здійснив передачу кольорової картини по дротах на 600 км.

1907р., 25 липня – професор Петербурзького технологічного інституту Борис Розінг подав заявку на винахід, в основі якого лежало отримання рухомих зображень за допомогою сконструйованого ним електронно-променевого приладу (на основі катодної трубки німецького професора, лауреата Нобелівської премії К. Брауна). Це принципово важливий етап в історії телетехніки – перехід від (безперспективного на той вже час) «механічного ТБ» до електронного.

➔ *Саме Б. Розінга* (за сучасними науковими спостереженнями) *вважають основоположником сучасного, тобто електронного ТБ.* Вже 1911р., а саме 9 травня, Б. Розінг першим у світі продемонстрував передачу по дротах зображення за допомогою сконструйованої ним апаратури, одна «сторона» якої (приймач) була електронною. Це був перший крок до електронного ТБ.

Цікаво, що 1922р. англійський драматург Бернард Шоу у п'єсі «Назад до Манусаїла» детально описав прилад ТБ. Цей твір присвячений новій екранній музи, інструменти якої лише розроблялися експериментаторами в лабораторіях світу.

1925р., О. Адамян завершив розробку проекту триколірної системи ТБ, а восени в Єревані випробував у дії власноруч сконструйований апарат кольорового ТБ «Ератес» (у перекладі з вірменської – «далекобачення»). *Це одна з перших у світі спроб передати зображення у «веселковій гамі барв».*

1926р., 26 січня – Джон Л. Берд (Англія) публічно продемонстрував власну телесистему перед членами Королівського інституту Великобританії. Він виявився першим в історії фахівцем, який показав у дії сконструйовану ним апаратуру «механічного ТБ».

➔ *Деякі історики ТБ вважають саме цю дату днем народження ТБ.*

1926р., 26 травня – новітнім тогочасним досягненням у царині «дальнобачення» стала стаття Б. Розінга – «*батька російського ТБ*», опублікована у журналі «Наука и техника». У ній, зокрема, йшлося про конструкції апарату «*телефот*» молодого винахідника із Ташкента Бориса Грабовського (сина відомого українського поета-демократа П. Грабовського). Він одним із перших у світі запропонував оригінальну схему електронної комутації, завдяки чому вдалося «оживити» (за означенням автора) на екрані нерухоме зображення і вирішити одну з найскладніших проблем передачі зображення на відстань. Між іншим, другим став Філіп Тейлор Фарнсуорт (США), продемонструвавши повну електронну систему ТБ, що базувалася на «іміджсекторі» (передавальна електронно-променева трубка; зображення: 120 рядків при 15 кадрах за секунду).

А вже у липні цього ж року Джон Л. Берд демонструє *кольорове «механічне ТБ».* Об'єкти – через червоний, зелений і синій фільтри. Лише 1944р. (після II світової) він створив «Триграмотний кінескоп «Телехром»».

1928р. Акціонерна компанія Джона Л. Берда (Британія) почала випускати телеприймачі з чіткістю 30 рядків для продажу населенню. Апарат вперше отримав назву «*телевізор*».

1928р., 1 березня. У Великобританії виходить перший у світі журнал, присвячений виключно проблемам телебачення, під назвою «*Television*».

1929р., 9 березня. У Німеччині концерн Telehor, очолюваний угорцем за національністю Денешом Міхалі, видав в ефір першу телепередачу з чіткістю зображення 30 рядків.

1930-ті роки

Між іншим, 1931р. 21 липня, у Нью-Йорку розпочала мовлення телестанція CBS (США), керівник – Вільям Пейлі (його дід у дореволюційний час був власником меблевої фабрики під Києвом). Вона виходила в ефір півтора роки, припинила існування через недосконалість апаратури. Майже одночасно вийшов у ефір її основний конкурент – станція NBC, яка встановила свою передавальну антену на верхівці найвищої тодішньої будівлі – 102-поверховому хмарочосі Empire State Building у Нью-Йорку. Особливість у тому, що обидві станції здійснювали мовлення на апаратурі «механічного ТБ».

1932р., 20 жовтня. Московське ТБ показало *кінорепортаж* про відкриття Запорізького Дніпрогесу. Документальний фільм створювали три знімальні групи, одну з яких очолював відомий режисер-новатор Дзига Вертов. Другу (від Всесоюзного радіокомітету) – кінорежисер Олександр Розумний, третю представили оператори «Союзу кінохроніки». Були зафільмовані окремі епізоди роботи у котловині майбутньої ГЕС, бетонування греблі й т. под., далі кілька днів фільм монтували, закадрово озвучили та продемонстрували по ТБ.

1933р., 17 липня на з'їзді товариства радіоінженерів у Чикаго (США) Володимир Зворикін (учень Б. Розінга у Петербурзькому політехнічному інституті у дореволюційний час, пізніше – емігрант із більшовицької Росії), який у американській радіокорпорації RCA розробив *кінескоп та іконоскоп* (основні агрегати електронного телеприймача передавальної камери), довів, що його десятилітня праця по створенню електронного ТБ завершена. Проте економічна нестабільність США на початку 1930рр. «відклала» впровадження у життя цього сучасного виду ТБ аж на наступне десятиліття.

1934р., 2 січня. Емігранта *В. Зворикіна*, «творця» кінескопа та іконоскопа у Сполучених Штатах проголошено «*батьком американського ТБ*». Саме цього року винахідник презентує електронний прилад нічного бачення. Конструкцію «електронних окулярів» невдовзі було взято на озброєння військовими (для стрілецької зброї, а згодом і для танків та авіації).

1935р., 20 липня. У Балаклавській бухті поблизу Севастополя професор *Павло Шмаков* провів дослідження щодо візуального обстеження морського дна і прибережних скель за допомогою першої у світі експериментальної установки *підводного ТБ*. Одержані результати були використані при будівництві утаємничених стоянок підводних човнів Чорноморського флоту.

1936р., 1-16 серпня. Під час XI Олімпійських ігор, що проходили в Берліні, «стартує» *олімпійське ТБ*. Телевізійне акціонерне товариство Німеччини мало у своєму розпорядженні три телекамери з установкою позастудійної дії. За однією з них працював Вальтер Брух – майбутній творець системи *кольорового ТБ PAL*. Ефірні трансляції з Олімпіади здійснювалися чотири рази на день, по дві години кожен сеанс. Сигнал приймався у 28 спеціально обладнаних «телевізійних залах» не лише в Берліні, а й у Гамбурзі, куди він подавався по дротах.

1936р. Журнал «Короткохвильовик Польщі» вмістив опис конструкції телевізора львів'янина Яна Зембицького для приймання телепрограм із Лондона. *Перші експерименти ТБ-прийому* з далекої відстані цей аматор здійснив ще 1932р.

1937р., 16 вересня. Вийшла в ефір перша у Радянському Союзі програма ТБ в електронному стандарті, яку здійснив у експериментальному режимі Ленінградський телецентр. А рівно через рік там почалося й регулярне мовлення. Пробна студійна передача Московського телецентру від 9 березня 1938р. стала другою в СРСР. Відкритий того ж року в Києві телецентр базувався на застарілій апаратурі, хай і суттєво удосконаленій, так званого механічного ТБ.

ПЗверніть увагу. За інформацією Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, саме 1939р., 1 лютого о 12-й годині дня з приміщення Будинку Українського радіо, розташованого тоді на розі вулиць Хрещатик та ім. 25 Жовтня, 2 (нині це Майдан Незалежності), відбулася перша в Києві офіційна пробна передача телезображення в ефірі. Вона тривала 40 хв. Демонструвалися портрети «вождів СРСР», різні написи. Телезображення велось системою так званого механічного ТБ, хоча й суттєво вдосконаленого порівняно з аналогічною технікою початку 30рр. Зауважимо, що перші передачі транслювалися без звукового супроводу.

Між іншим, 1939р. у Німеччині в продаж надійшли телевізори для масового глядача з екраном 19,5 на 22,5 см. Гарантувався якісний прийом зображення у радіусі 22 км. від телецентру. На той час берлінський телекомплекс був пов'язаний кабельними лініями з ретрансляторами у низці міст (Гамбурзі, Лейпцигу, Мюнхені, Кельні тощо). Перша партія «народних телевізорів» становила 10 тис. приймачів. Ураховуючи їхню низьку ціну – 35 марок (тижнева зарплата кваліфікованого робітника), такі апарати мали 90% родин. Німеччина у цьому перед Другою світовою війною стала лідером у світі.

1939р. У зв'язку з пуском Московського і Ленінградського телецентрів на ленінградському заводі ім. Козицького почали випускати *телевізори ТК-1* (телевізор Козицького) за американською ліцензією. Це були громіздкі, складні в експлуатації та дорогі апарати. Тому на початку 1940р. завод «Радист» випускає *17 ТН-1* (телевізор настільний, модель перша, діагональ – 17 см).

1939р., 10 березня. Почалося регулярне мовлення (4 рази на тиждень) Московського телецентру на електронній основі. *Першу передачу «наповнили» виступи й концерти.* Далі їх було урізноманітнено уривками з вистав московських театрів. ТБ здійснювало і власні студійні постановки: першою була версія опери Джакомо Пуччіні «Тоска» (телережисер П. Бровко).

1939р., 30 квітня. У Нью-Йорку відкрився Всесвітній ярмарок під девізом «Світ завтрашнього дня». На ньому виступили президент США Франклін Рузвельт та король Великобританії Георг VI. Був присутнім і керівник Radio Corporation of America (RCA) Давид Сарнофф (виходець із Росії). Підпорядкована йому телекомпанія (*далі ТК – прим. авт.*) транслювала цю подію в прямому ефірі через передавач, антену якого було встановлено на даху 102-го поверху найвищого тоді хмарочосу Empire State Building. *Ця трансляція*

була по суті першою інформаційною телепрограмою американського ТБ. Відтоді пряма передача одержала в Америці, а потім і в Західній Європі, колоритну назву «живої», або як зараз зазначають «наживо».

1939р., 1 червня. Телекомпанією NBC (США) здійснено трансляцію по ТБ професійного боксерського поєдинку між Байером та Нова (зі стадіону «Янкі» в Нью-Йорку). Якщо на трибунах того дня були присутні близько 17 тис. глядачів, то телеаудиторія була значно масовішою: на екранах телевізорів, виставлених у вітринах магазинів, за поединком спостерігало понад 20 тис. уболівальників. Відтоді боксерські змагання стали однією з найрейтинговіших програм на ТБ у світі.

ПЗверніть увагу. Із початком війни телемовлення в СРСР припинилося.

1940-ві роки

На цей період припадає багато подій, які аж ніяк не сприяли розвитку ТБ, зокрема в УРСР. Проте у світі відбуваються стрімкі зміни у цій галузі. Так у березні 1940р. компанія NBC (США) об'єднала свою нью-йоркську телестудію зі станцією у Філадельфії. Це започаткувало формування першої загальнонаціональної телемережі у США.

1940р., 5 травня. На Ленінградській студії ТБ відбулася прем'єра опери Юлії Вейсберг «Гюльнара» – *першого музичного твору* цього жанру, спільно написаного для ТБ. Ця подія засвідчила творчий пошук ентузіастів раннього радянського ТБ.

1941р., 12-13 березня. У Ленінграді тривала всесоюзна конференція з проблем ТБ, у якій брали участь і представники відкритого двома роками раніше Київського телецентру. Учасники зібрання обговорювали підсумки дослідної експлуатації перших зразків вітчизняних *телеприймачів 17 ТН-1 та 17 ТН-3*. Оскільки це були апарати електронних моделей, а експериментальне мовлення в Києві здійснювалося все ще на основі так званого механічного ТБ (диск Ніпкова), київським фахівцям висновки московських і ленінградських колег виявилися «не за профілем».

1941р., травень. Регуляторний орган у сфері ТБ і радіомовлення США – Федеральна комісія зв'язку (ФКЗ) – схвалив *єдиний (діючий дотепер) стандарт* американського ТБ: 525 рядків/60 полів для монохромного (чорно-білого) ТБ. Цей стандарт пізніше було прийнято також у Канаді, Японії, Кореї, Китаї, на Кубі та в ряді інших країн.

1941р., червень. З початком війни припинилися передачі трьох функціонуючих тоді в СРСР телецентрів – Московського, Ленінградського й Київського. Обладнання Київського ТБ під час евакуації на схід було знищено прямим попаданням в ешелон фашистської бомби. Будинок Українського радіокомітету, у якому з 1 лютого 1939р. і працювала перша (довоєнна) телестудія, наприкінці оборони Києва – 1941-го – був зруйнований під час нальоту німецької авіації. *На десятиліття українська столиця залишилася без ТБ.*

ПЗверніть увагу. 1941р., 1 липня у телефірі США *вперше* пройшла оплачена *реклама* (протягом 10 сек. демонстрували годинник марки «Vulova»).

1945р. Англійський письменник-фантаст Артур Кларк висуває ідею використання створених людиною штучних супутників Землі (*ШСЗ*) для трансляції ТБ-програм. Тоді ж професор П. Шмаков науково обґрунтував ідею про те, що ШСЗ виведені на геостаціонарну орбіту, здатні покрити ТБ-сигналом одночасно практично всю земну кулю. Майже 12 років минуло від передбачень фантаста й ученого до перших запусків космічних апаратів.

1946р., 15 березня. У *Ленінграді* поновив роботу *Всесоюзний науково-дослідний інститут ТБ*, який був розформований через важкий блокадний час у червні 1942р. Директором ВНДІ призначено П. Шмакова. Одним із головних завдань інституту – участь у реконструкції Московського і Ленінградського телецентрів.

1946р., 1 червня. Показом у *запису* на кіноплівці *параду Перемоги* у Лондоні ВВС (Велика Британія) поновила перервані у перший день Другої світової війни (1 вересня 1939р.) ТБ-передачі.

Зверніть увагу. 1946р., 28 червня, у Брюсселі засновано Міжнародну організацію радіомовлення – OIR (з 1959р. до неї увійшло й ТБ, – OIRT). Дійсними членами OIRT невдовзі стала більшість ТРК Європи, а також низка арабських і африканських країн (Україна – з 1946р.). Основне спрямування діяльності OIRT як комерційної структури – координація програм ТБ і РМ країн-членів, обмін новинними сюжетами, проведення фестивалів, конкурсів тощо. Після розпаду СРСР, 1991р. OIRT самоліквідувалася, а 1993р. – члени-телеорганізації увійшли до Європейської мовної спілки.

1949р., березень. В *Одеському* електротехнічному інституті ім. О. Попова розпочала *пробні телепередачі* під керівництвом доцента кафедри ТБ Михайла Глікліха. Сигнал подавався по дротові до аудиторії і службових приміщень «без виходу в ефір». Спочатку зображення було на 220 рядків, через рік – на 440, а до початку регулярного професійного мовлення в Одесі (травень 1956р.) – воно вже відповідало затвердженому в СРСР стандарту 625 рядків.

→ 1949р., 2 травня. *Перша* в СРСР *спортивна телепередача – репортаж* про *футбольний матч* на московському стадіоні «Динамо», проведений за допомогою пересувної телевізійної станції ПТС-49. Для її розробки були використані трофейні німецькі телекамери «Тонне-6», об'єктиви яких розміщувалися на керованих крилатих ракетах «ФАУ».

1949р. Розпочинається будівництво Київського телецентру. Постанову про ТБ у столиці України підписав особисто Й. Сталін на прохання М. Хрущова (партійного, господарського керівника України). Він особисто визначив місце спорудження Київського телецентру на Хрещатику, 26 і разом із киянами брав участь у розбиранні завалів на знищеній у перші роки війни головній вулиці столиці. Спочатку на будівництві працювали полонені німецькі солдати, а завершував його побудову 1951р. – трест «Київхрещатикбуд».

? Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Що таке телебачення?

Яке місце посідає ТБ серед інших ЗМІ?

Що стало техніко-комунікативною передумовою виникнення ТБ?

Яку дату вважають днем народження ТБ у цілому?

Чим електронне ТБ відрізняється від механічного?

Що таке «Диск Ніккова» і в чому його важливість?

Чому саме Б. Розінга вважають основоположником сучасного, тобто електронного ТБ?

Які пристрої були винайдені для телевізійного виробництва на етапі формування ТБ?

Хто такий Володимир Зворикін і яка його роль у створенні ТБ?

Що Вам запам'яталося про Павла Шмакова. Яка його роль на перших етапах становлення ТБ?

Чим «прославилися» запорізьці у перших документальних репортажах?

Коли й про що була перша в СРСР спортивна телепередача?

Які події й дати запам'яталися Вам у перший період розвитку ТБ?

Яка подія стала «стартом» ТБ-мовлення в УРСР?

Що розуміють під «єдиний стандарт ТБ» (діючий і дотепер)?

Тема 2. Специфіка аудіовізуальної інформації

Головні питання, що розглядаються:

Технічний розвиток ТБ в Україні. Розвиток ТБ в 50-90рр. Теоретичні засади зародження незалежного ТБ. Громадське та цифрове ТБ-мовлення в Україні. Телевізійний ринок України (90-ті рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.). Особливості взаємодії та взаємовпливу ТБ й Інтернету. Сучасні погляди на становлення ТБ в незалежній Україні. Роздержавлення ЗМІ. Особливості подання аудіовізуальної інформації на провідних вітчизняних ТК різної форми власності. Форми спілкування: монолог та діалог. Монолог та його жанри. Діалог та його жанри. Монологічні та діалогічні програми на ТБ. Інформаційні програми на ТБ. Аналітично-публіцистичне ТБ-мовлення.

Основні терміни, поняття та імена: стереоскопічне ТБ, аматорські телецентри, Центральне ТБ СРСР, Останкінська телевежа, Київський, Харківський телецентри, олімпійське ТБ, космічне ТБ, Республіканське ТБ, Євробачення, кінескоп, «25 кадр», ранкова передача, інформаційні випуски, теленарис, прямий ефір, телеміст, Наталя Фадєєва, Володимир Шнейдеров, Юрій Сенкевич, Самарій Зелікін, Володимир Познер.

1950р. Харківські радіоаматори під керівництвом інженера Віктора Вовчанка почали розробку і монтаж першого у СРСР «малого» (аматорського) телецентру. Роботи тривали майже рік.

➔ 1950р. Під керівництвом професора П. Шмакова у Ленінграді була розроблена й випробувана в експериментальному режимі вітчизняна установка стереоскопічного (об'ємного) телебачення.

1951р., 1 лютого. Видав в ефір першу передачу (кінофільм «Каштанка») «малий» телецентр у Харкові (автор проекту – В. Вовчанка). Це була перша в Україні спроба організувати телемовлення: харків'яни більш як на півроку випередили киян. Про пуск аматорського телецентру доповіли особисто

Й. Сталіну, і він це схвалив. Модель апаратури *«аматорського ТБ»* було тим часом упроваджено майже в двадцяти містах Радянського Союзу, що передувало запровадженню типових професійних телецентрів. У другій українській столиці професійний телецентр почав діяти навесні 1955р.

1951р., 22 березня. Уряд СРСР прийняв постанову про організацію в Москві щоденних телепередач і *створення Центральної студії ТБ*. Комітету у справах мистецтв, якому підпорядковувалося ТБ, було рекомендовано всіляко сприяти ЦТ: залучати найкращі художні колективи і окремих виконавців до виступів на «домашньому екрані»; виділяти для ТБ копії кожного кінофільму для показу (у десятиденний термін після виходу на екрани кінотеатрів) тощо.

1951р., 15 серпня. 31-річний репортер Дуглас Едвардс відкрив першу в США загальнонаціональну програму ТБ-новин студії CBS. На стіні студійного павільйону висіла карта світу, над нею три годинники, які показували час у Нью-Йорку, Лондоні й Токіо. *Перший випуск ТБ-новин був складений із повідомлень світових інформантств та сюжетів кінохроніки*. Надалі подібний стандарт телевипусків новин поширився й у інші країни.

1951р., 15 жовтня. У США відбулася прем'єра телесеріалу «Я люблю Люсі», з головну роллю «королеви американської кінокомедії» Люсіль Дезіре Болл. Цей щотижневий серіал ішов протягом 1951-57рр. У 1962-68рр. – під назвою «Шоу Люсі», у 1968-74рр. – «А ось і Люсі». Загалом було показано понад тисячу серій. Ці *телефільми* стали *класикою американського ТБ* і демонструвалися на домашніх екранах у 78 країнах.

1951р. Вийшла друком перша книга канадського філософа й культуролога, дослідника електронних мас-медіа Маршалла Маклюена «Механічна наречена». Поява «першого телевізійного покоління» – людей, які через свою матір з телевізора всмоктували усі часи й простори світу (у тому числі й через рекламу), – новітнє явище людської цивілізації. До речі, саме Маклюен увів *термін «глобальне село»* у розумінні того, що ТБ миттєво поширює важливі новини на всю планету. Зауважимо, що назва відомого твору М. Маклюена позичена у художника Марселя Дюшана.

1952р., 19 липня – 3 серпня. У Хельсінкі (Фінляндія) відбулися Ігри XV Олімпіади. Вперше у них взяли участь *радянські спортсмени*. Вперше ж *олімпійське ТБ* вийшло за межі міста-організатора Ігор і транслювалося на сусідню країну (Швецію). Показ Олімпіади на радянському ТБ, через тодішній режим, відбувся у вигляді коротких хронікальних сюжетів у кінотеатрах.

1952р., 31 жовтня. Рада Міністрів Української РСР ухвалила постанову щодо дій по завершенню оснащення зданого в експлуатацію рік тому Київського телецентру й шляхів формування його ТБ-програми.

➔ У листопаді 1952р. Київський телецентр офіційно почав діяти.

1953р., 2 червня. З 10:15 до 17:30 (тобто 7 год. 15 хв. посліпль) тривала пряма телетрансляція з Великої Британії коронації Єлизавети II. Передача про цю подію йшла одночасно в низці країн Західної Європи. Цим було започатковано створення системи *«Євробачення»*.

1954р., 30 травня. Вперше у Києві була проведена *позастудійна передача* за допомогою ПТС-52 (пересувної телевізійної станції). З приміщення театру

опери і балету ім. Т. Шевченка транслювалося урочисте засідання, *присвячене 300-річчю* возз'єднання України з Росією. ПТС-52 була розроблена в 1952-54рр. групою московських конструкторів, і перший її зразок (ще дослідний) було подаровано Держтелерадіо СРСР Київському телецентру і випробувано на святкових трансляціях. Цей пересувний телецентр «виїжджав» також для репортажних ефірів на місця важливих подій.

1954р., 6 серпня. Трансляцією свят нарцисів із Монтрьо (Швейцарія) започалася робота міжнародної телемережі Eurovision («Євробачення»). Того дня вісім телеорганізацій, об'єднаних в Європейській телерадіомовній спілці (ЕВУ), здійснили *перший обмін ТБ-програмами*. Ідея створення «Євробачення» належала Марселю Безансону (був на цей час генеральним директором Швейцарського ТБ і радіомовлення та президентом ЕВУ). На сьогодні всі члени ЕВУ входять до «Євробачення». Нашу країну в цій організації представляє *Національна телекомпанія України* (НТКУ). Крім масштабного обміну новинними сюжетами, «Євробачення» організовує мистецькі фестивалі: щорічні пісенні конкурси дорослих виконавців і дітей, змагання танцівників.

➔ 1955р., 19 березня. У *Харкові* розпочав роботу *другий* в Україні (після Києва) *телецентр*, оснащений останніми зразками промислового радіообладнання, розробленого фахівцями СРСР і випущеного на вітчизняних заводах. Студія ТБ розміщувалася у висотному приміщенні Держпрому. Першим диктором Харківського ТБ стала студентка місцевого театрального інституту *Наталія Фадєєва*, більше відома як актриса радянського кіно.

▣ **Зверніть увагу.** 1955р. На Львівському електроламповому заводі налагоджено випуск «сердечь телевизорів» – *кінескопів*. У 1958р. заводські конструктори першими у СРСР розробили металеві-скляний кінескоп (кут відхилення променя 110 градусів, розмір екрана по діагоналі 43 см), за який на Всесвітній виставці у Брюсселі отримали найвищу нагороду – *Гран-прі*. Партнером підприємства став Львівський телевізорний завод (створений у 1957р. і відомий випуском телеапаратів марки «Електрон» – спочатку чорно-білих, а з кінця 1960-х рр. і кольорових).

➔ 1956р., 15 лютого. Київською студією ТБ *започатковано інформаційні випуски* «Останніх новин».

▣ **Зверніть увагу,** що до 1956р. Київський телецентр був єдиний у СРСР комплексно спроектований, збудований і забезпечений винятково вітчизняною технікою і технологіями. На ньому працював найкваліфікованіший персонал, який добре освоїв нову техніку та «вмів» передати свій досвід, тому Мінзв'язку СРСР «направляло» до нього студентів, аспірантів і фахівців із усіх країн.

➔ На початку 50-х рр. електронне ТБ в Україні «впевнено встає на ноги», а згаданий телецентр входить до десятки теле центрів світового рівня.

1956р., 1 травня. В ефір вийшла перша передача *Одеської студії ТБ*. Технічне забезпечення мовлення здійснювалося за сприяння кафедри ТБ місцевого Електротехнічного інституту зв'язку ім. О. Попова, де з 1949р. велися по замкнутому циклу експериментальні передачі.

→ 1956р., 7 травня. Київська студія ТБ показала *перший теленарис* власного виробництва (хронометраж 40 хв., 16 мм. (вузька) негативна кіноплівка).

1956. У прямому ефірі відбулися *перші теледебати* між кандидатами на пост президента США (із 1960р. припинилися, трансляції були поновлені напередодні президентських виборів 1976р.).

1957р., 16 травня. Уряд ухвалив постанову про створення Державного комітету по радіомовленню і телебаченню при Раді Міністрів СРСР (раніше координацією ТБ- і радіомовлення займалося Міністерство культури).

1957р. У Москві вперше обладнані стаціонарні телевізійні трансляційні пункти – на Великій спортивній арені в Лужниках, у Большому театрі, у Колонному залі Будинку спілок. Устатковані кількома телекамерами і режисерським пультом, вони дозволяли вести передачі з цих приміщень без ПТС. Наприкінці 70-х рр. стаціонарні транспункти з'явилися у Палаці культури «Україна», на Республіканському (нині Олімпійському) стадіоні в Києві.

ПЗверніть увагу. 1957р. У кінотеатрах США проведено експеримент із «25-м кадром»: у стрічку кінофільму після кожних звичайних 24 кадрів сюжету вставлявся додатковий кадрік реклами «*Пийте кока-колу*» та «*Їжте попкорн*». Такий початок мала «система зомбування», впливу на маси через ТБ.

1958р., травень. За даними ЮНЕСКО, на той час у всьому світі налічувалося 57 млн телевізорів (з них 12 млн – у Європі, 45 млн. – на Американському континенті). У світі працювало близько 800 телецентрів і ретрансляторів.

1958р., 1 жовтня. У день чергової річниці проголошення КНР у Пекіні відкрито *перший у Китаї телецентр*. Зауважимо, що населення практично не мало телевізорів, 1980р. на 1 млрд мешканців КНР їх було лише 5 млн (1 телеапарат на 200 китайців), а сер. 1990рр. ТБ в цій країні стало масовим (показник зріс у 40 разів, – а це 200 млн одиниць).

→ 1959р. Першою в Радянському Союзі *Харківська* студія ТБ почала вести *ранкові передачі* для тих глядачів, хто працював у вечірню чи в нічну зміни. У липні 1960р. на цій телестудії запровадили *ранкове ТБ-мовлення*.

→ 1959р., 7 жовтня – «народження» *космічного ТБ*, бо о 06.30 фототелевізійна апаратура «Єнісей», установлена на борту радянської автоматичної міжпланетної станції (АМС) «Луна-3», почала зйомку зворотного боку Місяця. Людство побачило кадри єдиного природного супутника, яке передавалося системою космічного зв'язку на Землю у пункти спостереження за польотами у Криму (Євпаторія) та на Камчатці.

1959р. У журналі «Советское радио и телевидение» надруковане інтерв'ю з конструктором нової московської телевежі (пізніше вона одержала назву Останкінської) *Миколою Нікітіним*. Згідно інформації автора проекту, «телеголка» спочатку призначалася для передавання лише трьох програм ТБ (двох чорно-білих і однієї експериментальної кольорової). У 1967р. на вежі було встановлено п'ять передавачів, призначених для трансляції кольорових ТБ-програм. В Останкінському парку планувалося звести вежу заввишки

508 м., а фактично її висота становила 533 м. – і вона на той час стала найвищою у світі.

Аби зрозуміти важливість цієї події та її практичну цінність, рекомендуємо переглянути відеоархів за посиланням: «История Останкинской телебашни» – <http://youtube.com.ua/watch/eA1GX9o-Cdc/istoriya-ostankinskojj-telebashni-doklad.html>; «Суперсооружения. Самая высокая телебашня в Мире» – http://youtube.com.ua/watch/30sa_CXvqDw/supersoорuzheniya-samaya-vysokaya-telebashnya-v-mire.html.

▣ **Зверніть увагу**, що з лютого 1960р. розпочався *регулярний обмін* телепрограмами між Москвою та Києвом, а з 1961р. – між Києвом й іншими містами СРСР.

1960-ті роки

На його початку 60-х рр. в Україні працювало *11 студій ТБ*.

Перший етап будівництва і розгортання роботи телецентрів відбувався упродовж 16 років за такою хронологією: Київський – листопад 1951р., Харківський – лютий 1955р., Донецький – серпень 1956р., Одеський – жовтень 1956р., Львівський – грудень 1957р., Дніпропетровський – квітень 1958р., Сімферопольський – липень, Запорізький – серпень, Херсонський – вересень, Миколаївський – грудень 1959р., Сумський – квітень 1961р., Чернівецький – жовтень 1962р., Кіровоградський – травень 1965р., Закарпатський – листопад 1967р.

Через відсутність між ними ліній зв'язку – кожна діяла автономно. Лише на початку року почалося будівництво *радіорелейної лінії Одеса – Миколаїв – Херсон*, це дозволило організувати обмін програмами телестудій півдня України. Зазначимо: на цей час населення України мало 500 тис. телевізорів.

➔ 1960р., 14 січня. В Москві розпочалися *пробні кольорові передачі* за системою, розробленою радянськими фахівцями і на вітчизняній телеапаратурі. Був показаний *документальний кінонарис «Осінь у Криму»*, фрагменти з фільмів «Кам'яна квітка» та «Золота симфонія». Регулярне кольорове мовлення в СРСР розпочалося після пуску Останкінського телецентру в листопаді 1967р. на основі спільної радянсько-французької системи SECAM.

1960р., 20 лютого. Центральна студія ТБ СРСР уперше показала *концерт*, попередньо записаний на відеострічку. *Вітчизняну модель відеомагнітофону* була розроблена й виготовлена групою московських інженерів і конструкторів під керівництвом О. Пархоменка.

➔ 1960р., 18 березня. На домашніх екранах з'явилася *передача «Телевізійний клуб кіномандрів»* (пізніше «Клуб мандрівників»). Упродовж першого десятиліття її ведучим був відомий кінодокументаліст *Володимир Шнейдеров*, а з 1973р. протягом трьох десятків років (аж до самої своєї смерті) передачу вів *Юрій Сенкевич*.

▣ **Зверніть увагу**. Переглянути окремі випуски цієї передачі можна за посиланням: «Появление передачи «Клуб кинопутешествий»» – <https://www.youtube.com/watch?v=sQPkZlAldio>.

1960р., 1 квітня. За даними Міністерства зв'язку СРСР (підпорядковані цьому відомству *телеательє* по всій країні реєстрували придбані населенням

телевізори й отримували щорічну абонплату в розмірі 10 крб) у Радянському Союзі налічувалося 3 млн 915 тис. приймачів (із них в Україні – 575 тис.). Загалом упродовж року кількість телевізорів зросла на чверть.

1960р., 28 липня. Міністерство зв'язку УРСР затвердило *«Технічне завдання на будівництво нового трипрограминого телевізійного центру у місті Києві»*. Передбачалося звести у районі Сирцю вежу з передавальними станціями двох чорно-білих і однієї кольорової телепрограм, а студійно-редакційний корпус ТБ спорудити на території колишнього старого іподрому (район кінотеатру «Зоряний»).

1960р., 19 серпня. Вперше проведено *пряму телетрансляцію* живих істот із борту космічного корабля: у його кабіні знаходилися піддослідні тварини – Білка та Стрілка.

1960р., 26 вересня. Телеканали США показали «великі дебати» між кандидатами у президенти Америки – Річардом Ніксоном і Джоном Кеннеді. На виборах, які відбулися у листопаді, переміг Д. Кеннеді.

➔ 1960р., 27 вересня. У Москві *почалося будівництво Останкінської* телевежі, що тривало більше семи років.

1961р., 10 лютого. Здано в постійну експлуатацію кабельну лінію зв'язку *Київ – Москва*, що сприяло регулярному обміну ТБ-програмами між столицями.

1961р., 14 квітня. О 12-й годині Всесоюзне радіо і Центральне ТБ почали *пряму передачу* про зустріч космонавта Юрія Гагаріна у Внуковському аеропорту Москви. Для проведення репортажу з нього (проїзд кортежу вулицями столиці, мітинг на Красній площі) були задіяні 12 ПТС, уперше телекамери встановили на вертольоті, це забезпечило *панораму зйомку з верхнього ракурсу*. Задля показу визначної події в історії людства вперше об'єдналися міжнародні телемережі *«Інтербачення»* (соцкраїни) та *«Євробачення»* (Західна Європа): з Москви сигнал надходив до Таллінна, далі – Хельсінкі, Стокгольм, Копенгаген та Лондон. Репортаж із Москви вівся трьома мовами (російською, англійською, французькою).

ПЗверніть увагу. Детальніше про *«Інтербачення»* та інші міжнародні телесистеми – у книзі І.Г. Мащенко *«Глобальне телебачення»* (1992, С. 42-51).

1961р., 19 серпня. На космічному кораблі «Восток-2» із Германом Титовим було встановлено вдосконалену ТБ-апаратуру. Тож за польотом космонавта № 2 зі своїх домашніх екранів «спостерігали» мільйони глядачів Радянського Союзу і світу (за Ю. Гагаріном – лише вчені та його колеги).

1961р., 11 вересня. Американські телестанції, розташовані на Середньому Заході США, почали використовувати спеціально обладнаний літак як *повітряну телестудію* для трансляції уроків на екрани телевізорів, установлених у школах. Ідея таких програм із борту літака була запропонована інженером фірми Westinghouse Electric Чарльзом Облом іще 1944р.

1962р., 1 квітня. У ФРН почало функціонувати «Друге німецьке ТБ – ZDF». На відміну від ТБ-співтовариства західнонімецьких земель – ARD (першого каналу ФРН), який працював на засадах «кооперації», ZDF став загальнонаціональним мовником зі студіями по всій країні. Так народилася система *громадсько-правового ТБ-мовлення*, основним джерелом фінансування

якого став спеціальний телевізійний податок. ARD і ZDF існували до сер. 80-х, конкуренцію їм склали кабельно- супутникове і приватне ефірне мовлення.

→ 1962р., 6 квітня. Центральне ТБ показало *передачу «Телевізійне кафе»*. Пізніше вона одержала назву *«На вогник»*, потім – *«На блакитний вогник»* і, нарешті, *«Блакитний вогник»*. Передача набула стала надзвичайно популярною й «вогники за межами екрану» стали проходитися на заводах, фабриках, у сільських клубах культури, в інститутах. Для всесоюзного глядача «Блакитні вогники» готувало не лише ЦТ, а й республіканські студії, творчі колективи ТБ великих міст. «Вогник» довгий час «наповнював» новорічний ефір.

1962р., 2 жовтня. Міністерство зв'язку УРСР затвердило новий проект будівництва *Республіканського телецентру* в Києві. Відповідно документу, *380-метрова вежа* призначалася для передачі в ефір п'яти ТБ- і чотирьох радіомовних програм, по вул. Мельникова, 42 мав бути споруджений апаратно-студійний комплекс ТБ із п'ятьма павільйонами загальною площею 2,5 тис. м². Цей «сумісний» проект став початком тривалою багатолітньої епопеї будівництва у столиці України нового телецентру.

→ 1963р. Відбулася прем'єра телевізійного фільму автора – режисера Харківської студії ТБ *Самарія Зелікіна «За законами нашого завтра»*, про молоде місто хіміків Северодонецьк. Це новаторська екранна робота – *фільм-суперечка, фільм-доказ*. У фільмі замість традиційного голосу диктора «зазвучала» репортерська мова.

Зверніть увагу. Професійний журнал «Советское радиовещание и телевидение» вперше друкує розшифровку ефірного тексту цього документального фільму.

1964р., 20 серпня. Уряди 11 країн (Австрії, Ватикану, Великої Британії, Данії, Іспанії, Італії, Канади, Нідерландів, США, Франції та Японії) уклали угоду про створення *«Інтелсату»* – *глобальної комерційної супутникової системи зв'язку*. Свій перший супутник Eorli Bird «Інтелсат» запустив 1965р. В апаратах зв'язку, які працювали на геостаціонарній орбіті з 1984р., разом із 15 тис. телефонних пар передбачалися й телевізійні лінії зв'язку. Тож постійно зростала кількість країн – членів «Інтелсату». І хоча СРСР не належав до його членів (спільно із соцкраїнами та рядом інших держав заснував власну *систему космічного зв'язку «Інтерсупутник»*), проте на Львівщині (м. Дубно) були облаштовані дві приймальні «інтелсатівські» станції. *Зазначимо, що вона і на сьогодні входить до української мережі космічного зв'язку.*

1964р. Голова Держтелерадіо УРСР Микола Скачко видав наказ *«Про координацію роботи студій телебачення України»*. У березні цього року почав працювати координаційний пункт УТ на базі Дніпропетровської студії для обміну програмами між телецентрами Півдня республіки. Так розпочинається «поєднання» творчих зусиль задля створення спільної загальнореспубліканської ТБ-програми.

→ 1965р., 20 січня. На екранах телевізорів у *20 областях України з'явилися великі літери заставки «УТ» («Українське телебачення»)*. Об'єднане мовлення відкрила Харківська студія ТБ, диктор привітав працівників Міністерства зв'язку України і будівельників із достроковим уведенням в дію

радіорелейної лінії *Харків – Дніпропетровськ – Одеса – Херсон – та інші обласні центри*. Невдовзі була споруджена *телетраса Київ – Донецьк – Луганськ*. Так почалася історія *Українського республіканського ТБ*.

1965р., 20 лютого. ЦТ СРСР розпочало показ першого радянського багатосерійного художнього телефільму «*Викликаємо вогонь на себе*» (режисер-постановник – Сергій Колосов, студія «Мосфільм»).

1965р., 22 березня. Уряди СРСР і Франції підписали угоду про співпрацю в галузі кольорового ТБ. За основу спільно розробленої системи було взято французьку модель *СЕКАМ (SECAM)*. Її автор – французький інженер Анрі де Франс. Після її запровадження у 1967р. СЕКАМ прийняли Франція, СРСР, інші країни «соціалістичної співдружності», деякі африканські й азійські держави.

1965р., 1 вересня. *Республіканське ТБ України* розпочало навчальні передачі для студентів-заочників у формі лекцій викладачів провідних вищих навчальних закладів Києва. Якщо у 1965р. було передано 239,2 год. ТБ-лекцій, то 1970р. – у п'ять разів більше. Аналогічні телецикли передавали на свої регіони Харківська, Одеська, Дніпропетровська і Донецька обласні студії ТБ.

→ 1965р., 1 вересня на факультеті журналістики Київського державного університету ім. Т. Шевченка відкрито спеціалізацію «*Телебачення і радіомовлення*». Відбувся перший набір студентів за цим фахом.

1967р., 21 квітня. Центральне ТБ СРСР почало показ *50-серійного документального телефільму «Літопис піввіку»*, заключний випуск якого був показаний 6 листопада цього ж року. Це була найбільша на той час кіноробота для «домашнього екрану», творців якої було невдовзі відзначено високими урядовими нагородами.

1967р. Телестанція міста Дейтон (штат Огайо, США) транслювала прем'єру «*Шоу Філа Донах'ю*». Вперше у практиці світового ТБ ведучий показав зразок активної роботи із численною аудиторією у студії. Ф. Донах'ю став відомим радянським телеглядачам у середині 1980-х, коли разом із *Володимиром Познером* (ЦТ СРСР) вів радянсько-американські *телемости*.

Зверніть увагу. 1967р., 25 серпня відбулася офіційна презентація у ФРН кольорового ТБ за системою *ПАЛ (PAL)*, розробленою німецьким фізиком Вальтером Брухом. Регулярне мовлення за стандартом PAL ТК «АРД» і «ЦДФ» розпочали вже у жовтні. PAL став одним із трьох (поряд із SECAM, NTSC) *світових стандартів кольорового ТБ*.

1967р., 1 жовтня. Цього дня ЦТ СРСР розпочало кольорові передачі за спільним радянсько-французьким стандартом *СЕКАМ*, випередивши на кілька днів колег із Паризького телецентру.

→ 1968р., 1 січня о 21.00 в ефірі головна *інформаційна програма УТ СРСР «Время»*. Програма умовно поділялася на три блоки (по 15 хв.): новини Радянського Союзу, зарубіжні повідомлення, культурна хроніка, спорт, погода. Згодом блочна будова почала порушуватися – переважали офіційні матеріали. «Время» було обов'язковою програмою для ретрансляції по всіх каналах ТБ (а їх тоді в Радянському Союзі було три). У модернізованому вигляді передача і тепер виходить на каналі Російського громадського ТБ.

1968р. Українські телефахівці та інженери французької фірми «Томсон-ЦСФ» розробили проект і почали монтаж кольорової апаратури для реконструкції Київського телецентру. Роботу було завершено в першому півріччі.

➔ 1968р., 14 квітня. *Прем'єра телепередачі «У світі тварин»*. Її першим ведучим став кінорежисер-документаліст, народний артист СРСР *Олександр Згуріди*. Естафету ведення програми пізніше перейняли *Василь Песков* та *Микола Дроздов*.

1968р., 26 квітня. У Білому домі за участю Президента США Л. Джонсона відбулося перше засідання правління телерадіомовної корпорації PBS, що означало створення загальнонаціональної мережі мовлення, яка об'єднала місцеві станції. *Громадське ТБ* мало на меті задоволення різноманітних культурно-освітніх запитів аудиторії. Джерелами фінансування PBS є внески приватних осіб, субсидії від уряду штатів, збори коштів корпорацій, фінансові внески коледжів та університетів США.

1968р., травень. Прямою трансляцією військового параду, присвяченого 20-м роковинам утворення держави Ізраїль, дебютувало ТБ у Тель-Авіві. Державний ТК почергово вів передачі двома мовами: на івриті й арабською.

➔ 1968р., 17 червня. *Утворено творчо-виробниче об'єднання ЦТ СРСР* із виробництва ТБ-програм на кіноплівці й у запису на відеомагнітофонній стрічці «Екран». Воно стало продукувати художні, документальні, музичні, мультиплікаційні телефільми, фільми-вистави тощо. При республіканських та великих місцевих ТК були створені аналогічні творчо-виробничі структури для зйомок стрічок для «домашнього екрану» (у Києві – студія «Укртелефільм», по Україні – ще при п'яти обласних ТРК).

1968р. На Київській кіностудії художніх фільмів ім. О. Довженка створено *об'єднання «Телефільм»*. Однією з *перших* його робіт для Українського ТБ стала двосерійна *стрічка «У місто прийшла біда»* (1968р.). З-поміж кращих *ігрових стрічок* довженківців для домашнього екрана є випущений 1972р. двосерійний пригодницький фільм *«Бумбараши»* (за мотивами творів Аркадія Гайдара), трисерійна *стрічка «Назад дороги немає»* (1971р.).

1969р. Першою в Україні видала в ефір програму в кольорі реконструйована українськими і французькими фахівцями студія № 2 Республіканського телецентру у Києві, на Хрещатику, 26.

1969р., 20 липня. Понад 600 млн телеглядачів більш ніж 100 країн світу (п'ята частина тодішнього населення планети) спостерігали на своїх домашніх екранах перший в історії цивілізації вихід американських астронавтів Ніла Армстронга та Едвіна Олдріна на поверхню Місяця (експедиція космічного корабля «Аполлон-11»). Лише ТБ СРСР та Китаю не вели прямої трансляції цієї події, обмежившись короткими відеосюжетами у випусках новин.

Зверніть увагу. Відеархівні записи ТБ-програм і подій цього періоду можна переглянути у матеріалі «Развитие телевидения в конце 70-х» за посиланням: <http://ytube.com.ua/watch/UchSfL-dKOU/razvitie-televideniya-v-konce-70-kh.html>.

1970-ті роки

1970р. На міжнародному фестивалі у Монте-Карло художня стрічка «Сліпий дощ» (режисер Віктор Гресь, студія «Укртелефільм», 1968р.) одержала Гран-прі «Золота німфа».

➔ Це перша найвища міжнародна нагорода українських майстрів «малого кіно».

Зверніть увагу. 1970р., травень. В Англії О'Райлі здійснив запуск в ефір першого повітряного «телепірата». З передавача, встановленого на борту літака «Супер-констелейшн», мовлення велося кілька годин на добу (в основному музичні передачі й реклама).

1970р., травень. Здано в постійну експлуатацію *Останкінський* телецентр у Москві – найбільший на той час у Європі ТБ-комплекс.

1971р., 31 травня. Рекордний одномоментний продаж телепродукту здійснила компанія «Гранада» (Велика Британія), реалізувавши 1 144 серії програми «Вулиця Коронації» (виробництво канадської студії «Саскатун»). Безперервний показ усіх серій зайняв би 20 діб 15 год. 44 хв. ефірного часу.

В Україні на травень 1971р. функціонували повноцінно 14 програмних студій ТБ, передачі яких розповсюджувалися через 31 потужний і 121 малопотужний телеретранслятори.

1971р., травень. У Брюсселі ухвалено «Конвенцію про супутник», яка «регулювала» розподіл сигналів супутникових ретрансляторів.

➔ 1972р., 6 березня. Вперше на теренах СРСР, в межах союзних і автономних республік, в Україні запроваджено двоканальне роздільне телевізійне мовлення. Одну групу передавачів і ретрансляторів та окрему мережу кабельних і радіорелейних ліній було виділено для трансляції на території України Першої програми ЦТ СРСР. З інших – був сформований відокремлений ТК для поширення програм Українського ТБ. На жаль, від самого початку цей «братній» поділ виявився далеко не рівноцінним: програму ЦТ СРСР мали змогу в Україні приймати 80% населення, а республіканську – лише 60%. І такий «розрив» у телефікації мав місце до проголошення незалежності України.

1972р., червень. За розпорядженням тогочасного голови Держтелерадіо СРСР Сергія Лапіна була *закрита* одна з найпопулярніших на той час розважальних програм «Клуб веселих і найвигадливіших» (КВН). Поновлення телетрансляції відбулося 1987р. (час «горбачовської» перебудови і гласності).

Зверніть увагу. Докладніше про цю програму, її «непрості» періоди популярності й заборон можна переглянути за посиланням: «Как появился и цензурировался КВН в СССР» 1950р. – <https://www.youtube.com/watch?v=mi82TZcCFYs>.

1972р., 13 липня. ЦТ показало першу передачу циклу «Від усієї душі» (ведуча – диктор *Валентина Леонтьєва*). Ця програма стала знаковою на радянському ТБ. У 1970-80-х рр. такі зустрічі проходили вже «поза екраном»: у заводських палацах культури та сільських клубах по всій країні.

1973р. На ТБ і РМ УРСР працювало близько 5 тис. осіб, із них із вищою освітою – близько 43%.

➔ 1974р. – початок музичної передачі на замовлення «*Ранкова пошта*». Як це було в ефірі – за посиланням: «Утренняя почта» – ТВ передача СРСР с музыкой по заявкам» – <http://youtube.com.ua/watch/TyAgVTNb4xc/utrennyaya-rochta-tv-peredacha-sssr-s-muzykojj-po-zavyakam.html>.

26 березня. У Радянському Союзі *виведено* на космічну орбіту перший геостаціонарний *супутник* зв'язку «Космос-637». Згодом, забезпечення телетрансляцій на всю територію СРСР, були запуснені ШСЗ «Радуга», «Екран», «Горизонт».

У сер. 70-х рр. система Українського ТБ, до якої разом із Республіканською телестудією тоді входили 14 обласних, сприяла розвитку, вдосконаленню фахового потенціалу не лише столичних, а й регіональних телевізійників, які готували для республіканського екрану вагомі творчі роботи.

➔ Так, *Запорізька* обласна студія ТБ започаткувала цикл *багатосерійних документально-публіцистичних програм «Соціальний портрет колективу»* (по п'ять 30-хв. випусків, кожен із яких присвячувався окремому трудовому колективу). З 1975р. цикл стає загальнореспубліканським, у його підготовці беруть участь всі студії України (за 5 років створено майже півсотні багатосерійних програм).

1975р., травень. *Республіканське ТБ* першим в Україні перейшло на *трипрограмне мовлення*: ретранслювалися Перша і Друга програма ЦТ СРСР, працював канал Українського ТБ. Невдовзі три програми з'явилися у Харкові, Сімферополі, Дніпропетровську та ряді інших великих обласних центрів. Саме «*трипрограмне телеменю*» було «нормою» для радянських глядачів до розпаду Радянського Союзу.

1975р., червень. Японська компанія електроніки Sony випустила перший у світі побутовий касетний відеомагнітофон (VM): ширина плівки – 12,65 мм. Згодом, 1985р., з'явилася модель із шириною плівки 8 мм., – відтоді японські виробники стають домінуючими на світових ринках побутової відеотехніки.

1975р., 1 вересня на кінофакультеті тодішнього Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого для підготовки фахівців відповідних профілів започатковано *творчі майстерні* телережисера Володимира Чубасова і телеоператора Юрія Федорова.

➔ 1975р., 4 вересня. На екранах телевізорів СРСР з'явилася передача «*Що? Де? Коли?*» (автор – режисер *Володимир Ворошилов*) – «інтелектуальна гра знавців». У 2008р. Національна телекомпанія України (НТКУ) придбала права на власне виробництво цієї програми, сьогодні ця передача транслюється на ТК «1+1», її ведучим є *Олександр Андросов*.

▣ **Зверніть увагу.** Переглянути архівні записи можна за посиланням: «Что Где Когда – советское телеказино» – <http://youtube.com.ua/watch/E0q6bPJ5Y3E/что-gde-kogda-sovetskoe-telekazino.html>.

1976р. У Москві показано перший *голографічний об'ємний фільм*, що був створений у Всесоюзному науково-дослідному кінофотоінституті.

1976р. Інженер Тейлор Хауард (США) сконструював першу *параболічну антену* («блюде») для безпосереднього прийому передач із космічних ретрансляторів на домашні телевізори.

1978р., травень. На українському ТБ започатковано *цикл програм «Сонячні кларнети»* за участю аматорів і колективів художньої самодіяльності. Цей *телетурнір* народної творчості, випуски якого почергово готували на «УТ» всі обласні студії, виходив в ефір майже два десятиліття.

➔ 1979, 1 січня. По українському ТБ о 19.00 почала виходити *щоденна інформаційна програма «Актуальна камера»*, яка протягом наступного десятиліття стала головним інформаційним телевипуском у республіці.

Зверніть увагу. Відеархівні записи ТБ програм і подій цього періоду можна знайти за посиланням: «Развитие телевидения в конце 70-х» за посиланням: <http://ytube.com.ua/watch/UchSfL-dKOU/razvitie-televideniya-v-konce-70-kh.html>.

Зазначимо, що на той період ЦК Компартії України жорстко контролював зміст випусків: за 2 год. до ефіру 1 секретар Володимир Щербицький особисто перевіряв (на аркуші перелічувалися всі основні матеріали програми) і нерідко керівництво Держтелерадіо отримувало «коригувальні правки».

Так *офіційна цензура (Головліт)* доповнювалася партійним контролем.

1980-ті роки

Зверніть увагу. Відеоархівний матеріал «Телевидение в конце 1980-х – 1990-х г.» можна переглянути за посиланням: http://history4you.ru/lessons/culture/show-lesson/-/asset_publisher/sqcu6oPUQ1B7/content/id/39347.

1980р., 1 червня розпочав передачі цілодобовий інформаційний ТК CNN International, створений телемагнатом Тедом Тернером у Атланті (США). Завдяки оперативності, поінформованості, широкій кореспондентській мережі, здатності подавати новини «у розвитку», CNN здобуває світову популярність (сьогодні вона ретранслюється у кабельних мережах понад двохсот країн світу).

Зверніть увагу. 1981р., березень. Низка ТК США почали в будні транслювати півгодинні *випуски «реальних передач» про судові справи «Мировий суд»*. Вони зацікавили глядача, і в 1984р. з'явилася їхня модифікація *«Шлюбозлучний процес»*, 1986р. – *«Суд другої інстанції»* та *«Суддя»*, а 1988р. – *«Процес»*. У випусках «телевізійних процесів» актори розігрували одну-дві судові історії. Першого липня 1991р. у США вже відкривається тематичний телеканал *«Court TV»*. У 2000-х рр. на українському каналі «1+1» виходить *цикл «Судові справи»*, згодом на «Інтері» також – *«Народний суд»*.

➔ 1981р. У травні в ефірі України *Четверта телепрограма*. Її основою став вечірній блок *навчальних і освітніх передач ЦТ*, який кияни одержали першими серед глядачів республік Радянського Союзу. Київ стає другим на території СРСР містом (після Москви), де функціонувало чотири ТБ-програми.

1981р., травень. На виставці ТБ в Монтр'ю (Швейцарія) фірми RCA (США), Sony та Matsushita (Японія) вперше представили три експериментальні зразки знімального обладнання (*телекамера і касетний відеомагнітофон були із вмонтованим джерелом електроживлення*). Так народився сучасний *тележурналістський комплекс (ТЖК)* – основне «знаряддя» телерепортерів світу.

1981р. У США створено перший *музичний ТК MTV*, що протягом наступного десятиліття набув поширення у багатьох країнах світу (і в Україні).

✦ 1982р., 8 вересня. Проведено перший *телеміст* «СРСР – США». Космічний телезв'язок поєднав 250 тис. молодих американців – учасників музичного молодіжного фестивалю «Ми», які зібралися поблизу Лос-Анджелеса, та їхніх радянських ровесників, що перебували у концертній студії «Останкіно» (Москва). Ініціатором цього дійства з американської сторони став Стів Возняк (один із творців персонального комп'ютера). Створюється нова форма спілкування представників різних суспільно-політичних формацій. Відтоді космічні телемости стали «візитівкою» радянського ТБ. Свій вагомий внесок у «ТБ-мостобудування» зробили й українські телевізійники, підготувавши у 1984-1988рр. більше двадцяти таких програм.

Зауважимо, що попри все, міжнародні телемости к. 80-х рр. – одна з найяскравіших сторінок у творчій біографії українського ТБ. На жаль, у 1990р. ці традиції «мостобудування» різко обриваються, причиною стає відмова Держтелерадіо СРСР у фінансуванні каналів зв'язку для ТРО союзних республік, а власних валютних коштів українське ТБ не мало.

1983р., 30 вересня. У США створено *пульт дистанційного перемикання* каналів на телевізорі.

1983р. Філіал американської телекомпанії ABC у Детройті запровадив оригінальну *форму подачі новин* – *нюзрум* із показом на задньому плані роботи редакційного колективу. Періодично ведучий залишав своє робоче крісло і переходив до працівників у зал, де репортери представляли свої матеріали. Зараз чимало ТК світу теж практикують ведення випусків новин у «режимі нюзруму» («5 канал», «Громадське ТБ», ТК «Україна» та ін.).

1984р., червень. Уперше в СРСР (Москва) прокладається *підземна телевізійна траса* оптичного світловолоконного кабелю завдовжки 2,5 км. Це дозволило подавати телесигнал у «тіньову зону», у такий спосіб оснащено будинків на Хрещатику в Києві, де не надходив сигнал із нової вежі на Сирці.

1984р. Британська телерадіокорпорація ВВС першою запропонувала *піплетри* («людино-лічильники») для кількісного вимірювання аудиторії глядачів ТК. Обробляючи одержані від піплетрів дані, компанія A.C. Nielsen (США) стала надавати зацікавленим ТК дані про *рейтинг* їхніх передач.

1984р. Українське ТБ показало перший *багатосерійний художній телефільм* власного виробництва «*Останній доказ королів*» (режисер-постановник – Віктор Кісін, ведучий – Володимир Дунаєв, «Укртелефільм»).

✦ 1984р. На українському ТБ почала виходити в ефір програма *молодіжної студії* «Гарт», яка поступово переросла у щотижневий відеоканал. Одним із її засновників – талановитий журналіст Вадим Бойко. Тривалий час молодіжним відеоканалом керував Віктор Павлюк. *Український «Гарт»* став творчим наступником відомої у 1980-х московської *телепрограми* «Взгляд».

ПЗверніть увагу. Подібну програму, «600 секунд», що з'явилася 1993р., можна переглянути у мережі за посиланням: «Програма питерського телевидення 600 секунд и ее ведущий Александр Невзоров» – <http://youtube.com.ua/watch/UchSfL-dKOU/programma-600-sekud.html>.

1985р., 21 жовтня. У комплексі Дефанс (східна околиця Парижу) президент Франції Франсуа Міттеран відкрив *Всесвітній центр телепрограм*.

Окрім французьких передач, у паризькій «телевізійній обсерваторії», як називають журналісти, були представлені екранні твори ще 105 організацій із різних регіонів планети. Тож під одним дахом зібралось ТБ усього світу.

1985р., 22 жовтня. На Всесвітній виставці «Експо-85» в Аукуба (Японія) представлено найбільший у світі телевізор «Джамботро» (ширина – 40 м., висота – 25). Площа зображення дорівнювала 10 тис. звичайних екранів.

1985р., 23 жовтня. Почалося мовлення супутникового каналу «Європа-ТБ» – продукт кооперації ТК Нідерландів, Португалії, Ірландії, Італії та ФРН. Транслювалися, головним чином, інформаційні та документальні програми. Передавалися вони із голландського телецентру м. Хільверсум. Брак коштів, незгоди у програмній політиці, – і вже за рік консорціум розпався.

1985р. Американським ТБ на комерційних засадах було надано ефір програми для продажу товарів – так званому *телешоппінгу*. У США із 1990р. цим видом бізнесу займалися вже 25 регіональних і національних ефірно-кабельних мереж. З екрана пропонувався товар, глядачі могли замовляти його телефоном. В Україні телемагазин упроваджується з к. 1990-х.

1985р. «Стартує» перший міжнародний канал цілодобових теленовин. Започатковує його інформаційний каналу CNN через супутник «Інтелсат-V» зі штаб-квартири телекомпанії TBS телемагната Теда Тернера (м. Атланта, США).

1986р., 28 квітня. По радіо й ТБ Радянського Союзу передано коротке повідомлення ТАРС про аварію на Чорнобильській АЕС, яка сталася вночі 26 квітня. Наступна інформація пролунала лише 2 травня в рубриці «Хроніка подій». Це все, що підконтрольні вітчизняні електронні ЗМІ, подали в перші дні про найбільшу техногенну катастрофу сучасності, в той час світовий телерадіоефір «зашкалював» повідомленнями про подію на берегах Прип'яті.

1986р., 21 червня. Рада Міністрів СРСР видала розпорядження про створення матеріально-технічної бази для виробництва ТБ-програм у 86 краях, областях та автономних республіках Радянського Союзу, де до того часу не було ТБ-студій. Цим документом передбачалося будівництво програмних телецентрів у 10 областях України, проте ця програма була реалізованою лише за часів незалежності; у 1991-94 рр. у всіх областях України (найпізніше у Івано-Франківську) було започатковане державне ТБ.

1986р. Медіамагнат Тед Тернер – засновник телекомпанії CNN – реалізував свою ідею проведення «Ігор доброї волі». Перший такий турнір спортсменів десятків країн світу у міжолімпійський період відбувся тоді в Москві. Надалі змагання проходили по чергово у США і СРСР. Завершився цей проект у 2002р. останніми, шостими «Іграми доброї волі» у Атланті.

→ 1987р., 8 березня. Започатковано першу на радянському ТБ пряму передачу нічного ефіру «До й після опівночі», одним із творців та постійним ведучим якої був Володимир Молчанов. Передача виходила до червня 1991р.

1987р., травень. Японська телерадіомовна корпорація NHK почала транслювати дві свої телепрограми через супутник. У населення острівної держави з'явилися перші індивідуальні приймальні антени-«тарілки».

1988р., 17 квітня. Міністр закордонних справ СРСР Едуард Шеварднадзе підписав у Женеві угоду про припинення Радянським Союзом «глушіння

передач зарубіжних радіостанцій». «Глушилки» в СРСР стали застосовуватися, аби перешкоджати прийому радянським населенням передач «ворожих голосів» (радіостанцій «Свобода – Вільна Європа», «Голос Америки», ВВС).

1988р. У Києві відкрито *першу* в Україні *публічну відеотеку*, яка за оплату надавала для перегляду власникам побутових відеомагнітофонів касети із записами фільмів і популярних телепрограм.

Зверніть увагу. У цей же рік створено першу *недержавну телекомпанію «Тоніс»* у Миколаєві.

→ 1989р., 9 березня. *Державну премію* ім. Т. Шевченка за *телефільм «Чорнобиль: два кольори часу»* присуджено творчій групі студії «Укртелефільм» у складі сценаристів Л. Мужука та Х. Салганика, режисера І. Карина, оператора Ю. Бордакова.

1989р., 27 квітня. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію № R(89)-7 «*Про принципи поширення відеозаписів насильницького, жорстокого чи порнографічного змісту*». Документ передбачає систему саморегулювання, контролю і класифікації подібних творів, шляхи обмеження поширення вищезначеної відеопродукції.

1989р., 5 травня. Рада Європи прийняла Європейську конвенцію про *транскордонне мовлення* – документ, який має регламентувати діяльність телеорганізацій країн Старого світу. Україна приєдналася до неї в липні 1996р., але в нашій країні вона набула чинності лише 2008р., після ратифікації Верховною Радою.

1989р., 1 червня. На всій території України введено подовжену телевізійну програму – так званий «*Нічний телезал*». Ретранслювалися передачі ТК «Москва». Це була спроба відволікти увагу радянських глядачів прикордонних територій від перегляду телепрограм із сусідніх держав, якщо ефірний сигнал їхнього ТБ досягав певної частини нашої території.

1989р. На фестивалі ТБ високої чіткості (ТВЧ) у Монтрью (Швейцарія) японська фірма «Ікігамі» вперше представила передачу стереоскопічного (об'ємного) ТБ.

1989р. У Європі *почала мовлення компанія Discovery*. Її передачі, ретрансльовані по шести ТК, можна було приймати у 20 мільйонах домівок жителів континенту. А загалом американський всесвітній телеканал Discovery одержують понад 150 млн. сімей у 170 країнах світу.

Кабельне ТБ (англ. *Cable TV, Community Antenna Television, CATV* – буквально: ТБ із загальною антеною) – модель ТБ-мовлення (а також іноді й FM-радіомовлення), в якій телесигнал розповсюджується за допомогою високочастотних сигналів, які передаються до споживача по кабелю.

Кілька прикладів роботи кабельного ТБ в Запоріжжі. Одним із провідних українських загальнонаціональних телекомунікаційних провайдерів, що надає комплексну мультисервісну послугу, є *компанія «Воля»*. Це крупний кабельний оператор м. Запоріжжя, який надає послугу *кабельного ТБ* і високошвидкісного Інтернету, комп'ютерний і голосовий зв'язок, а також послуги найбільшого в Україні дата-центру. Названий кабельний оператор «працює» у 33 українських

містах: надає інформацію і розваги, забезпечує доступ до ТБ-програм і відео-на запит та інші комунікації.

У кабельній мережі працює й телеканал «ТБ-ГОЛД». Це інформаційно-пізнавальний телеканал міста, який входить до складу Global Media Holding. Він пропонує глядачам кабельного ТБ корисний, цікавий і зрозумілий продукт: новини і аналітику, публіцистику і розслідування, корисну інформацію про відпочинок, хобі, розваги і покупки

«ТБ-ГОЛД» транслює інформаційний і розважальний продукт лише власного виробництва, а також краще із світової документалістики, пізнавальних і художніх фільмів.

Серед новин головними темами є щоденні новини міста, підсумкова аналітика подій у Запоріжжі та Україні, журналістські розслідування тощо. У ТБ-матеріалах – про корисні речі, чи то погода, чи то культурні міські події, чи то місця відпочинку. Для розширення кругозору – документальні фільми і науково-пізнавальні програми для всієї родини; розповіді про секрети природи і давнини; екскурси в історію і мандрівки у найвіддаленіші куточки планети. Для маленьких глядачів – різного роду розвивально-розважальні передачі, вікторини тощо.

У переліку *програмного ТБ-продукту*: «Новини ТБ-ГОЛД»; «Давай меняться!» (про покращення зовнішності, пошук індивідуального стилю, визначення мети й засобів досягнення мрій); «Отдых в деталях» (про відпочинок); «PRO FASHION со Светланой Целищевой» (сумісний проект ТК «ТБ-ГОЛД» і агентства моделей «Імідж-центр»); «Арифметика комфорту» (будівельні секрети та ремонт, декору і облаштування будинку); «Маленькие взрослые» (ТБ-школа для батьків); «Красота и здоровье» (про останні досягнення у медичній та косметичній галузі); «5 минут на кофе» (огляд ЗМІ); «Гаджет-шоу» (інформаційна програма про новинки нові технології); «Книга рецептов» (шеф-кухарі міста розповідають про кулінарні секрети та діляться оригінальними рецептами); «Телу время» (спорт, фізична культура); «Щойно з YouTube» (кумедні й смішні історії із соціальної мережі); «Золотой круиз» (нові ТБ-маршрути найкращими компаніями міста); «Модный променад» (подорож бутиками і торгівельними центрами міста); «Вкусная жизнь» (про смачну їжу, яскраві емоції і гарний настрій); «Экстра-тайм» (ексклюзивні інтерв'ю із відомими, успішними людьми спорту); «Новости спорта» (оперативно про події у світі спорту); «Золотой прогноз» (не тільки про примхи природи, а і про свята, народні прикмети та традиції).

Супутникове телебачення – (Satellite Television, Sat TV) – це система передачі ТБ-сигналу від передавального центру до глядачів через штучний супутник Землі, що розташований на геостационарній орбіті над екватором. На сьогоднішній день це є найбільш сучасний тип телевізійного прийому. Технології супутникового ТБ у світі розвиваються швидкими і динамічними темпами, пропонуючи споживачам новий рівень якості та зручні функції цифрового ТБ на відміну від звичайних систем (ефірне та кабельне ТБ).

На поч. 90-х рр. над європейським континентом «діяли» 18 космічних телерадіоретрансляторів, які «адресували» на землю 91 теле- і 73

радіопрограми. Кожна з таких потужних супутникових телесистем, як «Астра», «Євтелсат-1», «Інтелсат», «ТБ-Сат», «Телеком», має можливість ретранслювати від 8 до 20 програм. Космічні телестанції працюють цілодобово, часто спеціалізуючись на певному різновиді мовлення: «Сі-Ен-Ен» – всесвітні новини, «Суперченнел» – реклама, комерційна та ділова інформація, відеокліпи, «Ем-Ті-Ві» – сучасна музика та хіт-паради рок-зірок, «Євроспорт» – спортивні видовища.

➔ Станом на поч. 2010р. в Україні діяло *чотири оператори* надання послуг супутникового ТБ, це:

- ООО «Диджиталфлай Юкрейн» (марка Digital Fly Ukraine або MYtv): передає пакет власних каналів через супутник «Thor-6», загальний пакет через супутники «Hot Bird», «Sirius-4», «Thor та Amos 3»;

- «Віасат Україна»: використовує супутник «Sirius-4» (можливе отримання додаткових даних з «HotBird» та «Amos»);

- «Поверхность +»: здійснює мовлення з супутника «Eutelsat W4»;

- «НТВ-плюс Україна»: також використовує «Eutelsat W4».

До переваг супутникового ТБ можна віднести таке:

1. Висока якість зображення та звуку, завдяки використанню цифрових методів оброблення та передачі сигналів.

2. Унікальна можливість переглядати телепередачі у форматі високої чіткості HDTV і 3D зі звуковим супроводом Dolby Digital.

3. Велика кількість безкоштовних теле- і радіоканалів, завдяки супутниковому діапазону частот та цифровому формату сигналу.

4. Великий вибір ексклюзивних пакетів ТК (спорт, кіно, музика, а також розважально-інформаційні, еротичні, пізнавальні, дитячі ТК тощо).

5. Незалежність від географічного місця розташування точки прийому, завдяки великій зоні охоплення сигналу з супутника.

6. Можливість користуватися низкою зручних функцій, що дозволяють слідкувати за програмою телепередач прямо на екрані, знайомитися з анонсами, формувати індивідуальний перелік улюблених каналів, налаштовувати нагадування про початок цікавої передачі, кодувати обрані канали або передачі, щоб обмежити їх перегляд дітьми тощо.

До недоліків супутникового ТБ зараховуємо наступне:

1. Залежність потужності сигналу від погодних умов.

2. Необхідність в періодичному обслуговуванні ресивера (переважно раз на рік), пов'язана з переходом невеликої кількості каналів з однієї частоти на іншу або технічними змінами в провайдерів каналів тощо.

Увагу глядачів *до супутникових програм* привертають перш за все художні фільми, найсвіжіші новини з усіх кінців світу, спорт, мультфільми, часом незвична реклама закордонних товарів. До цього тематичного різноманіття додається і технічно високоякісне зображення, комп'ютерно-графічні спецефекти, професійна режисура, журналістська оперативність тощо. Супутниковому ТБ віддають перевагу перш за все глядачі, які володіють іноземними мовами, або яких цікавить «життя за кордоном».

Згідно з угодою, підписаною у Женеві 2006р, до 2015р. – українське ТБ має перейти на винятково *цифрове мовлення*.

Цифрове ТБ – телевізійне мовлення на основі кодованої цифрової інформації; форма одержання й обробки сигналів, які створюють і зображення, і звуковий супровід. Маючи високу перешкодозахищеність, система цифрового кодування забезпечує якість під час передавання аудіовізуальної інформації на будь-які відстані, розширює творчі можливості телепрацівників.

У порівнянні з сьогоdnішнім, аналоговим, – *цифровий формат* має вагомi *переваги*, а саме: цифрове мовлення дає надзвичайно високу технічну якість програм і можливість широкого застосування інтерактивного спілкування глядачів із програмними службами ТК. По-перше, глядач якоюсь мірою стає співавтором програми, а ТБ перетворюється на мультимедіасистему. Відбувається об'єднання ТБ та інформаційних технологій. По-друге, це – суттєва економія енергоресурсів для операторів телекомунікацій, оскільки сучасні передавальні засоби мають (порівняно з аналоговими) дуже високий коефіцієнт корисної дії.

Зараз у світі відбувається глобальний перехід на цифрове мовлення ТРО. Він торкнувся всіх країн світу. 1998р. (15 листопада) *Великобританія* першою серед європейських країн почала впроваджувати *регулярне DTT*. 17 липня 2015р. це має статися і в Україні. Відповідно до Женевської угоди 2006р., було затверджено *новий План* використання частот мовлення у Європі, Африці та частині Азії. Фактично запроваджено два окремих плани використання частот (аналогових і цифрових) у цих регіонах. Женевська угода (zareєстрована в ООН) стала обов'язковою для всіх держав, які до неї приєдналися.

Державним замовником-координатором в Україні виступає Адміністрація Держспецзв'язку. Керівником Програми є Голова Держспецзв'язку, а виконавцями стають Адміністрація Держспецзв'язку (відповідно змін до програми – Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації – постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2012р. № 474), Держкомтелерадіо, Концерн радіомовлення, радіозв'язку та телебачення, Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, НКРЗІ, ДКА, Міністерство економічного розвитку і торгівлі і Міноборони відповідно до компетенції. Встановлені й терміни виконання програми – 2008-2015рр.

Головними *завданнями і заходами* з виконання Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення є наступні: частотнотериторіальне планування впровадження цифрового телерадіомовлення (*далі ТРМ – прим. авт.*) з урахуванням забезпечення електромагнітної сумісності радіоелектронних засобів цифрового ТРМ та радіоелектронних засобів радіолокації, радіонавігації і зв'язку спеціальних користувачів радіочастотного ресурсу України; розробка типових проектів створення систем цифрового ТРМ для однотипових зон та їх впровадження у визначених зонах т ТРМ; створення інфраструктури цифрового ТРМ (тобто забезпечення покриття території країни сигналами цифрового ТРМ); удосконалення нормативно-правової бази з метою впровадження цифрового ТРМ (розробка, уточнення нормативних документів,

а також визначення національних стандартів); підготовка і перепідготовка спеціалістів у сфері цифрового ТРМ й под.

Зверніть увагу. Нормативно-правові норми впровадження цифрового мовлення в Україні чітко викладені у низці законів «Про телекомунікації», «Про радіочастотний ресурс України», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про телебачення і радіомовлення» та ін. Порядок цифровізації ефіру регулюється постановами Кабінету Міністрів України, зокрема такими як: «Про затвердження Державної програми впровадження цифрового телерадіомовлення», «Про утворення Міжвідомчої ради з координації здійснення заходів щодо впровадження цифрового телерадіомовлення», «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку цифрового телерадіомовлення» та ін.

Важливу роль у реалізації державної політики щодо цифрового мовлення здійснює Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення («Про видачу ЗАТ «Українська цифрова телемережа», м. Київ, ліцензії на мовлення на 51 ТВК у м. Києві», «Про затвердження розподілу програм у мультиплекси МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-4», «Про завершення експерименту з впровадження цифрового телебачення у м. Києві», «Про створення цифрової загальнонаціональної багатоканальної телемережі (МХ-4)» тощо).

Вагому допомогу у впровадженні «цифри» в Україні надає *Громадська рада* – дорадчо-консультативний орган при Нацраді, яка (відповідно Положенню № 1122) є постійно діючою й незалежною, створює ефективні організаційні та правові умови реалізації конституційного права громадян України на участь в управлінні державними справами; координує заходи, пов'язані із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю, з метою врахування громадської думки в процесі підготовки та реалізації рішень Національної ради. У своїй діяльності Громадська рада керується Конституцією України, законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України.

Вагомим у впровадженні цифрового мовлення є її рішення «*Про необхідність оприлюднення технічних умов для основних класів абонентських приймачів та телевізорів для прийому цифрового сигналу*» (№21, від 23.03.2012р.), у якому обговорені питання запровадження цифрового мовлення в Україні, а саме проблеми з інформуванням населення про перехід на цифрове мовлення та проблеми з прийомом телевізійного сигналу і відсутністю інформації про стан реального покриття цифрою.

Члени громадської ради наголосили на необхідності актуалізації проблематики цифрового мовлення, зокрема обов'язкової співпраці з профільним комітетом ВРУ. Саме за зверненням ради до провайдера ефірної цифрової мережі ТОВ «Зеонбуд» було створено (відповідно виконанню ліцензійних умов) інформаційний ролик й показано 2012р. на загальнонаціональних ТК, висловлено зауваження щодо відсутності в ньому інформації про умови, підстави і строки переходу на цифрове мовлення. Громадська рада при Національній раді порекомендувала надати концепцію

(зміст заходів та термін їх виконання) проведення інформаційної кампанії щодо переходу на цифрове мовлення; оприлюднити на сайті ТОВ «Зеонбуд», а також сайті Національної ради технічні умови для основних класів абонентських приймачів, телевізорів та САМ-модулів для прийому цифрового сигналу та низку інших дій, що визначені ліцензійними умовами.

Рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (від 01.12.2010р.), яка регулює відносини у сфері ТРМ на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань, пропонується *План розвитку національного телерадіоінформаційного простору* (що розроблений відповідно до статей 21, 22, 23 Закону України «Про телебачення і радіомовлення») і який стає основою для прийняття Національною радою України з питань телебачення і радіомовлення рішень щодо створення та розвитку каналів мовлення та телемереж, які передбачають використання радіочастотного ресурсу України, визначення конкурсних умов та оголошення конкурсів на отримання ліцензій на мовлення, визначення умов ліцензій на мовлення тощо.

Ураховуючи складність та великі обсяги технічних й організаційних завдань, які необхідно виконати, ці закони та нормативні акти постійно доповнюються та уточнюються окремими пунктами. Скажімо: концепція нової редакції Закону України «Про телебачення і радіомовлення», схвалена робочою групою Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова та інформації (від 6 червня 2012р.), підготовлена за підтримки Проекту Ради Європи / Європейського Союзу «*Сприяння європейським стандартам в українському медійному середовищі*», вносить ряд раціональних пропозицій щодо регулювання відносин, які виникають у сфері ТРМ на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань.

Процес переходу з аналогового на цифрове мовлення є досить складним та поступальним і, звичайно, потребує чималих коштів і першочергової державної підтримки.

У грудні 2010р. Національна рада затвердила *План розвитку національного телерадіоінформаційного простору*, яким визначила порядок і правила впровадження цифрового телемовлення в Україні. Передбачено перехідний період: одночасна дія і аналогових, і цифрових станцій. Після його завершення – мовлення здійснюватиметься виключно у цифровому форматі.

Відповідно встановленому Порядку *впровадження цифрового телемовлення* (у складі багатоканальних телемереж МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5), має відбуватися у *5 етапів*, зокрема:

1 етап – розбудова цифрових телемереж (2010-2011рр.). На цьому передбачалася розбудова національної мережі наземного цифрового ТБ у складі мультиплексів МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5, а також розбудова мультиплексу

МХ-6 стандарту DVB-H. Зазначимо, що у МХ-5 Нацрада передбачила 4 місця для регіональних та місцевих мовників, із них – одне для ОДТРК;

На 2 етапі (2011-2012рр.), заплановане одночасне аналогове і цифрове мовлення та забезпечення населення цифровими *set-top-box'ами* (пристроями для прийому телепрограм в цифровому форматі); 3 етап – часткове вимкнення радіоелектронних засобів аналогового наземного телемовлення за згодою ліцензіатів та з урахуванням вимог частини дев'ятої статті 22 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». Вивільнення радіочастотного ресурсу (2012р.); 4 етап – розбудова багатоканальних телемереж МХ-4, МХ-7, МХ-6, МХ-8 (2013-2015рр.); та 5 етап – повний перехід від аналогового до цифрового формату телемовлення на всій території країни (2015р.).

У звітних матеріалах щодо показників Національної ради за даними Державного реєстру телерадіоорганізацій в Україні функціонують 1682 ТРО та суб'єктів інформаційної діяльності, а саме: 1605 телерадіомовних організацій та провайдерів програмної послуги, 77 суб'єктів інформаційної діяльності.

Для потреб ефірного телемовлення в Україні задіяні 267 ТК. Відповідно до статті 23 (Ч 4) Закону України «Про телебачення і радіомовлення» визначено такі територіальні категорії мовлення та канали мовлення: *загальнонаціональні, регіональні, місцеві*. До загальнонаціональних належать 15 ТК. Кількість регіональних ТК становить 7, а регіональних у межах області – 34. Діють 223 місцевих ТК.

ТОВ «Зеонбуд», м. Київ, визначено провайдером програмної послуги на багатоканальних телемережах МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5, стандарт мовлення – DVB-T2 (стандарт стиснення зображення MPEG4).

Розташування передавачів здійснюється переважно на вежах Концерну РРТ. Передавачі будуть встановлені у 167 населених пунктах України. Синхронізація між головною станцією та наземними передавальними станціями в регіонах відбувається за допомогою супутника.

У зв'язку з тим, що *ТРМ* є одним із основних чинників інформаційної безпеки держави, урахуваючи складність та великі обсяги технічних і організаційних завдань, які необхідно виконати у надзвичайно стислий строк, зобов'язання України, що випливають з її членства в Міжнародному союзі електрозв'язку, розв'язання проблеми впровадження цифрового *ТРМ* потребує державної підтримки.

Для *успішного* повного *переходу* на цифрове мовлення у 2015р. в Україні *необхідно вирішити* низку проблем, зокрема таких:

- забезпечити координацію діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій із впровадження цифрового *ТРМ*;

- переглянути принципи регулювання діяльності ТРО та операторів телекомунікацій в умовах застосування технологій цифрового *ТРМ* у зв'язку з розширенням наповнення частотних каналів;

- впровадити у смугах частот 174 – 230 МГц (третьій ТБ-діапазон) і 470 – 862 МГц (четвертий і п'ятий ТБ-діапазони) радіотехнології цифрового *ТРМ* стандарту DVB-T;

– створити відповідно до регіонального плану цифрової наземної радіомовної служби («Женева-2006») 81 синхронну зону *ТРМ* з використанням стандарту MPEG-4 (в одному частотному каналі буде до 10 ТБ-каналів);

– створити телекомунікаційну мережу розповсюдження сигналу з раціональним використанням як наземних, так і супутникових телекомунікаційних засобів з переважним застосуванням вітчизняних систем супутникового зв'язку;

– здійснити перехід ТРО на цифровий формат мовлення з одночасним вирішенням питання забезпечення населення засобами приймання сигналів цифрового *ТРМ*;

– забезпечити електромагнітну сумісність радіоелектронних засобів цифрового *ТРМ* та радіоелектронних засобів спеціальних користувачів радіочастотного ресурсу України згідно з нормами частотно-територіального планування;

– забезпечити проведення конверсії необхідного радіочастотного ресурсу шляхом реалізації Міноборони разом з Адміністрацією Держспецзв'язку та НКРЗІ комплексу заходів щодо змін радіотехнологій та категорій користувачів радіочастотного ресурсу України за результатами частотно-територіального планування;

– забезпечити подвійне покриття території країни сигналами цифрового *ТРМ*, залучивши в установленому порядку операторів телекомунікацій до побудови (модернізації) елементів інфраструктури цифрового *ТРМ*;

– забезпечити поетапне припинення аналогового *ТРМ* у зонах синхронного мовлення та затвердити з цією метою відповідний план і умови;

– внести необхідні зміни до законодавства у сфері телекомунікацій, *ТРМ* та користування радіочастотним ресурсом щодо врахування особливостей організації та функціонування *ТРМ* з використанням цифрових технологій та ліцензування відповідної діяльності оператора телекомунікацій;

– вирішити питання надання земельних ділянок під будівництво антенних веж для розміщення передавачів цифрового *ТРМ*;

– створити відповідну нормативно-правову базу для впровадження та подальшого розвитку систем і засобів цифрового *ТРМ*, затвердити національні стандарти цифрового *ТРМ* та визначити вимоги до його технічних засобів;

– організувати підготовку, перепідготовку спеціалістів з розробки, впровадження та технічної експлуатації обладнання і комплексів цифрового *ТРМ*;

– налагодити на базі діючих підприємств виробництво засобів цифрового *ТРМ*, цифрових телеприймачів та цифрових перетворювачів сигналу для аналогових телевізійних приймачів, їх складових та комплектувальних виробів;

– забезпечити надання матеріально-технічної підтримки науковим установам галузі для здійснення науково-технічного супроводження участі України у міжнародних заходах з питань впровадження цифрового *ТРМ*.

Введення в експлуатацію цифрового телемовлення в стандарті DVB-T2 (MPEG-4) планується поетапно, відповідно до Плану розвитку. У мережі очікується трансляція не менш як 32 телепрограм цифрового мовлення,

першочергову можливість матимуть телепрограми Національної телекомпанії України, обласних державних ТРК, загальнонаціональних ТК, провідних регіональних та місцевих ТРК.

Цифрове телебачення – це новий крок у розвитку мовлення. Адже глядач отримає набагато якісніше зображення на телевізорі, а цифровізація вивільнить частоти, яких завжди вкрай не вистачає.

Розподіл каналів у *мультиплексах* МХ-1, МХ-2, МХ-3, МХ-5 Запорізької області здійснюється у такий спосіб:

МХ-1: Запоріжжя – 43 ТВК, Мелітополь – 33ТВК, Бердянськ – 30 ТВК, Оріхів – 41 ТВК, Куйбишево – 33 ТВК: 1. АТЗТ «Українська незалежна ТВ-корпорація», м. Київ, (ТК «Інтер»); 2. ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк; 3. Телерадіокомпанія «Студія «1+1», м. Київ; 4. ТОВ «Телестудія «Служба інформації», м. Київ (НТН); 5. ТОВ «Телерадіоорганізація «Мульти Медіа Сервіс», м. Київ (К1); 6. Національна телекомпанія України, м. Київ (НТКУ); 7. «Міжнародна комерційна телерадіокомпанія» (ICTV), м. Київ та ТОВ «Телерадіокомпанія «КІНО ТВ», м. Київ (Інтер);

МХ-2: Запоріжжя – 31 ТВК, Мелітополь – 26 ТВК, Бердянськ – 35ТВК, Оріхів – 35 ТВК, Куйбишево – 32 ТВК: 1. ТОВ «Музичне телебачення», м. Київ (MTV-Україна); 2. ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк; 3. ПрАТ «Міжнародний Медіа Центр-СТБ», м. Київ; 4. ПрАТ «Телекомпанія «ТЕТ», м. Київ; 5. ТОВ «Телеканал «К2», м. Київ; 6. ТОВ «Новий канал», м. Київ; 7. ТОВ «Телеодин», м. Київ (М1); 8. Підприємство з іноземними інвестиціями у формі ТОВ «Телерадіокомпанія «НБМ», м. Київ (5 канал).

МХ-3: Запоріжжя – 49 ТВК, Мелітополь – 28 ТВК, Бердянськ – 34 ТВК, Оріхів – 39 ТВК, Куйбишево – 36 ТВК: 1. ТОВ «Телеканал «МЕГА», м. Київ; 2. ТОВ «Телерадіокомпанія «Музика ТВ», м. Київ (Enter music); 3. ТОВ «ТОТВЕЛЬД», м. Київ (канал «Хокей»); 4. ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк («НЛО-ТБ»); 5. ТОВ «РСАЛ ІСТЕЙТ-ТВ», м. Одеса; 6. ТОВ «Телерадіокомпанія «Нові комунікації», м. Київ (Star TV); 7. ТОВ «Голдберрі», м. Київ; 8. ТОВ «Телерадіокомпанія «ПОГОДА ТБ», м. Київ).

МХ-5: Запоріжжя-57 ТВК, Мелітополь-50ТВК, Бердянськ-43ТВК, Оріхів-42ТВК, Куйбишево-53ТВК: 1. Запорізька ОДТРК, м. Запоріжжя; 2. ТОВ «Запорізька незалежна телерадіокомпанія «ТВ-5», м. Запоріжжя; 3. ТОВ «НОВИЙ ФОРМАТ ТВ», м. Київ; 4. ПрАТ «МЕДІАГРУПІ НОВІ ПРОЕКТИ», м. Краматорськ Донецьк. обл.; 5. ВАТ «Телеканал «Тоніс», м. Київ; 6. ТОВ «Банківське телебачення», м. Київ; 7. ТОВ «КОРОНА САНРАЙС», м. Київ; 8. ТОВ «АСПЕРА 2011», м. Київ.

Серед компаній, які мовитимуть у *форматі SD-HD*, – АТЗТ «Українська незалежна ТВ-корпорація» (ТК «Інтер»); ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк («Кіноточка»); ТОВ «Телерадіокомпанія «Україна», м. Донецьк («Україна»); ВАТ «Телеканал «Тоніс», м. Київ; ТОВ «Телеканал «МЕГА», м. Київ; ТОВ «Музичне телебачення», м. Київ (MTV-Україна); ТОВ «Телерадіокомпанія «Музика ТВ», м. Київ (Enter music); ТОВ «Банківське телебачення», м. Київ.

Усі інші телеканали мовитимуть у *форматі SD* (тобто з поліпшеною роздільністю зображення, в порівнянні з аналоговим мовленням, забезпечується насамперед тим, що при цифровій передачі відсутні шум і збої зображення). Поширеним типом сигналу в *SD* є 576, і успадкований від європейських систем PAL і SECAM (про які ми вже згадували).

Специфічними відзнаками у характеристиці *DVB-T2* є значне збільшення пропускної спроможності та покращені характеристики SFN (у порівнянні з *DVB-T*); збалансова передача, передача програм на мобільні та стаціонарні приймачі; широке використання інфраструктури *DVB-T*; зменшення експлуатаційних витрат з боку передачі за рахунок зменшення співвідношень пікової і середньої потужності.

Для прийому сигналу у *стандарті DVB-T2*, окрім стандартної антени дециметрового діапазону, необхідний ресивер *DVB-T2* (приставка) або сучасний РК-телевізор із вмонтованим тюнером (декодером) *DVB-T2*. Також прийом сигналу *DVB-T2* можна здійснювати на будь-який комп'ютер із цифровим ТБ-тюнером, який підтримує мовлення у стандарті *DVB-T2*.

16-17 серпня 2011р. Національна рада з питань телебачення і радіомовлення визначила переможців конкурсу на вільні місця в цифровому мультиплексі МХ-5 із регіональним покриттям.

Серед ТРК-переможців і *ЗОДТРК*. Окрім неї у конкурсі на отримання ліцензії на мовлення брали: ТОВ «Гравіс» («Сіті»), КП «Бердянська міська телекомпанія «ТБ-Бердянськ»» Бердянської міської ради, ТОВ «Телерадіокомпанія «ЮГ»», ПрАТ «Телерадіокомпанія «Алекс»» м. Запоріжжя, КП «Муніципальна телевізійна мережа», ДП ТРК «НБМ-Запоріжжя», ПрАТ «Українська незалежна телерадіокомпанія «Заграва»» (Перший діловий), ТОВ «ЄС Продакшен груп», ТОВ «Запорізька незалежна телерадіокомпанія «ТВ-5»», ТОВ «ТВ-альянс» м. Мелітополь.

?Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Як Ви розумієте стереоскопічне (об'ємне) ТБ?

Для чого була створена Центральна студія ТБ?

Яка роль Самарія Зелікіна у формуванні українського ТБ?

Коли почав діяти Київський телецентр, яка його роль у ТБ-виробництві?

Як називалися перші інформаційні програми СРСР, УРСР, їх специфіка?

Які студії ТБ працювали в Україні на поч. 60-х рр. ХХ ст.?

З чого «стартувало» ранкове ТБ-мовлення, у чому його особливість?

Перші прямі трансляції на вітчизняному ТБ: що, де й коли відбулося?

Які форми спілкування Вам запам'яталися. В яких жанрах ТБ-матеріалу вони представлені?

Коли розпочався регулярний обмін телепрограмами між Москвою і Києвом, в чому його «користь» для українського виробництва?

Яка роль об'єднання «Телефільм» у формуванні українського виробництва?

Які нагороди отримували українські майстри «малого кіно» й за що?

Що Ви можете згадати про перший документальний кіноарис?

Чим запам'яталася перша позастудійна передача у Києві?

Які передачі вперше вийшли в ефір упродовж цього періоду?

Яка роль міжнародних телемереж «Інтербачення» та «Євробачення»?

Що таке «цифрове ТБ»?

Скільки телепрограм у цифровому форматі є в інформпросторі України?

Міжнародна угода «Женева-2006», як вона стосується України?

Які дії необхідно здійснити Україні для переходу на єдиний «світовий формат мовлення»?

Тема 3. Вітчизняні телевізійні канали та журналістські професії на ТБ

Головні питання, що розглядаються:

Історія формування ринку ТБ-програм. Розподіл на виробників програм і їх трансляторів на пострадянському просторі. Проблеми українських студій. Мовна ситуація в царині телевізійних та електронних ЗМІ. Характеристика українських ТК: історія й сьогодення. Редактор (головний, випусковий, музичний), репортер, відеооператор (студійний, візний), журналіст, кореспондент, репортер, інтерв'юер, ведучий програм (новинарних, аналітичних, авторських, художньо-публіцистичних, розважальних та ін.), шоумен, режисер, сценарист, звукорежисер, монтажер та ін.

Основні терміни, поняття та імена: головна дирекція програм Українського ТБ, авторське ТБ, громадське ТБ, інтерактивне ТБ, цифровий формат, українські ТК, загальнонаціональний та регіональний мовник, Адам Яровенко, Володимир Власов, Зиновій Кулик, Юрій Фокін, Ігор Кобрин, Василь Вітер.

«УТ» символізувало початок об'єднаної загальнореспубліканської телепрограми України. Ця відповідальна місія – перша програма для мешканців значної частини республіки – випала Харківській студії ТБ. Організувати трансляцію стало можливим завдяки радіорелейним лініям (що зв'язали Харків через Дніпропетровськ з Херсоном, Одесою, Сімферополем та 8 іншими обласними центрами).

➔ Трансляцію першого випуску «УТ» наповнили харківський репортаж «По рідному місту», телевістава за п'єсою О. Арбузова «І знову зустріч з юністю», а далі київський півгодинний блок «Новини України».

Вважаємо цікавим збігом, коли 13 травня 1991р. по каналу ІІ програми ЦТ було започатковано «УТ 2» – ця програма теж відкрилася трансляцією футбольного матчу з м. Харків.

Фактично кожна місцева телестудія пропонувала Києву для включення в «УТ» свої регіональні передачі, попередньо вже «апробовані» на місцях. За свідченням Є. Десятника, який у 1955-57рр. очолював службу позастудійних передач, було проведено десятки репортажів із заводів, фабрик, приміських колгоспів та радгоспів, з аеропорту, площ і вулиць столиці. І, звичайно ж, спортивні трансляції прямо із стадіонів і спортивних залів, а також концерти і спектаклі з театрів.

Поступово почали вибудовуватися організаційні структурні передумови

для «цілісної» роботи. При дирекції програм Республіканського ТБ було створено спеціальний *відділ координації програм УТ*, який тривалий час очолювала О. Пархоменко. Перебудовував свою роботу і відділ програмування на чолі з Володимиром Бобошком.

➔ Величезний внесок у становлення УТ на цьому етапі зробили перший заступник голови Держтелерадіо України *Адам Яровенко*, директор Республіканського ТБ *Володимир Власов* та його заступник з програмних питань *Людмила Жвава*.

Формування ринку ТБ-програм на українському просторі відбувалося у кілька напрямків.

Упродовж 1965-1971рр. українське ТБ як система поступово переходить від разових виходів обласних студій з передачами на «УТ» до створення загальнореспубліканських циклів і рубрик, проведення спільних екранних акцій. Так, влітку-восени 1967 – організовані виходи на «УТ» всіх місцевих студій з тривалими програмами, присвяченими 50-річчю Жовтневої революції. Найбільших же успіхів у справі координації творчих зусиль у цей період домоглася *інформаційна служба республіканського ТБ*, яку очолював Гліб Петровський.

➔ Великою прихильністю у глядачів користувався екранний *щотижневик «На меридіанах України»*, у кожен випуск якого з кіносюжетами, репортажами, нарисами включалися 2-3 обласні студії. Між іншим, аналогічна робота велася і для Центрального ТБ, зокрема для *інформаційно-публіцистичної програми «Естафета новин»* з її надзвичайно популярним ведучим *Юрієм Фокіним*.

ПЗверніть увагу. Вже у сер. 1980рр. виформовується спеціалізація творчих колективів у жанрово-тематичному відношенні. Так, донецьким тележурналістам краще вдавалися проблемні передачі громадсько-політичного спрямування (глядачами республіки тієї пори були добре знані «фірмові» *цикли донеччан «Твоя життєва позиція», «Ститай себе»* тощо). Львівським же майстрам «домашнього екрану» – *художні передачі, зокрема, телевистави*.

Важливе місце у справі координації усього творчого процесу належало безпосередньо Головнім дирекції програм Українського ТБ. Саме на неї було покладено функції розробки концепцій та контролю за здійсненням усіх крупномасштабних ТБ-акцій, залучення до їх реалізації головних редакцій і обласних комітетів.

Телебачення як дитина свого часу, а телеекран стає віддзеркаленням певного стану суспільства. Це ствердження цілком стосуються «УТ» періоду становлення як системи загальнореспубліканського мовлення (це часи застою). Не викреслиш із біографії нашого «УТ» численні заідеологізовані цикли і рубрики на кшталт *«Партійного життя», «Рішення з їздів і пленумів ЦК...», «На головних напрямках п'ятирічки», «Телевізійний плакат», «На ударних будовах», «Комсомольські зорі», «Піонерія»* і т.п.

➔ Проте не варто забувати, що саме з телеекрана звучало слово українських письменників, народна пісня тощо. Взяти хоча б *телетурнір*

художньої самодіяльності «Сонячні кларнети» (к. 70-х рр.), передачі якого виходили по УТ більше двох десятиліть. З того часу у 90-ті роки «перейшов» науково-популярний цикл «Доброго вам здоров'я». З легкої руки львівських телевізійників було започатковано на республіканському екрані щотижневу програму для воїнів «Слава солдатська». Зазначені цикли, як і багато інших, – теж спільний доробок студій України.

За всім цим стоять люди – творці програм. У 70-х рр. на Республіканському ТБ «задавали» ветерани ТБ, багато з яких були ще біля витоків повоєнного відродження Київської студії ТБ. «Кістяком» творчого колективу Республіканської студії вважають *режисерів* А. Денюкова, О. Єрмолова, Н. Калантарова, телевізійних *операторів* Ю. Федорова, Д. Ліфенка, Ю. Бордакова, а також *кінооператори* – В. Степаненко, М. Куриловський, Я. Барановський, *редактори* – А. Лотоцький, В. Челнокова, О. Ранцова, К. Розстальна, О. Губін, *диктори* – Т. Чала, Т. Стратієнко, Т. Цимбал, *інженер монтажу* – Л. Паршина, *звукорежисер* – О. Бурніс, *постановник* – Д. Мучник та багато ін.

Перше десятиліття після переходу УТ на формування програми на окремому каналі характеризується, загалом, значною розбудовою мережі національного ТБ.

Зверніть увагу. Про характер і пропорції *екранної продукції* українського ТБ («Укртелефільм») дають уявлення статистичні дані 1982р.: всього студією створено 58 фільмів загальним хронометражем 40 год. 35 хв. З них документальних – 41, художніх – 3, фільмів-вистав – 2, сюжетних фільмів концертів – 12, концертних програм і роликів – 33 й т.д.

Зверніть увагу. За перші півтора десятиліття функціонування «Укртелефільму» *63 його роботи були удостоєні високих відзнак* – Державних премій України, призів і дипломів міжнародних, всесоюзних, республіканських і регіональних фестивалів.

80-ті рр. студія «Укртелефільм» зустріла із новою технологією продукування фільмів з допомогою електроніки – *відеоспособом* (до цього всі стрічки виготовлялися старим методом братів Люм'єр, тобто на целулоїдній 35-мм плівці). Між іншим, два перші українські художні короткометражні відеофільми за новелами Євгена Гуцала «*Виїзний товариський суд*» та «*У лузі, на старому дивані*» були зняті за допомогою ПТС працівниками відділу відеофільмів, організованого у 1980р. при Дирекції програм «УТ». Характерно, що за нову справу взялися випускники ТБ-відділення кінофакультету Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого – молоді режисери *Ігор Кобрин і Василь Вітер*.

У січні 1982р. студія «Укртелефільм» поповнилася ще одним творчим об'єднанням – «*Відеофільм*». За короткий час поруч із старим корпусом цієї кінофабрики були побудовані й стали працювати два апаратно-студійні блоки з найбільшими в Україні знімальними павільйонами по 600 м², оснащені комплексом техніки відеозапису й монтажу.

→ Протягом кількох перших років свого існування об'єднанням «Відеофільм» було створено *електронним способом понад 50 стрічок*. Серед

Обласні студії ставали спражними виробництвами цікавих екранних робіт для «УТ». Приклади з практики українського ТБ тієї пори такі: у 1974р. на Запорізькій студії створено багатосерійний документально-публіцистичний цикл передач під загальною назвою «*Соціальний портрет колективу*» (головний редактор А. Ставничий, який тоді очолював Запорізьке ТБ). Це була спроба ТБ-засобами «поглянути» на життя трудових колективів, як центральної ланки тогочасного суспільства.

Лише у програмі «*Время*» протягом 1986р. було показано 69 українських репортажів та відеосюжетів з Чорнобильської АЕС та суміжних із нею районів.

➔ На рубежі 80-х рр. у Донецьку народжується *гостросоціальна програма «Твоя життєва позиція»* (і це у піковий період застою, коли газети, журнали, ТБ і радіо «рясніли» пафосом щодо «грандіозних успіхів епохи розвиненого соціалізму»).

Зокрема, ще 1972р. було *перебудовано* підготовку і видачу в ефір інформації. Організовано зовсім нову за своїм характером *інформаційну програму «Вісті»*, налагоджено регулярний вихід *передач «День за днем»* і телевізійних «*Вечірніх новин*». Щоденно в ефірі транслювалися 4 *інформвипуски*.

▣ **Зверніть увагу.** Історію власне новинних випусків можна простежити за посиланням: «Інформаційні випуски на телебаченні» – <http://ukrbukva.net/18909-Informationnye-vypuski-na-televidenii.html>.

Загалом же етап формування програмних телецентрів в Україні розтягнувся на півтора десятиліття і мав такий вигляд:

Назва телестудій	Час початку роботи
Київська (республіканська)	листопад 1951р.
Харківська	лютий 1955р.
Донецька	серпень 1956р.
Одеська	жовтень 1956р.
Львівська	грудень 1957р.
Дніпропетровська	квітень 1958р.
Луганська	липень 1958р.
Сімферопольська	липень 1959р.
Запорізька	серпень 1959р.
Херсонська	вересень 1959р.
Миколаївська	грудень 1959р.
Сумська	квітень 1961р.
Чернівецька	жовтень 1962р.
Кіровоградська	травень 1965р.
Закарпатська	листопад 1967р.
Чернігівська, Житомирська, Черкаська	серпень 1973р.

Зверніть увагу. В Івано-Франківську телецентр створений набагато пізніше, 1990р. – він мовить на «Останкіно», листопад 1991р. – самостійне мовлення.

Ще у 1958р. на Київській студії ТБ започатковано перший телевізійний альманах *«Слово»* – спільне «видання» ТБ та Спілки письменників України. В архівах Укртелерадіокомпанії зберігаються мікрофонні папки цих передач.

Надзвичайною популярністю користувалися у глядачів *«Вечірні розмови»* Олександра Михалевича – екранний варіант однойменних публікацій Максима Рильського у *«Вечірньому Києві»*.

Особливим у біографії українського ТБ стало п'ятирічне існування власного *телетеатру* – творчого колективу з постійною трупкою. Актори, телевізійні режисери, художники, оператори, звукорежисери прагнули образно донести через «домашній екран» до глядача *художнє слово*.

➔ Прикметною особливістю роботи телетеатру було намагання екранізувати ті драматичні твори, які з різних причин не були показані на сцені. Особливо успішні стали одноактні *«Сашко обирає дорогу»* М. Зарудного, *«Лише один день»* та *«Назви її Леною»* Л. Синельникова, *«Негода»* З. Володарського й В. Суходольського та ін.

Водночас на українському телеекрані з'явилася *драматургія інших країн*. Першим українським художнім телефільмом стала екранізація оповідання А.П.Чехова *«Щасливчик»* (автори сценарію та режисери М. Казневський і Я. Перов, КСТ, 1956р.). Зауважимо, що гідного продовження телетеатру не знайшов, хоча й відіграв позитивну роль у цілому.

Зверніть увагу. Хоча чехівські твори «важкі» щодо екранізації, проте перші кроки українського телекіно загалом були вдалимими. Правда, до початку роботи студії «Укртелефільм» на українській ниві у цілому мало продукувалося художніх телефільмів. Серед них лірична теленовела *«Вогненний поїзд»* (автор сценарію Б. Силаєв, режисер В. Бутков, Харківська студія ТБ, 1959р.), стрічки *«Вічний вогонь»* (сценарист і режисер В. Хмельницький, КСТ, 1962р.) та *«Тривожна даль»* (сценарист і режисер В. Бутков, КСТ, 1963р.). Гра молодого Ади Роговцевої багато у чому сприяла успіхові телестрічки *«Щедре серце»* (автор сценарію М. Канюка, режисер Н. Дерюгіна, КСТ, 1962р.). Драматична поема П. Тичини *«Шевченко і Чернишевський»* стала основою телефільму *«Сторінки життя»* (сценарист-режисер Р. Єфименко, КСТ, 1964р.). Життя маленького хлопчика відображене у фільмі *«Альбом для малювання»* (автори сценарію Ю. Турчик, В. Бутков, режисер В. Бутков, КСТ, 1965р.). Надзвичайно популярною у глядачів була свого часу *ігрова телестрічка «Тореадори з Васюківки»* за повістю В. Нестайка (автор сценарію Н. Рудова, режисер С. Зелікін, Харківська студія ТБ, 1966р.) – весела комедія про шкільні канікули хлопчаків одного села.

Ось, власне, і весь доробок «малого» українського художнього продакшну в «доукртелефільмівський» період. Більший спадок залишило нам тогочасне документальне телекіно. Можливо, причиною цього було те, що хронікально-документальні стрічки для «малого екрана» знімали не лише київськими телевізійниками, а і їхні колеги в інших телестудіях України.

➔ Біля витоків українського документального телекіно, як ми вже зазначали, стояв харків'янин С. Зелікін, який 1958р. створив на місцевій студії стрічку *«У наших друзів моряків»* про взаємозв'язки молоді фабрики ім. Тинякова з екіпажем військового корабля Чорноморського флоту. Упродовж кількох років роботи на Харківській студії С. Зелікін продовжував залишатися лідером українського телевізійного кіно. Ним створено такі стрічки для «малого екрану»: *«Книга дружби»* (1959р.), *«Слово про Україну»* (1961р.), *«За законами нашого завтра»* (1965р.), *«Живе людина на околиці»* (1966р.), *«Шини та інші»* (1967р.), *«Революція триває»* (1967р.). Взагалі, у Харкові тієї пори склалася «сильна» школа кінотелевізійників. До неї належать і режисери А. Караваєв, Г. Матченко, Ю. Нестеренко.

Морська тематика, природа Причорномор'я – в центрі документальних кіноробіт одеських та кримських телевізійників: *«Господар блакитної гавані»* (сценарист Г. Шимановський, режисер Г. Строкан, Одеська студія ТБ, 1959р.), *«Очіма художника»* (автор сценарію і режисер Л. Глібко-Долинська, співавтор сценарію А. Близнюк, Одеська студія ТБ, 1964р.), *«Рибалки»* (дикторський текст С. Славича, автор і оператор А. Сищук, режисер по монтажу М. Прохоров, Кримська студія ТБ, 1968р.) та ін.

Невеликі студії ТБ (*Запорізька* та *Луганська*) виготовили документальні телефільми: 1965р. було створено стрічку *«Де ревів на порогах Дніпро»* (автори сценарію А. Путінцев, В. Репін, Я. Соловейчик, режисер – Я. Соловейчик), фільм про історію будівництва Дніпрогесу; телефільм *«Перша стругова»* (автор сценарію Ф. Литвин, оператор М. Меренков, Луганська телестудія, 1966р.) – це була одна з перших українських ТБ-робіт про шахтарів.

➔ Спроби відобразити тогочасне життя нашого народу роблять кінематографісти *Києва*, це такі роботи: *«Слово про Україну»* (автор сценарію І. Рядченко, режисери С. Зелікін, П. Вайнтруб, 1961р.), *«Дума про Україну»* (автор сценарію і режисер В. Бутков, 1961р.). Ще на Київській студії ТБ на базі студії «Укртелефільм» створена перша стрічка відомого майстра українського телекіно Р. Синька *«Симфонія»* (автори сценарію Н. Слуцький і Р. Синько). Це розповідь про непересічного художника-диригента Степана Турчака. А також стрічка *«Нам – 17»* (сценарист-режисер Ю. Суярк).

Українське телекіно тієї пори все впевненіше виходило на перші сходинки у загальносоюзному «малому кінематографі». То ж закономірним стало проведення у 1966р. саме в Києві *Першого всесоюзного фестивалю ТБ-фільмів*, на якому кінопродукцію українських телевізійників високо оцінили.

ПЗверніть увагу, що з початку 90-х рр., у час зародження ринкових відносин, кіностудії, перейшовши на повну самоокупність, стали вимагати від ТБ досить крупні суми за право показу своїх робіт на «домашньому екрані». Причому, не лише нових фільмів, а й творів попередніх десятиліть. Наприклад, кіностудія «Мосфільм» зажадала від «УТ» у 1991р. за показ кінокомедії *«Волга-Волга»* (1939р.) 25 тис. крб.

1990-ті роки

ПЗверніть увагу. 1990р., 17 січня. Офіційно *припинила своє існування цензура в Україні*, започаткована ще в 1920-ті рр.

Квітнем 1991р позначено початок роботи над проектом Закону України «Про телебачення і радіомовлення», який Верховна Рада ухвалить 21 грудня 1993р. Текст закону – на офіційному сайті Нацради з питань телебачення й радіомовлення, а також у книзі «Телебачення у законі» І. Мащенко.

ПЗверніть увагу. У жовтні – вперше на теренах Радянського Союзу розпочинає *ефірне мовлення приватна телекомпанія «ТОНІС-Центр»* у Харкові (вихід приватних ТК на регіони).

З 1991р. (з прийняття Україною незалежності по 2006р.) було створено 24 українські ТК. 1 липня 2007р. – згідно з даними Національної ради з питань телебачення і радіомовлення, зареєстровано понад 60 каналів супутникового мовлення. Докладніше ознайомитися із переліком цих організацій та їх назвами можна в інтернет-мережі, а саме у електронному словнику «Вікіпедія». Наприклад: грудень 1991р. – створення недержавної телекомпанії з іноземними інвестиціями «ICTV», 15 січня 1992р. – в Києві розпочав мовлення телеканал «Тет-А-Тет», 20 жовтня 1996р. – в ефірі телеканал «Інтер», 2 липня 1997р. – телеканал «СТБ» розпочав мовлення, 26 лютого 1998р. – «Новий канал», 27 грудня 2001р. – в ефірі перший загальноукраїнський музичний телеканал «М1», 1 лютого 2003р. – перший інформаційний телеканал «5-й канал» розпочав мовлення й т.д.

➔ 1991р., 25-26 квітня. На УТ проведено *перший в Україні благодійний телемарафон «Дзвони Чорнобиля»*, приурочений п'ятій річниці катастрофи на ЧАЕС. Загалом він тривав у прямому ефірі 22 год. За рахунок одержаних коштів фінансувалися заходи по лікуванню постраждалих під час ліквідації наслідків аварії. Надалі благодійні телемарафони стали регулярно проводитися різними ТК (як загальнонаціональними, так і обласними).

1991р., 19 серпня. У зв'язку із приходом до влади в Москві Державного комітету з надзвичайного стану (ГКЧП) телемовлення всіх каналів у СРСР зранку було скомутоване на Першу програму ЦТ, де транслювався балет П. Чайковського «Лебедине озеро» та повідомлялося про укази і розпорядження путчистів.

ПЗверніть увагу. Українське ТБ першим з-поміж телеорганізацій союзних республік відключилося від ЦТ і о 16-й годині подало в ефір заяву Леоніда Кравчука (Голови Президії Верховної Ради УРСР), який оголосив, що в Україні надзвичайний стан не вводиться. Одним із перших актів ГКЧП була заборона діяльності недержавних (комерційних) ТРК, які тоді лише розпочинали свою діяльність.

➔ 1991р., 24 серпня. З 9-ї год. 50 хв. Українське ТБ і Республіканське радіо здійснюють *трансляцію з сесійної зали Верховної Ради УРСР*. Таким чином започатковуються прямі трансляції сесій.

1 січня 1992р. створено *Генеральну дирекцію програм УТ* (директор – С. Дем'янчук).

26 вересня 1992р. з'явилося «УТ-3». Ініціатором створення цієї експериментальної програми виступив Зіновій Кулик, який на той час очолив Генеральну дирекцію Українського ТБ.

1993р., 1 січня. Державна телерадіокомпанія України стала членом *Європейської телерадіомовної спілки (ЕВУ)*. З 1 червня 1995р. у зв'язку з утворенням Національної телекомпанії України їй, як правонаступниці, належить місце в ЕВУ.

1994р., 12–27 лютого. В Ліллекхаммері (Норвегія) на XVII зимових Олімпійських іграх вперше 37 спортсменів виступили як команда незалежної України. Українське ТБ (НТКУ) *уперше самостійно транслювало* на свою країну ці ігри в обсязі майже 100 год.

Зверніть увагу. Восени 1994р. в Амстердамі на виставці телетехніки ІВС-94 вперше експоновано працюючі *«віртуальні студії» ТБ*, у яких зображення вибудовується за допомогою комп'ютера. А восени наступного року в м. Санта-Моніка (штат Каліфорнія, США) у віртуальній студії почалося регулярне виробництво програм для *інтерактивного ТБ* й у запису, й у режимі прямого ефіру.

1995р., 3 січня. Вийшов Указ Президента України №12 *«Про вдосконалення системи управління державним телебаченням і радіомовленням України»*. Ним утворено Державний комітет телебачення і радіомовлення України (Держтелерадіо України) (головою стає З. Кулик). Кабінетом Міністрів України доручає на базі Державної телерадіомовної компанії України, що ліквідувалася, утворити Національну телекомпанію України, Національну радіокомпанію України, Державну телерадіокомпанію «Крим», обласні державні телерадіокомпанії, Київську та Севастопольську державні регіональні телерадіокомпанії. Цим же наказом було передбачено перепідпорядкування Концерну радіомовлення, радіозв'язку і телебачення зі структури Міністерства зв'язку України до Держтелерадіо України.

Зверніть увагу. 1995р., 15 червня Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, яку було створено 15 грудня 1994р., *розпочала ліцензування* телерадіоорганізацій (ТРО). Ліцензія за №1 була видана Національній радіокомпанії України, а першу «телевізійну» ліцензію отримала телекомпанія *«Бриз» Військово-морських сил України* (м. Севастополь).

1995р., 18 липня. Голова Держтелерадіо України З. Кулик видає Наказ №72 *«Про тимчасовий розподіл технічних засобів поширення державних програм телебачення»*. Згідно з ним найпотужніша мережа України, з 1 серпня припиняла трансляцію Першої програми ЦТ СРСР і переходила на розповсюдження Першого каналу Українського ТБ. Цей наказ став важливим етапом на шляху до створення фінансово-технічних, організаційних і творчих засад національного телемовлення нашої країни.

1996р., 3 травня. Кабінет Міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію №R(96) 4 *«Про захист журналістів в умовах конфліктів і тиску»*. У ній, зокрема, зазначається: «Держави-члени мають утримуватися від вжиття будь-яких обмежувальних заходів проти журналістів при здійсненні ними професійних обов'язків чи на підставі змісту репортажів та інформації, що передаються їхніми ЗМІ». А 11 вересня. Кабінет Міністрів Європи ухвалив Рекомендацію *«Про гарантії незалежності громадського телерадіомовлення»*, в якій окреслені правові рамки функціонування організацій громадського

(суспільного) телерадіомовлення. Особливо наголошувалося, що «програма діяльності громадських телерадіоорганізацій не повинна піддаватися будь-якій формі цензури».

1996р., 27 вересня. Британська телерадіокомпанія ВВС першою в Європі розпочала *передачі у цифровому форматі* п'ятьма каналами внутрішнього мовлення. Так почалася чергова технічна революція у ТБ. Завершення переходу на «цифру» у європейському телеєфірі відбулося до 2015р.

➔ 1997р., 1 січня. На каналах телевізійної мережі УТ-2 почала працювати телекомпанія «Студія 1+1» – загальнонаціональний мовник. З 1997 по 2001рр. обсяг мовлення каналу становив від 13 до 15 год. на добу: у будні — з 07:00 до 10:00 та з 16:00 до 02:00, у суботу – з 07:00 до 10:00 та з 14:00 до 02:00 (з блоком суспільного ТБ) та у неділю — з 07:00 до 10:00 та з 15:00 до 02:00.

1997р. – телеканал «УТ-1» змінив назву на «Перший Національний».

1997р., 19 липня. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про суспільне телебачення і радіомовлення». Президент України Л. Кучма наклав на нього вето, яке було зняте на засіданні парламенту 22 жовтня 1997р. Проте повною мірою й дотепер в Україні не реалізований цей закон. ➔ 15 січня 2015р. Верховна Рада ухвалила у 1-ому читанні нову редакцію Закону з поправками.

1999р., 4 лютого. На пленарному засіданні Верховної Ради України вперше заслухано звіт Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення про роботу цього регуляторного органу упродовж 1994-98рр. За цей час ним видано 927 ліцензій на мовлення 781 телерадіоорганізаціям, у тому числі державним – 28, комунальним – 301, комерційним (приватним) – 452. Таким чином, *закладено підвалини* сучасної структури ефірного й екранного мовлення в нашій державі.

▮**Зверніть увагу**, що наприкінці ХХ ст. виникло *авторське ТБ* як один із напрямків національного телемовлення. Вітчизняні ТК запропонували своїй аудиторії найяскравіші зразки таких програм. Подальший розвиток українських комерційних ТК позначився посиленням конкурентної боротьби, що зумовила модернізацію технологій підготовки ТБ-програм і загострила проблему нестачі талановитих особистостей у телеєфірі. Сучасні авторські програми, залишаючи формальні ознаки перших авторських продуктів, які сформували у глядача стереотипи щодо якості ТБ-продукту, переважно змінилися і є не стільки авторські, скільки *персоніфіковані* матеріали. На жаль, і це відзначається багатьма медійниками, значний вітчизняний *потенціал* для подальшого комерційного успіху ТК був *втрачений*.

2000-ні роки

2000р., 8 березня. Комітет міністрів Ради Європи ухвалив Рекомендацію №R(2000)7 «Про право журналістів не розкривати свої джерела інформації».

2003р., 1 березня. Розпочала мовлення державна компанія «Всесвітня служба Українського телебачення і радіомовлення». Програма поширюється через супутники Astra 1G та Intelsat 3R цілодобово, а також в Інтернеті.

У березні 2004р., вийшов перший номер журналу «Телекритика».

18 червня 2005р. у столиці Китаю (для проведення 2008р., XXIX Олімпіади) завершили будівництво головного корпусу нового Пекінського телецентру заввишки 236,4 м та загальною площею виробничих приміщень 183 тис. м². *Українські телеглядачі* під час цієї Олімпіади переглянули на каналі УТ-1 (НТКУ) загалом 120 год. спортивних трансляцій, тобто в середньому по 8,5 год. щодня. *«Телевізійна команда» УТ нараховувала 26 коментаторів, режисерів та інженерно-технічних спеціалістів.* До її послуг у Міжнародному радіотелевізійному центрі було орендовано два студійно-програмні комплекси. Зауважимо, що через різницю у часі (6 год.) деякі перегони записувалися українським ТБ і видавалися в ефір в зручній для глядачів нашої країни час.

Зверніть увагу. Одним із пунктів постанови Кабінету Міністрів України № 132 від 8 серпня 1991р. передбачалося впровадити в Укртелерадіокомпанії *контрактну форму прийому на роботу* керівників, творчих працівників, фахівців і висококваліфікованих службовців. Слід відзначити, що ця система найму на ТБ досить поширена у зарубіжних електронних ЗМІ й базується на індивідуальному підході до претендентів. На Укртелерадіокомпанії перемиг «традиційний» на той час підхід до справи, більше того, у багатьох творчих професіях було знівельовано критерії щодо індивідуальної майстерності й досвіду працівників. Так, якщо раніше режисери, звукорежисери, художники-постановники, телеоператори, диктори мали по 3-4 категорії якості (та ще по 2-3 категорії асистенти цих професій) з чіткими градаціями творчих вимог до кожної із них і чітко визначеними умовами просування кар'єрними сходинками, – то перехід на контрактну систему все це фактично «зруйнував». Різниця між працівниками однієї спеціальності, але іншого фахового рівня, визначалася лише певною грошовою сумою у посадових окладах, що нерідко залежало лише від рішення керівника. Таке «формальне» переведення творчих працівників Укртелерадіокомпанії не сприяло творчій розбудові ТБ.

Одночасно сталися й деякі *структурні зміни* на українському ТБ. До десяти існуючих головних редакцій Генеральної дирекції програм УТ додалося ще чотири. Таке кількісне зростання «подрібніло» функції вже існуючих творчих підрозділів. Наприклад: *музична редакція* «роз'єдналася» на дві: народної творчості і розважальних програм. Між вже існуючими *головною редакцією інформації та громадсько-політичних програм* з'явилася нова – редакція політичного аналізу і прогнозування. З *Головної редакції науково-популярних і навчальних програм* утворилося дві: редакція науково-публіцистичних програм і редакція освітніх програм. Серед таких організаційних «перебудов» на українському ТБ стало створення над головними редакціями ще однієї ланки – *дирекцій творчих об'єднань*.

Зверніть увагу це такі структури:

– творче об'єднання *«Громада»* (директор В. Пасак) у складі трьох головних редакцій: політичного аналізу і прогнозування, громадсько-політичних програм, інформації та телерадіоканалу «Право»;

– творче об'єднання *«Культура»* (директор В. Аблицов) у складі чотирьох головних редакцій: музичних програм, літературно-драматичних програм, народної творчості; кіномистецтва;

– творче об'єднання «Наука» (директор В. Бояренко) у складі науково-публіцистичних програм, освітніх програм,

– творче об'єднання «Молодість» (директор С. Скидан) у складі редакцій програм для молоді; програм для дітей та юнацтва.

ПЗверніть увагу. Крім того, на ТБ працювали й окремі головні редакції, які лишилися поза жодного творчого об'єднання, це такі: *телепрограм для Києва і Київської області; редакція спортивних програм.*

Ідея про створення творчих об'єднань (точніше творчо-виробничих) зародилася ще у 1990р. Тоді дирекція програм УТ запропонувало керівництву Держтелерадіо перейти на прийнятну у багатьох країнах світу модель вибудови творчо-виробничого процесу. Згідно неї: окремо функціонують організації безпосередніх виробників програмного продукту у вигляді студій, об'єднань, компаній тощо, і окремо – служби організації ефіру (ті ж, наприклад, дирекції програм чи каналів). У такому випадку замість 10 існуючих редакцій УТ мало б утворитися 3-4 *творчо-виробничих об'єднання (далі ТВО – прим. авт.)* за тематичним принципом. Їм надавався б статус юридичних осіб з окремим рахунком у банку чи субрахунком) і певною творчо-виробничою самостійністю. Основне завдання *ТВО* – створювати телевізійні програми, розраховуючись із співпартнерами (телецентром, будинком звукозапису, автобазою тощо), і реалізувати їх дирекціям програм (каналів). Останні ж виступали як замовники передач, формували і видавали в ефір програми.

Стосунки між дирекціями програм (каналів) і *ТВО* мали будуватися на суто економічних договірних засадах (зокрема, на принципах держзамовлення на певну частину програмного продукту *ТВО*). Аналогічні відносини повинні встановитися і між дирекціями програм (каналів) УТ та облтелерадіооб'єднаннями стосовно виходів останніх на Українське ТБ (замінивши тим самим стару систему директивно-планових річних обсягів підготовки обласними студіями передач для загальнореспубліканської телепрограми).

Створення ж у 1992р. *ТВО* було черговою спробою «сучасної» реорганізації». Перш за все, дирекції лишилися фактично всіх прав. По-друге, «розмилися» функції між *ТВО* і головними редакціями, які в них були включені. По-третє, як і раніше, залишався монополізм редакцій на місце в телеефірі й т.д. Фактично, у такому вигляді дирекції творчих об'єднань виявилися адміністративною надбудовою над головними редакціями, своєрідним посередником між ними і Генеральною дирекцією УТ. Практично ніякого виробничого ефекту від цих нововведень не було; разом із тим зросла кількість адміністративно-керівного персоналу та інших працівників, обсяги ж мовлення УТ майже не зросли.

ПЗверніть увагу. 26 вересня 1992р. з'явилося «УТ-3». Ініціатором створення цієї експериментальної програми виступив З. Кулик (керівник Генеральної дирекції Українського ТБ). Невеликий (до 100 осіб) мобільний колектив молодих ініціативних професіоналів ТБ розпочав свою діяльність з підготовки п'ятигодинних тричі на тиждень програм (понеділок, субота, неділя). Ефірні дні обралися із врахуванням вечірніх трансляцій з вівторка по

п'ятницю у повному обсязі *відеозвітів про пленарні засідання Верховної Ради* (бо «УТ-3» знаходився на каналі «УТ-2» і «Російського ТБ»).

Головною ж творчою особливістю «УТ-3» стала специфічна екранна реалізація програми: високий темпоритм, внутрішній динамізм, ведення усього випуску одним ведучим, який (на відміну від «виважених» дикторів «УТ-1» чи «Останкіно» із презентацією заготовлених службою випуску шаблонних текстів) самостійно готував екранні «підводки» («*прокладки*») і *імпровізував* по ходу програми. Кількісно вирізнялися ефірні передачі (12-16), кожна з яких (за винятком художніх фільмів) складала 20-30 хв. Цим канал «УТ-3» нагадував американську Сі-Ен-Ен (адже залучалися озвучені українською *випуски тернерівських бюлетнів світових новин*, які цілком «вписувалися» у структуру програми УТ-3). Безперечно, «УТ-3» не вистачало яскравих «фірмових» передач: репортажі, інтерв'ю власних кореспондентів дещо «*поступаються*» сюжетам світових новин («*від Сі-Ен-Ен*»).

З 1994р. такі програми почали виходити ще у вівторок та п'ятницю.

Зауважимо, що на протигагу «УТ-1», «УТ-3» частину свого ефірного часу віддавало *власній* продукції, практично всі передачі цього каналу створювалися *недержавними ТК* («ЮТАР», «Мегапол», «7 канал», «Гравіс», «УНІАН» тощо). На зарубіжній відеоінформації, «*взятій*» із *супутників*, головним чином базувалися два щоденні випуски новин. Географія передач «УТ-3» дуже часто обмежується київщиною.

З к. 1990-х рр. Центральне ТБ вже відійшло від прямих трансляцій з'їздів народних депутатів СРСР, а змонтовані репортажі «перевели» на канал ІІ програми. За цих умов українське ТБ почало сильно програвати своїм конкурентам в ефірі, адже прайм-тайм (вечірній час) УТ віддавався баталіям з трибуни і біля мікрофонів, глядачі тижнями позбавлялися можливості дивитися художні фільми, спектаклі, концерти, спортивні репортажі, – це викликало серйозне незадоволення глядацької аудиторії. Рейтинг УТ неухильно падав. Однак, народні депутати України не погоджувалися змінити форми висвітлення роботи республіканського парламенту.

Зазначимо, що лише на поч. 1993р. проекти Законів у другому читанні «дозволили» транслювати у формі скороченого відеорепортажу на каналі «УТ-2». Навзамін зажадали різноманітних «*Парламентських тижнів*», «*Парламентських каналів*», «*Дискусій лідерів*» тощо.

Осінь 1991р. ТБ знову виходить на перші позиції серед ЗМІ. У прямому ефірі було проведено *сім турів дебатів* з усіма претендентами на вищу державну посаду, а потім – і заключна спільна дискусія кандидатів за «*круглим столом*» у студії. Слід відзначити, що хід висвітлення по ТБ і радіо передвиборної президентської кампанії знов засвідчив недосконалість положень про використання ЗМІ у такі напружені періоди політичного життя.

1 січня 1992р. створено Генеральну дирекцію програм УТ (очолив С. Дем'янчук). Але при цьому поновленні «штабу УТ» цілий ряд функцій його так і не було чітко визначені: зокрема, щодо принципів творчого підпорядкування головних редакцій дирекції, про взаємовідносини з обласними ТРО тощо. А, головне, – не розроблені і не впроваджені нові

конструктивні ідеї розбудови українського ТБ.

Криза на ТБ поглиблювалася. Нагадаємо, що 1991р. це було ще малопомітним: ейфорія суспільстві після проголошення незалежності України у повній мірі позначилася й на ТБ. Змін на українському ТБ не спостерігалось. А ефірний час заповнили численні *«застольні» бесіди, малохудожні політизовані «круглі столи», нескінченні прес-конференції і брифінги.* Починається і практично безконтрольне *засилля реклами.*

Запропонована на початковому етапі переходу суспільства до ринкових відносин система організації ТБ-виробництва у значній мірі відповідала їй: створювався ринок телепередач, з'являлася реальна конкуренція між виробниками програмного продукту. Але керівництво Держтелерадіо не пішло тоді на таку принципову реорганізацію творчо-виробничих відносин. Певне, далися взнаки побоювання втратити реальні важелі влади.

Справжній прорив у цьому напрямку стався у 1991-92рр., коли почали працювати телестудії у Вінниці, Луцьку, Житомирі, Полтаві, Тернополі, Хмельницькому, Черкасах, Севастополі, Кривому Розі. Характерно, що всі вони *«минули»* підготовку матеріалів на 16-мм кіноплівці (так званий *«мокрий процес»*), й одразу розпочали виробництво передач на базі лише електронної техніки. Загалом у 1994р. картина місцевого ТБ в Україні була такою: власні передачі в регіонах вели *ТРК «Крим», двадцять три обласних ТРО (також Севастополь та Кривий Ріг).*

Загальнонаціональний інформаційний простір «наповнюють» такі ТК:

Серед них є *загальноформатними:* «Перший національний», «Перший Україна», «УТР», «Ера», «1+1», «Інтер», «Україна», «2+2», «НТН», «Новий канал», «СТБ», «ICTV», «ТВі», «Тоніс» та ін.

Власне інформаційними, новинними ТК є «Перший діловий», «5 канал», «24», «Рада», «News One Channel», «100% News», «102TV», «Triolan», «Телеканал 100», «112 Україна», «Еспресо TV», «Kino News», «Громадське ТБ», «Ukraine Today» та ін.

До *розважальних* відносять «ТЕТ», «K1», «K2», «Vintage», «PRO ВСЕ», «Zoom», «Маххі-TV», «Renome», «Страна советов», «QTV», «HD Fashion» та ін.

Як *пізнавальні* класифікують «ТК Мега», «Перший автомобільний», «Еко-ТБ», «Dobro», «Індиго TV», «Планета», «English Club» та ін. Тематичне спрямування, змістове наповнення контенту простежується за назвою ТК.

ТК «Культура», «Глас», «Перший соціальний», «Надія», «Здорова Україна», «Казак ТБ», «Imract TV» та ін. – *просвітницько-культурологічні.*

Серед *дитячих* ТК – «Піксель», «ПлюсПлюс», «Малятко TV» тощо.

Музичне напрямом мають «OTV-Music», «M1», «M2», «Music Box UA».

Спортивну тематику висвітлюють такі канали як: «Спорт 1», «Спорт 2», «Футбол 1», «Футбол 2».

На вітчизняному інформаційному просторі функціонують деякі закордонні ТК, адаптовані для України, серед них: «Euronews Україна», «Discovery Channel Ukraine», «National Geographic Channel Ukraine» та ін.

Характеристика українських ТК: історія й сьогодення

Перший Національний – загальнонаціональний телеканал. В ефірі з 1951р. Є членом EBU. Технічне покриття телеканалу – 98 %. З 2010р. медіа-показники Першого Національного вирости удвічі. Генеральний директор – Єгор Бенкендорф.

1 березня 2013р. Національна телекомпанія України заявила про повномасштабний запуск свого нового загальнонаціонального проекту – *супутникового каналу «Перший Ukraine»*. Не зважаючи на малий термін, супутнику вдалося за цей час кардинально змінити свій ефір, сформувати сітку з високоякісних програм, запустити власне виробництво, розширити покриття і збільшити кількість глядачів.

На 2013р. керівництво Національної телекомпанії України ставить перед «Першим Ukraine» найвищі цілі. Досвід попередніх місяців роботи показав, що молодому менеджменту ТК вони під силу, а «Перший Ukraine» можна назвати одним із найдинамічніших ТБ-проектів країни. Головне – розширити мовлення та запровадити найновіші технології.

«Перший Ukraine» – це проект державного медіа-холдингу України – Національної телекомпанії (НТКУ), унікального телевізійного об'єднання із найстаршою історією і традиціями мовлення в Україні, що працює для глядачів одразу в чотирьох стандартах – ефірному аналоговому, ефірному цифровому, кабельному та супутниковому на трьох телеканалах (Перший Національний, «Перший Ukraine» та «Перший Т2»).

Сьогодні всі телеканали Національної ТК України мовлять з *надсучасного нового комплексу цифрової ефірної апаратної*, але саме «Перший Ukraine» став фактично першим каналом, що почав ефірну трансляцію з нової апаратної, обладнаної за останнім словом техніки. Злагоджена робота технічної і програмної служб НТКУ дали змогу втілити запуск апаратної в зазначені керівництвом терміни, а технічні нововведення підвищили динамічність програмної сітки і можливості оперативного реагування, «картинка» супутникового каналу стала набагато якіснішою.

Результати проведеної роботи вже сьогодні можуть побачити мільйони людей. Адже сьогодні «Перший Ukraine» – це мовлення на територію *від східних кордонів Іспанії до Уралу, цілодобово, 7 днів на тиждень*, створене на базі Національної телекомпанії України, *без розширення штату ТК і без капітальних інвестицій в інфраструктуру*.

З 1 вересня канал доступний на супутнику *Amos-2* в некодованому сигналі для власників супутникових антен України, Російської Федерації та Європи. Вже 2012р. канал розширив свою аудиторію, увійшовши в усі пакети супутникового оператора «*Viasat*». У 2013р. потенційна аудиторія каналу нараховує *десятки мільйонів домогосподарств в Європі, Україні та Росії*, це дає змогу «відповідати» слогану каналу – «Україна поруч», в кожному домі.

Для цього велися перемовини щодо входження ТК до пакетів *IPTV операторів* в Україні та за кордоном. Конвергенція пристроїв для перегляду ТБ за допомогою технологій WEB 2.0 на базі *SMART.TV*, а також за допомогою додатків для мобільних пристроїв на базі найпоширеніших операційних систем (*Android, iOS*) видозмінює сучасне ТБ та інформаційне суспільство. Тому крім

традиційних способів доставки сигналу (ефір, супутник і кабель), канал узяв курс виходу на нові сучасні технології трансляції сигналу.

У лютому 2013р. усі проекти каналу, новини, телепрограму та головне – *онлайн-трансляцію* можна знайти на новому корпоративному сайті каналу «Перший Юкрейн» – *www.firstua.com*. Виконаний в українській національній стилістиці, сайт ще ближчим для своїх глядачів, забезпечує зворотний зв'язок і прямий контакт з адміністрацією каналу.

Новий *Інтернет-проект* холдингу НТКУ побудований на принципах оперативності, доступності, інноваційності, універсальності. Вони дали змогу власне «Першому Національному» (*1tv.com.ua*) в тисячі разів збільшити аудиторію сайту каналу, кількість унікальних відвідувань, під час яких було переглянуто більш як 53 млн сторінок.

З лютого 2013р. глядачеві має можливість у будь-який момент, у будь-якій точці світу дивитися пряму трансляцію «Першого Ukraine» з будь-якого пристрою (планшету, смартфона тощо).

З жовтня 2012р. на каналі «Перший Ukraine» відбулася кардинальна зміна *сітки мовлення* (розширене інформаційно-аналітичне мовлення). Сьогодні *збіг ефірного часу Першого Національного та Першого Ukraine практично відсутній*, особливо на який приходилися актуальні прямоефірні проекти («Шустер live» і «Досвід»), новини і трансляції значущих подій у житті країни.

Основою каналу стали *випуски новин* (понеділок – п'ятницю з 12:00 виходять в ефірі каналу *щогодини*). Інформаційне мовлення доповнене проектами «Офіційна хроніка», «З перших вуст», «Кабмін. Підсумки тижня». Щосуботи в ефірі ТК підбірка найважливіших подій тижня у програмі «Новини за тиждень».

Інформаційно-аналітичне мовлення «Першого Юкрейн» заключається в політичному ток-шоу країни «Шустер Live». програми «Досвід», «Точка зору», 20 ексклюзивних програм щомісяця «Про головне з Олесем Терещенко», міжнародні новини тощо.

І на цьому канал не «зупиняється»: спеціальні випуски новин, ексклюзивні випуски програми «Точка зору»; програма про світову політику і зовнішньополітичний курс України «Міжнародні новини» (у співпраці з Міністерством закордонних справ України) тощо.

Інформуючи країну і світову спільноту про події в Україні та світі, канал також виконує іншу, не менш важливу функцію – *культурно-просвітницьку*. В ефірі каналу програми і міжпрограмні передачі про українську культуру, історію, великих українців; соціальні, музично-розважальні, науково-просвітницькі, культурні, дитячі, релігійні програми.

Одна з найважливіших складових сітки каналу – *сучасна українська документалістика*, створена на основі власного виробництва Національної ТК України. Щотижня для глядачів ТК – прем'єра нового документального фільму, а також класичні телетвори вітчизняного українського великого кіно. Упродовж 2013р. канал демонстрував в ефірі близько 50 прем'єрних документальних фільмів на історичну, культурну тематику.

ТК «Першого Ukraine» транслює численні концерти та програми, які розповідають і показують особливості української культури, родзинкою серед яких є етнопроект українського ТБ – «*Фольк-music*». Сучасна Україна представлена показами провідних українських дизайнерів у програмі «*Модна країна*».

Ексклюзивні випуски «Першого Ukraine» програми «*Секрети успіху*» про те, як Україна завжди була і залишається багатою на таланти і обдарованих людей, професіоналів у своїй справі світового рівня. І для розповіді про шляхи досягнення успіху сучасних українців в ефірі каналу вітчизняні музиканти, актори, письменники, художники, режисери та громадські діячі.

Завдяки співпраці ТК із Малою академією наук з'явилася можливість показати і майбутнє України – в ефірі каналу програма про молодих українських вчених і їх винаходи «*Інтелект. ЮА*». Співпраця «Першого Ukraine» із Закарпатською ТК «Тиса-1» із талановитим колективом студії «Експеримент» подарувала глядачам чудовий *культурно-етнографічний проект «Під небом» і дитячу програму «4+1»*.

В ефірі каналу – найкращі соціальні проекти Першого Національного «*Віра. Надія. Любов*» і «*Адреналін*», які не тільки порушують, але і вирішують реальні проблеми звичайних людей. В міжпрограмному ефірі «Першого Ukraine» – сюжети, мета яких: допомогти дітям, які стали жертвами страшних хвороб і недуг, але чий життя ще можна врятувати.

У кожному випуску програми «*Перший допомагає*» історія хвороби дитини та інформація, як можна допомогти аби врятувати юне життя. З лютого 2013р. в ефірі каналу «Першого Ukraine» також інформаційні ролики студії «Магнолія ТВ» – «*Служба розшуку дітей*».

Ексклюзивно в ефірі каналу були показані концерти і виступи українських та міжнародних виконавців, серед яких найбільш важливою стала трансляція в прямому ефірі концерту оркестру «*Йостібенд*» (подія відбулася під егідою Посольства Королівства Нідерландів в Україні). Музиканти цього нідерландського оркестру – люди з особливими потребами, проте свої кошти від концерту вони віддали на підтримку українських дітей. Завдяки прямій трансляції в ефірі каналу, на сайті ТК і трансляції сигналу «Першого Ukraine» на сайті *Кореспондент.net*, концерт змогли побачити всі ті, хто фізично не зміг потрапити на цю цікаву і значущу подію. Унікальний концерт у Києві завжди доступний на сайті каналу *FirstUA.com*.

Телеканал «Інтер» – загальнонаціональний телеканал. В українському ефірі він з'явився 20 жовтня 1996р. Окрім телеканалу «Інтер» в Inter Media Group Limited входять також канали НТН, К1, К2, «Ентер-Фільм», «Мега», «ZOOM», «Піксель». Інформаційне мовлення «Інтера» (далі *I.* – прим авт.) представлено в мережі окремим ресурсом – «Подробности» (www.podrobnosti.ua), який є одним із найбільш популярних українських новинних проектів у глобальній мережі. Щодня цей сайт відвідує близько 60 тис. читачів. Окрім текстових версій сюжетів інформаційно-аналітичної програми та спеціальних телепроектів, на сайті завжди можна знайти

оперативну інформацію про основні події в Україні та у світі, аналітичні статті, постійно оновлюваний прогноз погоди, голосування.

У 2006р. телеканал *I.* відкрив «*Інтершколу*» – медіаосвітню програму, мета якої підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі ТБ. Навчання в ній відбувається за такими спеціалізаціями як продюсер, режисер, сценарист, журналіст, оператор. У лютому 2008р. в програмі з'явився новий оригінальний курс «*Comme il faut*», у рамках якого слухачі вивчають такі дисципліни як акторська майстерність, дефіле, фотопластика, візаж, психологія комунікацій, культура і техніка мовлення.

13 січня 2003р. запущена міжнародна версія ТК – «*Інтер +*». Його мовлення, насамперед, орієнтовано на підтримку зв'язків української діаспори з історичною батьківщиною.

18 червня 2003р. «*Інтер +*» отримав ліцензію на мовлення від Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення до 2010р. У 2010 – ліцензія була продовжена ще на 10р.

В ефірі «*Інтер+*» виходять найкращі програми ТК *I.* та інших каналів медіагрупи, а також програми з різних регіонів України. На сьогоднішній день ТК «*Інтер +*» здійснює мовлення у відкритому і закодованому вигляді з трьох супутників, що покривають усю територію Європи (включаючи Ісландію), Туреччини, західну частину Російської Федерації, Казахстану та Середньої Азії, північну частину Африки і Близького Сходу, всю територію Америки (включаючи Аляску), південну частину Канади і північну частину Мексики.

У листопаді 2007р. – група *I.* і промоутерська компанія K2 Promotions оголосили про співпрацю у сфері просування українського боксу. Тепер усі права на трансляцію боксерських поєдинків за участю братів Кличків та інших провідних українських боксерів належать каналам групи «*Інтер*». Трансляції відбуваються не тільки на цьому каналі, а також на НТН, К1 та «*Мега*».

За час існування каналу партнерами *I.* були і залишаються найбільші закордонні компанії, серед них – Європейський мовний союз (ЄМС), УЄФА, а також ТК Росії: «*Перший*», «*Росія*», «*НТВ*», «*РЕН-ТВ*», кіновиробники «*Централ Партнершип*», «*Фенікс Фільм*», «*Інтра-комунікейшн*», найбільші голлівудські кінокомпанії Sony Pictures Entertainment, Universal Pictures, Twenty Century Fox, Paramount Pictures, Walt Disney, Warner Brothers, а також інші зарубіжні партнери, такі як Discovery, National Geographic, Guinness World Records, компанія Великобританії BBC, один із найбільших виробників латиноамериканських серіалів – компанія Televisa тощо.

Успіх ТК *I.* перш за все обумовлений потужною базою власного виробництва. На даний момент в ефір *I.* виходять ток-шоу, соціальні проекти, концерти та документальні фільми. У 2007р. у складі медіагрупи *I.* розпочала свою роботу студія «*07 Продакшн*», яка здійснює виробництво кіно і телепередач на найрізноманітнішу тематику. З часу наповнення ефір каналу вітчизняним продуктом, *I.* впевнено закріпив за собою перші позиції у галузі української документалістики. Фільми студії «*07 Продакшн*» не раз були призерами престижних фестивалів, як в Україні, так і за кордоном.

З 2013р. власне виробництво ТК вийшло на новий рівень. В ефірі з'являлися *документальні спецпроекти*. Серед них: документальний фільм «*Квітка Цісик. Голос в єдиному екземплярі*» про американську співачку українського походження; документальний фільм «*Визволення*», приурочений до 70-річчя визволення України від німецько-фашистських загарбників; документальний фільм «*Стіна*», присвячений історичній події – падінню Берлінської стіни; документальний фільм «*Перша світова. Справа Принципу*», присвячений 100-річчю Першої світової війни; документальний фільм «*Шукайте один одного...*», приурочений до 15-річчя програми «*Жди меня*».

Також, з 2013р. ТК I. вперше почав проводити спеціальні неефірного плану події, серед них: відкриття пам'ятника «Вічна любов». Пам'ятник спорудили на честь українки Мокрини Юрзук та італійця Луїджі Педутто. Історія про кохання цих людей, 60-річну розлуку, пошуки та зустріч у студії «Жди меня» демонструвалися по всьому світу. Відкриття пам'ятника «Режиссер. Наблюдатель», присвячений пам'яті видатного українського режисера Андрія Бенкендорфа.

Виробництвом новин для ТК I. займається окрема продакшн-студія «Національні інформаційні системи» (НІС). Завдяки її роботі майже третина українських глядачів (як зазначають дослідники) надають перевагу новинним програмам саме на каналі I.. Щодня ТК подає 8 випусків новин, серед яких о 20:00 – вечірній підсумковий випуск «Подробиці», що представляє цілісну картину, з усіма деталями найважливіших подій. У неділю «Подробиці тижня» у жанрі політичної аналітики підводяться інформаційні підсумки тижня.

«*Спасибі, що вони не знають*» – ID, створені промслужбою «Inter Media Group» і присвячені темі Великої Вітчизняної війни, зайняли перше місце на Московському Міжнародному фестивалі реклами та маркетингу «RED APPLE 2013». Документальний фільм «*Хрещення*», виробництва ТК I. отримав Гран-прі Міжнародного фестивалю православного кіно «Покров».

Фільм Андрія Цаплійенка «*Місто, яке зрадили*» запропонований на отримання Національної премії України ім. Т.Шевченка. Ініціатором пропозиції виступив Державний комітет телебачення і радіомовлення.

I. – загальнонаціональний ТК, і від часу свого ефірного мовлення слідує концепції сімейного каналу, враховує потреби всіх соціальних і вікових груп населення.

«*Новий канал*» входить до групи «StarLightMedia», яка об'єднує 15 компаній, розпочав мовлення 15 липня 1998р. у Києві. «Новий канал» (далі Нк – прим авт.) стартує з прямоефірної «Студії» з ведучою Лідією Таран. Наприкінці 1999р. ТК розпочинає трансляцію у Донецьку, Харкові, Кіровограді, Полтаві, Херсоні. Цього ж року «стартує» авторська прямоефірна програма Тетяни Гнедаш «*Запитайте у лікаря*», яка 2000р. обрана кращою у конкурсі ЗМІ «Золоте перо». Також 1999р. – початок виходу ранкової програми «*Підйом*» (ведучі: Маша Єфросініна, Юрій Горбунов), яка згодом двічі перемагає як найкраща інформаційно-розважальна програма й отримує Національну телевізійну премію «Телетріумф». Цього ж року у ефірі новиний

«Репортер», який у 2000 – переможець «Телетріумфу» у номінації «Краща інформаційна програма», у 2001 – переможець конкурсу ЗМІ «Золоте перо».

Результатом розвитку інформаційного мовлення стала щотижнева програма «*Спецрепортер*» – результат роботи всього репортерського колективу ТК. Це авторські роботи відомих телевізійників: Андрія Шевченка (паводок у Закарпатті), Володимира Павлюка (українські миротворці у Сьєрра-Леоне; візит Папи Римського в Україну), Василя Самохвалова й Олексія Маргієва (спортивні огляди), Віки Мельникової (про заселення земель навколо Чорнобиля), Світлани Усенко (життя українських засуджених) та ін.

1 квітня 1999р. на *Нк* приходить нова команда на чолі з Олександром Ткаченком, що призвело до певних змін в концепції ТК та у виробництві ТБ-продукту, який зорієнтовується на широку аудиторію. Таким чином, 2001р. *Нк* здійснює цілодобове мовлення. Офіційно стартує веб-сайт www.nouy.tv, який згодом отримує диплом Першого українського фестивалю Інтернет (www.internetua.net) у номінації «ЗМІ в Інтернет».

На початку 2000р. на *Нк* транслюються телесеріал «*Завтра буде завтра*», розважальна програма «*Кунсткамера*», популярні шоу «*Принцип Доміно*» (виробництво НТВ), публіцистична програма «*Непридумане життя*» («ПрофіТВ», Україна, автор Леся Гонга), шоу «*Козаки-розбійники*» – повністю український проект *Нк* у модному жанрі реаліті-шоу (reality show), проект «*За склом*» (*Нк* – ТВС, Росія) та «*Тепер ти в армії*» – перше українське реаліті-шоу за участю українців.

13 квітня 2002р. у ефірі перший ефір нової розважальної програми «*За гроші*» (ведучий: Геннадій Попенко). А 22 квітня – *Нк* разом із «Фактами» презентували премію «Гордість країни» в 9 номінаціях: «Дитяча мужність», «Видатні приклади відваги», «Досягнення всього життя», «Почуття відповідальності», «Рекорд року», «Сусід року», «За турботу і самовіддачу», «Лікар року» та ін.

2003р. стартував новий проект – ток-шоу Іванни Найдя «*Життя прекрасне*». А 5 квітня – *Нк* отримує «Телетріумф» за кращу публіцистичну програму Світлани Усенко «*Королівство зла*» з циклу публіцистичних програм «*СпецРепортер*». 13 жовтня 2003р. в ефір виходить проект Тетяни Цимбал «*25 кадр*» – програма про кіно. У вересні – показ програми «*Фактор страху*»(екстремальний ігровий ТБ-проект) та сімейного ігрового шоу «*Один за всіх*» (ведучий: Юрій Горбунов). До дня Незалежності України *Нк* підготував документальний фільм «*Незалежність. Український варіант*» (автор і ведучий – Олександр Ткаченко), що стало початком власного виробництва.

У 2004р. стартує новий проект «*Безумний день*» (ведучий: Геннадій Попенко)та Інтернет-проект «*За 80 днів навколо світу на мотоциклі*» (із Сергієм Дзюбою, який побував у 12 країнах світу). Восени стартують сімейні шоу «*Готовий на все*» та «*Мій товстий брудкий наречений*» (спільне виробництво з ДТВ (Росія)), а також гумористичний телесеріал (сітком або комедія ситуацій) «*Камера Кафе*» та ін.

Авторські проекти журналіста *Нк* Олексія Маргієва «*Андрій Гусин: Ще раз про кохання*» та «*Андрій Воронін: Шлях воїна!*» вийшли в ефір у 2005р.

Цього ж року відбулася прем'єра кулінарної інформаційно-розважальної програми «Кухня Даші Малахової» та прем'єра програми «Жертва моди» (ведучим став молодий український дизайнер і стиліст Нк Андре Тан).

До Дня Соборності 2005р. в ефірі Нк – фільм «Особливості національної інаугурації» – документальний проект творчого колективу новин «Репортер» про те, що насправді відбувалося у день «посвяти» Віктора Ющенка.

У січні 2005р. на ТК відбулася зміна топ-менеджменту. Головою правління ЗАТ «Новий Канал» призначена Ірина Лисенко – молода, енергійна, з величезним досвідом роботи в сфері ТБ людина.

17 вересня 2006р. стартувала «Шоуманія» – новий розважальний проект про найсвіжіші та найскандальніші новини з життя зірок. Наприкінці 2006р. вийшла в ефір одна з перших в Україні програм у жанрі «інфотеймент» – «Ексклюзив». Разом із тим у цей час на Нк з'явилася програма «Хочу заміж» (ведучий проекту – актор Віталій Єгоров).

Навесні 2007р. Нк розпочав показ екстремального шоу «Володар гори» (коментували змагання у французьких Альпах фігурист Євген Плющенко та ведучий Андрій Доманський), а у травні 2007р. – прем'єра програми «Корисна площа» (ведучий: Геннадій Попенко). Влітку стартувала Перша українська «Фабрика зірок».

Восени в ефірі Нк з'явився проект «Аналіз крові» про дітей відомих людей – В. Януковича, Т. Повалій, С. Леонтєвої, Ольги й Наталі Сумських, С. Захарової та ін.

22 жовтня глядачі Нк побачили перший випуск програми «TV-таблоID», спільного проекту з одним із найпопулярніших ресурсів українського Інтернет – сайту «ТаблоID» (ведучі: Оксана Гутцайт, Михайло Шаманов і Вадим Ярошенко).

На початку 2008р. в ефірі каналу з'явилося нове інтелектуально-розважальне шоу «Чи розумніший ти за п'ятикласника?». На замовлення Нк над ним працювала компанія «Star Media Entertainment» (автор проекту «Танці з зірками»). Ведучим став Сергій Пригула.

Весняними прем'єрами Нк стали програма «Зірка караоке» (ведучий Дмитро Шепелєв) та ранкова музично-розважальна програма «Кліпси» (ведучі Сашко Бодяньський, Оля Цибульська). А влітку в ефірі Нк глядачам представлені кулінарна програма «90-60-90» (ведучий: Геннадій Вітер) та новий проект «ПроFashion» (ведучі: Андре Тан та Ганна Бонана).

На початку осені 2008р. в ефірі Нк з'явилася програма «Зоряні драми», стартували Перше українське скетч-шоу «Файна Юкраїна» (ведучі: Андрій Молочний і Сергій Пригула) та Друга українська «Фабрика зірок», що стала спільним проектом Нк, «Star Media Entertainment» і музичного продюсера проекту Наталі Могилевської.

У грудні 2008р. в ефір вийшов пізнавально-розважальний 45хв. проект «Infoшок».

2009р. Нк відзначився прем'єрою інтелектуально-розважального шоу «Хто проти блондинок?», українським варіантом формату «Beat The Blondes»

(ведучий) Андрій Доманський), а також стартом проекту *«Дольчевіта Капут»* (ведучі: Оля Полякова та Елізабет).

Березень 2010р. «Підйом» у рамках акції *«Марафон бадьорих ранків»* із ведучі ранкового шоу Ольга Фреймут, Сергій Притула і Олександр Педан побували у понад 20 містах України. Навесні *Нк* став співорганізатором Міжнародного ТБ-конкурсу молодих виконавців *«Пісні моря – 2010»* та розпочав кастинги нового талант-шоу *«Україна сльозам не вірить»*.

У серпні на *Нк* відбулася прем'єра гумористичного шоу *«Зроби мені смішно»* (ведучий: Сергій Кузін – член журі шоу *«Фабрика зірок»*). Наприкінці літа – у ефірі ТК прем'єра проекту *«Світлі голови»*, мега-шоу *«Фабрика зірок – 3»* та старт проекту *«Україна сльозам не вірить»*.

3 жовтня 2010р. *Нк* транслював у прямому ефірі концерт-марафон *«Битва за майбутнє»*, організований Фондом Олени Пінчука «АНТИСНІД».

Наприкінці року *Нк* спільно з «Friends Production» розпочинає зйомки сіткома *«Ласточкино гніздо»* (60-серійний комедійний серіал).

Перша половина 2011р. на *Нк* відзначилася такими подіями: гучна прем'єра шоу *«Мрії збуваються»*, яке увійшло в десятку найпопулярніших програм з найвищими показниками (ведуча і креативний продюсер Маша Єфросиніна); «Підйом» змінює ведучих, ними стають Роман Скрипін, Ольга Цибульська і Андрій Шабанов.

8 червня 2011р. *Нк* приступає до роботи над унікальним проектом *«Я – герой!»*, а наприкінці серпня – вже прем'єра цього шоу (ведучі: Сергій Притула, Олександр Педан та Лілія Подкопаєва), а також прем'єри програми *«Аферисти»* (ведуча: Настя, співведучі: Олена-Христина Лебідь, Дмитро Суммар і Денис Розгон) й програми *«Ревізор»* (ведуча: Ольга Фреймут).

13 вересня 2011р. на *Нк* кадрові зміни: Дмитро Царенко директор з просування стає головним продюсером каналу.

Восени на *Нк* стартує розважальна програма *«ТОП-100»* з новим ведучим Дмитром Бурундуковим.

31 грудня 2011р. у ефірі *Нк* новорічна програма *«Ніч подарунків»*.

На початку 2012р. на *Нк* прем'єра масштабного магічного шоу *«Україна чудес»* (Ведучі шоу: ілюзіоністи СНД брати Сафронови – Ілля, Андрій та Сергій); *«Світлі голови. Зимово Ліга»* (ведучий: Дмитро Коляденко), а також старт розважального шоу *«Парад порад»* (ведучий: Сергій Писаренко та Євген Нікішин). У лютому – в ефірі *Нк* проект власного виробництва *«Піранії»* (ведучі: на прізвисько Зіна та Бібер).

У березні на *Нк* транслюється низка різножанрових та політематичних шоу, зокрема: *«Кухня для двох»*, розважальні шоу *«Шури-амури»* та *«Пакуй валізи»*, нове соціальне щотижневє шоу *«Стороннім «Вхід заборонено»»*, прем'єра комедійного серіалу *«Молодята»*, відверте й веселе шоу про стосунки чоловіків та жінок *«Хто зверху?»* та оновлений «Підйом» із новими ведучими та рубриками.

Квітень 2012р. відзначився тим, що співробітники *Нк* взяли участь у Всеукраїнській акції *«Зробимо Україну чистою»*, та стартував восьмисерійний

серіал *«Геймери»* – продовження культової кінодилогії *«На зрі»*. А у травні Генеральним директором каналу стає Володимир Локотко (замість І. Лисенко).

Влітку на *Нк* виходить проект *«Пікнік»* (ведуча: Настя Касілова) та стартує другий сезон інтелектуально-розважального шоу з ведучим Дімою Коляденком *«Світлі голови. Літні ігри»*. Також показано перший і другий сезони серіалу *«Закрита школа»*, перший випуск *«КабріюЛіта»* (про літні пригоди «відомої трійки» ведучих *Нк*).

Наприкінці літа оновлено студію *«Підйому»* (тепер вона має вигляд затишної квартири).

1 вересня 2012р. Дмитро Царенко залишив посаду виконавчого директора Департаменту власного виробництва *Нк*, натомість на цю посаду призначено Ларису Панченко. 15 вересня в ефірі ТК – шоу *«Готуй!»* з відомим кухарем-ресторатором Володимиром Ядловським та ведучою Дашою Трегубовою.

У жовтні на *Нк* відбулися прем'єри вечірніх шоу – *«Давай пограємо! ФБР»*, формат і концепція проекту придумані командою *«Аферистів»*, *«Весілля буде по-моєму!»* та *«Ближче до тіла»* (українська адаптація французького формату *«Can you feel love»*). Також у жовтні на *Нк* стартував перший кулінарний комедійний серіал – *«Кухня»*, а Сергій Притула представив культову сагу *«Сутінки»* в альтернативному перекладі.

Листопад на *Нк* відзначився прем'єрою документального спецпроекту Маші Єфросиніної *«Прокинутися знаменитим»*.

Наприкінці року програма *Нк* *«Ревізор»* стала лауреатом Національної премії України в галузі ТБ *«Телетріумф»* як найкраща інформаційно-розважальна програма 2012р. *Зауважимо*, що сторінка *«Ревізора»* у Facebook потрапила до Книги рекордів України в категорії *«ЗМІ/масові заходи»* як найвідвідуваніша сторінка проекту.

У жовтні на *Нк* гучна серіальна прем'єра – *«Молодіжка»* та старт шоу *«Війна світів. Ревізор проти Шефа»*.

У жовтні-листопаді 2012р. у ефірі *Нк* кілька скетч-шоу: *«Дорослі як діти»*, *«Вже котрий день»*, *«Про що говорять тварини»*.

На початку 2013р. – оновлені *«Піранії»* з Андрієм Шабановим.

У березні на *Нк* стартує третій сезон резонансного соціального проекту *«Ревізор»* зі збільшеним хронометражем випусків, зарубіжними ревізіями та безкоштовний його *мобільний додаток*. Також виходить в ефір дебютний випуск нового розважального шоу *«Педан-Притула Шоу»*.

Влітку *Нк* представив глядачам дві прем'єри *«Безумний автостоп»* (з мандрівниками-автостоперами Василем Москаленком і Стасом Капраловим) та *«Мачо не плачуть»* (ведучий і автор ідеї – Саша Скічко).

У вересні на *Нк* стартує гра за іншими правилами Маші Єфросиніної *«Знайти крайнього»*, а також шоу *«Співай, якщо зможеш»* (ведучі: Дзідзьо та Альона Мусієнко). Тоді ж вийшов перший випуск розважально-інформаційної програми *«Абзац!»* як результат об'єднання *«Репортера»* і *«Піраній»* (ведучі: Анна Жижа, Ірина Волкова, Михайло Шаманов та Андрій Шабанов).

У 2014 р. на цьому каналі, окрім згаданих діючих програм і проектів цікавими видався «*Стенд-ап Шоу*» (ведучий і продюсер – Андрій Шабанов), у якому «шукають» найсмішнішого стендап-коміка України. «Це 45 хв. сміху!».

Новим реаліті-шоу стало «*Супермодель по-українськи*» із ведучою – всесвітньо відомою топ-моделлю українського походження Аллою Костромічовою. Це шоу є адаптованою українською версією іспанського формату Supermodello. Проект створено Творчим об'єднанням Олексія Гладушевського («Холостяк», «Зважені та щасливі», «Вагітна у 16»). Й це не весь програмний продукт, який виготовляється на *Нк*.

Діяльність інших вітчизняних ТК, їх телевиробництво, програмний контент, тематичне наповнення ТБ-передач, ведучі та ін. виноситься на самостійне опрацювання за запропонованою вище схемою (за часовими характеристиками та жанрами, складом творчих груп тощо).

Журналістські посади на ТБ

Зазначимо, що всі працівники ТК призначаються на посаду і звільняються відповідно до діючого трудового законодавства; кожен має знати (в межах своєї компетенції) структуру компанії, внутрішню і зовнішню політику, програмну концепцію, принципи й методи управління; обов'язково дотримуватися й нести відповідальність за діяльність компанії відповідно законодавчій й нормативно-правовій базі, матеріалам, що визначають головні напрямки діяльності ТК. Кожен працівник ТК має дотримуватися правил і норм охорони праці, техніки безпеки і протипожежного захисту; правил користування оргтехнікою і ПК; правил внутрішнього трудового розпорядку та режиму. А також: бути зразком професіоналізму, дотримуватися етичних норм у спілкуванні, підтримувати позитивний моральний клімат, проявляти взаємопідтримку, довіру, оптимізм.

Головний редактор (англ. *Editor-in-Chief*) очолює редакцію і приймає остаточне рішення стосовно виробництва та випуску ТБ-продукції. До його професійних обов'язків належить: організація роботи і системи управління персоналом, порядок заключення договорів із авторами, угод і трудових договорів (контрактів) на виконання різного роду робіт; координація системи оплати праці співробітникам ТК чи структурних підрозділів, а також порядок підрахунків авторських винагороджень і сплати виконання за трудовими угодами (контрактами). Разом із зазначеним має знати: основи мотивації і методи оцінювання, економіку підприємства; діючі умовні скорочення, які застосовуються в телевиробництві та у бібліографії іноземними мовами; держстандарти і терміни, позначки й одиниці вимірювання; досягнення науки і техніки відповідної галузі знань; перспективи розвитку ринку попиту на ТБ-продукцію й послуги; основи ділового етикету, навички ведення професійних в т.ч. телефонних перемовин.

За посадою головний редактор повинен контролювати якість підготовки матеріалів до випуску та час виходу ТБ-програм. Організувати, розподіляти роботу співробітників свого відділу, забезпечувати рівномірне і ритмічне навантаження, відповідно чинному трудовому законодавству, та встановлювати терміни виконання завдань; визначати якість виготовлених (ефірних)

необхідних дозйомок і здійснює їх спільно з оператором. Керує творчою групою.

Режисер монтажу (монтажер або інженер монтажу) – це фахівець, що володіє практичними навичками роботи на складному ТБ, монтажному і комп'ютерному оснащенні, й, таким чином, забезпечує творчий процес якісної обробки ТБ-матеріалів різних жанрів, дотримуючись необхідних технологічних процесів та термінів здійснення монтажно-тонувальних робіт, які передбачені календарним планом. Разом із цим монтажер спільно з головним оператором підбирає фільмотечний (чи архівний) матеріал, бере участь у відборі відзнятих дублів; забезпечує по ходу монтажу оперативну готовність кожного фрагменту і кожної зрізки матеріалу; звіряє весь матеріал, що надійшов до монтажного цеху, працює з монтажними картками і готує матеріал до перегляду його режисером-постановником; забезпечує закінчення «чорнового» монтажу всього ТБ-матеріалу; інформує режисера-постановника (або керівника знімальної групи) про всі випадки суттєвого відхилення хронометражу змонтованих епізодів від затвердженого у режисерському сценарії.

Телеоператор, відеооператор (англ. *cameraman, film recordist, recordist, shooter*) – одна з найцікавіших професій на ТБ, яка поєднує в собі творчу і технічну складову. Цей фахівець забезпечує зображальне рішення ТБ-матеріалів усіх видів і жанрів, високохудожнє втілення авторського і режисерського задумів засобами операторського мистецтва, а також технічну якість зображення. Разом із цим оператор бере участь у створенні режисерського сценарію (експлікації) і розробці мізансцен, в огляді об'єктів для позастудійних зйомок і трансляцій із місць подій, у попередньому перегляді відзнятого матеріалу, у безтрактових і трактових репетиціях, акторських задачах. Розробляє світлову партитуру, коригує і приймає художньо-декоративне оформлення в студії, бере участь у затвердженні гриму, костюмів, реквізиту і бутафорії. Керує розстановкою камер і проведенням технічних проб, безпосередньо працює за камерою у прямому ефірі чи під час зйомок. Спільно з інженерно-технічним персоналом контролює якість зображення, спецефектів, світлову і колірну характеристики зображення. Бере участь у відборі дублів (якщо це запис передачі), монтажі й здачі ТБ-передачі.

Відповідно до масштабів діяльності ТК, часом оператор разом із режисером-постановником і художником-постановником здійснює зйомки акторських проб, бере участь у виборі натурних місць зйомок, затвердженні ескізів декорацій і костюмів. При підготовці хронікально-документальних ТБ-робіт він виступає в ролі кіножурналіста, який не лише визначає зображальне рішення майбутнього твору, але й відбирає відповідно до теми й художнього задуму картини найсуттєвіші явища і факти дійсності; при підготовці науково-популярних – може бути автором сюжетів і кінонарисів, створюваних на основі власного творчого задуму і сценарію.

До переліку повсякденних дій оператора обов'язково входить підготовка камери та інших технічних засобів до зйомок; комплектування необхідної апаратури й додаткового обладнання, а після завершення зйомок складає камеру так, щоб до наступних зйомок її можна було швидко налаштувати. До

обов'язків оператора входить вирішення питань щодо освітлення. Серед професійних рис, виокремлюються художній смак; хороша фізична форма; знання методики і техніки фотографії, теорії живопису, скульптури, архітектури, театру; володіння законами композиції.

Щоби стати успішним *оператором-професіоналом*, необхідно дотримуватися *таких порад*: 1. Не поспішати з включенням камери, не будучи впевненим у достатній освітленості об'єкту та можливості якісного прийому звуку. 2. Пам'ятати про наявність штатива і виносного мікрофону. Зйомку з плеча і використання вбудованого мікрофону виправдовує лише оперативний або інший, зумовлений задумом, характер зйомки. 3. Панорамні кадри повинні мати достатньої довжини статику на початку і в кінці кожного кадру плану. 4. «Проходи» героїв бажано закінчувати їх виходом з кадру, що полегшує побудову монтажної фрази. Це стосується будь-яких рухомих об'єктів: тварин, автомобілів тощо. 5. Людина, що рухається в кадрі, повинна мати закінчені фрази руху, і взагалі кадри з рухомими об'єктами бажано знімати довгими планами. 6. Пластика панорамного кадру має бути зумовлена темпоритмом і настроєм, як усього фільму, так і конкретного епізоду. Характер дії панорами, її композиційне рішення, та й сам напрямок панорамного руху визначається не «характером» оператора, а смисловим і пластичним вмістом епізоду. При зйомці зайнятих якоюсь діяльністю людей, а також природних ландшафтів і задіяних у них тварин, панорами не тільки можна, але бажано виконувати з деякими «призупиненнями», що дозволяє краще розгледіти, що відбувається, і визначити деякі акценти. У цьому випадку механічна «оглядка» явно поступиться осмисленому «огляду». 7. При зйомці довгих проходів необхідно робити час від часу хоча б недовгі «затримки» на тих чи інших об'єктах, деталях, обличчях людей, які потрапили до кадру. Ця обставина дає режисерові можливість у подальшому монтажі «перервати» в потрібному місці тривалий прохід, а не відмовлятися від цього самого кадру із-за недозвільної довжини проходу героя або задовгого панорамного руху камери. 8. Телевізійний кадр диктує максимальне використання переднього плану не тільки при зйомці масштабних, просторових і панорамних кадрів. Зйомка героїв у «живому» середовищі при наявності такого плану створює певний «ефект спостереження збоку», враження випадково підглянутого кадру. 9. Робіть ставки на крупні та середні плани. Це виправдано не лише специфікою телевізійного екрану, можливістю вдивитися в суть в кадрі, заглянути в очі героєві, а й нівелює повсякчасну штучність знімального середовища і поведінки героїв, умовність призначеної для зйомок мізансцени. Зокрема, коли йде синхронна розмова з великою кількістю учасників. На загальному плані подібні режисерські й операторські «побудови» помітні неозброєним оком, і вся «творча кухня», як мовиться на професійному слензі, чітко простежується.

При зйомці синхронних епізодів, коли задіяно двоє, троє і більше людей, що розмовляють людей, не обов'язково тримати в кадрі тільки голови, що говорять. В тому сенсі не менш «виразними» стануть і руки, деталі побуту, співрозмовники, а і власне обличчя героя (коли він мовчить або слухає висловлювання своїх партнерів). Людина, яка слухає деколи буває цікавішою,

ніж та, що говорить. Ну а глядач, таким чином, одержує паралельно звукову та зорову інформацію більш об'ємно, тобто про двох героїв одночасно. Для режисера наявність таких кадрів зі слухачами-співрозмовниками дає можливість вільно маневрувати їх текстами при монтажі.

Оператор зобов'язаний знати досконало знімальну і освітлювальну техніку, а це – велика кількість різних пристроїв, приборів, обладнання, оскільки техніка швидко вдосконалюється; з'являються нові системи та формати, оновлюються та збагачуються новаціями технології зйомок. Оператор також мусить, перед початком зйомки ретельно продумати зоровий ряд (відеоряд) – обов'язковий елемент сценарію, у якому зафіксовано, що буде показано на екрані під час звучання закадрового тексту. Відеоряд у сценарії розміщується в лівій частині аркуша і в ньому максимум конкретизації (вказувати на конкретні об'єкти, місця локації та спосіб (ракурс, план ін.) їх подання). Головна вимога до відеоряду – синхронність і відповідність до озвучуваного тексту (*не дублювання, а доповнення!* – прим. авт.).

Таким чином, для успішного вирішення професійних завдань операторові необхідні не лише належні теоретичні знання, технологічні практичні навички й уміння, а і творчий підхід до відеознімального процесу. Знову ж таки наголосимо, що є студійні оператори, виїзні (у складі знімальної групи) оператори, оператори монтажу, оператори-постановники і т.д.

Репортер (франц. *reporter* – повідомлювач, інформатор) – професійний журналіст, який на місці події збирає матеріал і інформує про нього громадськість у вигляді репортажів, інтерв'ю, сюжетів та ін. Особливістю репортерської роботи постійний ризик, адже він завжди повинен бути в центрі подій, головне завдання – дізнатися максимум інформації про подію і швидко передати цю інформацію на ТК.

До речі, часто в програмах новин роблять пряме включення з місця події, де в режимі реального часу репортер розповідає про події, що відбувалися. При цьому важливо уміти красиво і грамотно розмовляти українською і російською мовами, бути лаконічним аби «втиснути» в п'ятихвилинний сюжет головні факти того, що відбувається. Репортер має вміти дуже швидко самоорганізуватися, не боятися труднощів на шляху до отримання якісного (за наповненням) сюжету для програми. Для професії репортера критично важливо мати правильну дикцію, бажано мати привабливу зовнішність. Ну і найголовніше – успішний репортер просто зобов'язаний працювати у прямоефірних передачах, що надає матеріалу додаткової переконливості й достовірності.

Кореспондент (від лат. *correspondens (correspondentis)* – той, що відповідає, повідомляє) – співробітник ТК, який забезпечує редакцію оперативними матеріалами подієвого характеру. Готує і веде інформаційні передачі зі студії чи репортажі з місця подій, організує виступи політичних діячів, спеціалістів різних галузей економіки, науки, культури й мистецтва. Є кілька напрямків діяльності (залежно від статусу ТК): *власний кореспондент* – представник ТРО, акредитований при органах влади в регіонах тощо; *спеціальний* – направлений редакцією для висвітлення важливої події;

кореспондент зарубіжний висвітлює життя закордонної країни, в якій акредитований.

Сьогодні набирає популярності посада *кореспондент-оператор* – це працівник ТБ, який поєднує функції журналіста, репортера з безпосереднім проведенням зйомок інформаційних матеріалів; цей фахівець визначає об'єкти зйомок, забезпечує творчу і технічну якість матеріалів, пересилає їх лініями зв'язку на базову студію ТК. Таке органічне суміщення посад особливо ефективно в кореспондентських пунктах як всередині своєї країни, так і за кордоном.

Ведучий – співробітник ТРО (не обов'язково штатний), який працює в кадрі (ТБ) або ефірі (радіо). Ведучим може бути тележурналіст, репортер, інтерв'юер, коментатор, оглядач, шоумен. Ключове значення в цій професії має досвід (практика), а не теоретична підготовка. У науковій літературі часом немає чіткого розмежування ведучий чи диктор як професія. *Диктор* (від лат. *dictor* – той, що говорить) – співробітник ТБ, який читає текст перед мікрофоном (телекамерою). Назва професії походить від слова «дикція» – манера вимови, мовлення. Це фахівець, якому притаманні красивий тембр голосу, бездоганна дикція, багатство інтонацій, вміння зрозуміло й дохідливо реалізувати текст будь-якого змісту, різного ступеня складності. Він не просто знайомить глядача із новинами, виголошує інформацію, а й акцентує увагу на вагомих деталях, фактах, нюансах, відповідно інтонує матеріал (новинники це роблять у підводках, відбивках, шпигелях під час прямиоефірної трансляції).

Ця професія перебуває у постійному розвитку, і сьогодні між ведучим та диктором стоять надзвичайно різної складності завдання. Треба розуміти, що на зміну «людини-якоря» (так називали дикторів ТБ на поч. 80-х рр. ХХ ст.) прийшов новий різновид телевізійного ведучого-журналіста, який знає як створити проект, обґрунтувати головну ідею, вміє не тільки написати сценарій програми, текст для реалізації у студії підчас прямого ефіру («прокладку») чи записі передачі, підготувати її до ефіру й «видати» і ефірі.

Ведучий сьогодні домінує у формуванні структури і композиції не тільки авторської програми, а й в інформаційній також ведучий-журналіст бере безпосередню участь у аудіовізуальному вирішенні програми. Варто наголосити, що він працює перед камерою (як в режимі відеозапису, так і в режимі прямого ефіру; як у студії, так і на великому знімальному павільйоні). *Дикторська* майстерність – складне ремесло (дикція, артикуляційні можливості (голос, тембр голосу, гучність звучання голосу...), мовлення і дихання, орфоепія і техніка мовлення, мовні норми і культура мовлення – це імідж не тільки ведучого, а й обличчя ТК.

Залежно від специфіки цієї професії виокремлюють *різновиди* (часом дуже цікаві!), наприклад: *ведучий інформаційної програми* (news reader, anchorman); *диктор новин* (news announce); *диктор ТБ* (television announcer); *еталонний диктор* (reference speaker); *диктор-конферансьє* (ansager) тощо.

Таким чином, рольова поведінка формує ту чи іншу екранну манеру. Сьогодні на ТБ з'являються посади *модератора* (ведучий «круглого столу», дебатів тощо), *шоумена* (спеціаліст з організації й проведення видовищ, розваг,

різного роду шоу-програм і т.д.). І якщо шоумен має бути артистичним, винахідливим (часом дотепним), то ведучий дискусії на серйозні теми має бути виваженим, максимально знатися на темі розмови, чітко слідувати глядацьким інтересам (не відходити від теми дискусії, вдаючися в деталі). За «круглим столом» модератор має бути «нейтральним» щодо думок (часом цілком протилежних).

Коментатор (англ. *narrator, news analyst, newscaster, expositor*) – автор, що готує і веде ТБ-передачі з різних питань внутрішнього й міжнародного життя; виступає в студії, а в необхідних випадках – і з місця подій (часто спеціалізується на певній галузі і ґрунтовно орієнтується у тих чи інших проблемах, досконало вивчаючи їх і висвітлюючи у ТБ-передачах). До професійних якостей коментатора належать: об'єктивність, правдивість, незалежність, логічність мислення, поінформованість, ерудиція, темперамент, невимушеність поведінки в кадрі, зрозумілість і лаконічність мови, приємний голос, чітка дикція.

Оглядач – це фахівець медійної галузі, який готує огляди для ТРО, автор узагальнюючих матеріалів на теми внутрішнього чи міжнародного життя. У своїх матеріалах він порушує актуальні проблеми, аналізує численні факти, події; має широкий кругозір, глибокі знання матеріалу, високу журналістську культуру, дотримується етичних норм.

Інтерв'юер (англ. *interviewer*) – а) особа, яка проводить опитування, б) журналіст, який готує і проводить інтерв'ю на ТБ. На деяких ТК – це окрема журналістська професія, хоча фрагменти інтерв'ю як форми журналістської роботи присутні практично у всіх жанрах ТБ-журналістики. Для інтерв'юера найважливішими якостями і одночасно умовами успішної роботи є два: уміння попередньо детально спланувати розмову з майбутнім співрозмовником і здатність до миттєвого реагування на несподівані повороти бесіди. Для успішності – необхідно добре володіти темою, щоб зуміти ненав'язливо вести «свою» лінію бесіди (особливо якщо розмова йде в прямому ефірі); витримувати «м'яку» інтонацію і загальну «теплу» атмосферу; долати у розмові штучність, навмисність, в яких насправді йде розмова (присутність камери, освітлення і т.д.); самому, і допомогти в цьому співрозмовнику, встановити контакт, порозуміння із запрошеним, – значить, створити умови для виконання задачі.

Журналіст – це штатний (або позаштатний) творчий працівник ТРО, який професійно збирає, одержує, створює і готує інформацію для подальшого розповсюдження. «Професія журналіста, – як справедливо зазначає І. Михайлин, – це величезна моральна відповідальність за кожне вимовлене чи написане слово».

Традиційно *журналіст (новинар)* – особа, яка займається збором, створенням, редагуванням, підготовкою та оформленням інформації для редакції зареєстрованого ЗМІ, що пов'язаний з нею трудовими чи іншими договірними відносинами (або займається такою діяльністю за власною ініціативою). Серед обов'язків наступне: здійснювати підготовку інформаційних матеріалів на задані теми за вимогам редакції (і у визначений

час); формувати перелік питань для інтерв'ю, призначати зустрічі, виїжджати на місце їх проведення, проводити інтерв'ю (при цьому обробляти його результати й представляти в інформаційних матеріалах в певному жанрі; перевіряти достовірність інформації; редагувати матеріали, стежити за точністю фактичних даних: цифри, імена, прізвища; створювати і вести інформаційні бази, необхідні для підготовки матеріалів; пропонувати нові ідеї, теми для висвітлення. Разом із тим, журналіст повинен прагнути до підвищення професійного та особистого росту, навчання, самовдосконалення; підтримувати позитивний моральний клімат в колективі та проявляти взаємопідтримку, відповідальність, довіру, оптимізм.

ТБ-мовлення не можливе й без технічних працівників. Серед них є такі, що забезпечують творчо-виробничий процес на ТК (який без внесення творчого складника є дещо штучним). Скажімо, *звукооператор* (нім. *tonmeister*) – працівник ТРО, який здійснює первинну обробку звукових сигналів і відповідає за художність звучання передач. Він може бути учасником знімальної групи, працює з записом – відстежує рівні звуку фонових шумів і звуку діалогів. Звукооператор підпорядковується звукорежисеру.

Звукорежисер або *звукоінженер* (англ. *sound engineer*) – технічний співробітник, діяльність якого пов'язана з обробкою звуку: записом, відтворенням звуку за допомогою технічних засобів звукових студій, знімальних павільйонів на ТБ. Звукорежисер бере участь у розробці режисерського сценарію, проводить пробні записи звуку. В його обов'язки входить здійснення та контроль за синхронним звукозаписом та монтажем всіх видів звуку. В результаті його діяльності отримуємо кінцевий варіант фонограми матеріалу, котрий отримується в ході зведення (перезапису) всіх початкових елементів, що складають звуковий ряд. Звукорежисер на ТБ є учасник знімальної групи, у його завдання входить створення озвучування, забезпечення належного рівня аудіо, згідно з ідейно-художнім задумом автора сценарію та режисера.

Освітлювач – це фахівець, що обслуговує освітлювальну апаратуру під час ТБ-передач, зйомок у павільйоні і в натурі. Виставляє освітлення нічних і вечірніх сцен, створює світлові ефекти із застосуванням різних технічних засобів; бере участь у розробці схем освітлення зйомок і телепередач; виконує монтаж освітлювальних засобів, за вказівкою оператора коригує освітленість об'єкта.

Цей перелік ще можна продовжувати, оскільки існує ще ціла низка під категорій професій (асистенти, помічники тощо), залежно від статусу та географії діяльності ТК.

?Контрольні запитання з теми для самоперевірки:

Яка роль Республіканського ТБ у формуванні українського телепростору?

Чим відзначилося творче об'єднання «Відеофільм» у становленні телевізійного простору України?

Які структурні зміни відбулися на українському ТБ й як вони вплинули на подальше виробництво ТБ-продукту?

Які події «припадають» на часи застою й як вони вплинули на виробництво власної продукції?

Які телетурніри проведені в ефірі «УТ» й яка їх роль для телепростору?

З чого почалося формування недержавного українського ТБ-простору?

У чому полягає специфіка супутникового ТБ?

Які особливості кабельного мовлення в Україні Вам запам'яталися?

Що таке цифрове ефірне мовлення?

Для чого необхідні мультиплекси й сеп-топ-бокси?

Яка роль Громадської ради у реалізації цифрового ТБ в Україні?

Коли Україна повинна перейти на «цифру» й що для цього необхідно зробити?

Що таке «авторське ТБ» як один із напрямків національного телемовлення?

Які телеканали в Україні Вам відомі й за якими критерії їх розділяють?

Програмне наповнення ТК України в чому його тематична специфіка?

Що Ви запам'ятали із історії й сьогодення, програмного наповнення ТК «Новий канал»?

Чим вирізняється на українському ТБ-просторі ТК «Інтер» ?

Загальноформатні ТК, в чому їх особливість

У чому особливість пізнавальних, просвітницьких ТК?

Які посади необхідні на ТК для підготовки ТБ-матеріалів?

Чим займається редактор, редактор ТБ-програм, випусковий редактор?

Що Ви можете сказати про діяльність режисера ТБ?

Які обов'язки оператора?

Які професійні обов'язки має виконувати телерепортер?

Хто такий ведучий, які різновиди цієї професії виокремлюються на ТБ й в чому їх специфіка?

Які інші творчі посади на ТБ відомі Вам?

Журналіст – репортер: спільне й відмінне у роботі на ТБ?

Чим займається звукорежисер на ТБ?

Які професії для виробництва якісного ТБ-продукту Ви знаєте ще?

Які нові тенденції простежуються щодо фахової діяльності на ТБ?

МОДУЛЬ 2 ТЕЛЕВІЗІЙНЕ ВИРОБНИЦТВО

Тема 1. Робота журналіста у ході (на різних етапах) підготовки телематеріалу

Головні питання, що розглядаються:

Довиробничий, власне виробничий та післявиробничий етапи створення аудіовізуальної продукції. Особливості роботи над ТБ-матеріалом для прямих ефірів та програм у записі.

Основні терміни, поняття та імена: телевиробництво, технічні засоби ТБ, сценарій, аудіовізуальний ряд, зйомка, постановка, запис, студія, закадровий текст, ньюзрум, підводка, відбивка, синхрон, стенд-ап, інтершум, прямий ефір, інтерактив, монтаж, Master Collection CS, трансляція.

Вивчити основні складники, які необхідно знати й вміти використовувати під час виробництва аудіовізуального матеріалу, самостійно – є нагальним питанням. Розумітися на власне виробничих процесах, які відбувалися і наразі відбуваються допоможе публікація: «Розвиток вітчизняного телевізійного кінотелевиробництва: проблеми та перспективи» – <http://old.niss.gov.ua/Monitor/May08/14.htm>.

Разом із тим зазначимо, що нині в Україні існує декілька крупних центрів для теле- та кіновиробництва, у яких здійснюється повний цикл виробництва.

Кіностудія ім. О. Довженка повністю перебуває у власності держави. Її великі, хоча й здебільшого застарілі павільйони та технічні потужності активно орендуються низкою провідних українських продюсерських компаній («Українська Медійна Група», «Стар Медіа», «ПРО-ТВ») та телеканалів («Інтер», «Студія «1+1»).

Контрольним пакетом акцій ЗАТ «Одеська кіностудія» володіє держава в особі Фонду Держмайна. Нині триває технічне переоснащення кіностудії й доведення її за багатьма параметрами до рівня «Cinema City». Закінчення модернізації, включаючи введення в експлуатацію двох нових павільйонів, планувалося ще на 2009р. ЗАТ «Ялтинська кіностудія» з 2003р. перебуває повністю у власності російської компанії «Полікомвест».

Зверніть увагу. Національна кінематека України (колишній «Київнаучфільм») залишається *найбільшою* в Європі спеціалізованою *студією неігрового кіно*. Павільйони студії активно використовуються як для зйомок телепрограм, музичних кліпів та роликів, так, подекуди, і кінофільмів (наприклад, «Аврора» Оксани Байрак). НКУ має власне виробництво – близько 10 документальних фільмів на рік, хоча її продукція має більший попит за кордоном (Росія, Польща, США), аніж в Україні.

Студія «Укртелефільм» вважається сьогодні найкращою в Україні з технічної точки зору, причому саме для ТБ-зйомок. На її базі, зокрема, було відзнято україномовний вітчизняний телесеріал «Родичі». Знаходиться у державній власності.

Поряд із цим власні кіновиробничі комплекси вже почали будувати деякі продюсерські компанії, причому масштаби цих проектів свідчать, що обсяги українського ринку теле- кіновиробництва значно зростуть упродовж 5-10р. Наприклад, компанія «ПРО-ТВ» буде під Києвом сучасну студію, лише павільйонна площа якої близько 10 000 м², а у розпорядженні творчого об'єднання «Мамаду» нині знаходиться близько 7 000 м² знімальної площі.

Починаючи приблизно з 2000р. в Україні з'являється низка виробників телевізійного кіно, які стали впливовими гравцями не лише на вітчизняному, але й на пострадянському ринках. Крім згаданих, це: «Українська Медійна Група», «Film UA», «Star Media», «Production UA», телеканали «Інтер», «Новий», «Студія «1+1», «ICTV», «СТБ».

З липня 2007р. просування свого продукту на вітчизняний ринок почала компанія «Амедіа Україна» – одне з підприємств потужного російського холдингу «Амедіа», партнерами якого є телеканали «Інтер» та «1+1».

На сьогоднішній момент на території України вже створені десятки найменувань теле- і кінопродукції різних форматів, плани виробників і прогнози фахівців щодо її кількісного зростання у найближчому майбутньому – цілком оптимістичні. Разом із тим, треба підкреслити, що йдеться про комерційний сектор телекіновиробництва, а його розвиток має свої, досить неоднозначні особливості.

Сьогодні експерти виділяють *три основних типи* студійних комплексів для теле- і кіновиробництва: «Production Precinct» – порівняно невеликі комплекси з кількома павільйонами, оснащеними базовою виробничою інфраструктурою й найнеобхіднішим набором послуг і техніки. Пристосовані здебільшого для виробництва саме телевізійного кінопродукту; «Cinema City» – студії повного циклу виробництва із значно більшими знімальними площами.

Такі студії мають всю необхідну інфраструктуру й орієнтовані на широкий спектр виробництва, включаючи високобюджетне кіно; «Media City» – потужні центри кіно- й телевиробництва, що надають максимальний спектр послуг. Кіностудії такого рівня мають не тільки велику кількість знімальних павільйонів, але й, наприклад, басейни для зйомок у воді, автопарки з автомобілями різних часів, великі натурні площадки, на яких можлива побудова декорацій різних епох і ландшафтів, міських вулиць різних країн тощо. «Media City» обов'язково має також найсучасніше технічне обладнання, інформаційно-комунікаційну інфраструктуру, нерідко – власні концертні зали й кінотеатри. Для прикладу, в одному з таких комплексів Babelsberg (Потсдам, Німеччина) надають свої послуги більш ніж 130 компаній.

За оцінками фахівців, на сьогодні в Україні (попри заяви деяких бізнесменів про плани комплексної модернізації наявних потужностей і будівництва нових великих комплексів) немає студій, які відповідали б стандартам сучасних «Cinema City» чи «Media City». Це поки що робить проблематичним масове виробництво національного кіно для великого екрана, – принаймні у масштабах, типових для розвинених країн. Зате вітчизняні студії та техніка цілком підходять для налагодження системи замкнених циклів виготовлення українського телевізійного кінопродукту.

Найвпливовіші виробництва, що діють нині в Україні, вдаються до типової для цього бізнесу маркетингової стратегії: вони виготовляють (або закупають в РФ) в основному суто комерційний продукт різних форматів та якості, але розрахований, відповідно, на російського споживача. Для України такий стан забезпечує мінімальні фінансові ризики, достатню аудиторію, розміщення реклами, а отже – прибуток. Тому «цей продукт» кількісно домінує (*сподіваємося, що домінував до певного часу – прим авт.*) у нашому ефірі й розміщується, переважно, у прайм-тайм. ТБ-фільми власного виробництва в рамках бюджетного фінансування на базі державних організацій мають – незалежно від їх якісних характеристик – значно нижчі обсяги розміщення на ТБ та глядацькі рейтинги.

Таким чином, як зазначає медіа-консалтингова компанія *Media Resources Management*, виникає суто гуманітарна проблема – переважна більшість ТБ-кінопродукції, що виготовляється в Україні і розміщується на вітчизняному ТБ не є українською не тільки за мовною ознакою, але й з точки зору художнього змісту. Відтак, вона об'єктивно виступає чинником консервації й зміцнення російського мовно-культурного ареалу, гальмує процеси формування консолідованої української спільноти, сучасної української ідентичності.

Показово, що створені в Україні серіали та телефільми наш глядач зазвичай ідентифікує як російські. Відтак, держава має всі можливості для розв'язання свого головного в цій галузі гуманітарного завдання – налагодження масового виробництва й демонстрації національного – з художньої та змістової точок зору – ТБ-кінопродукту.

Виходячи з ситуації, що склалася у галузі, Кабінету Міністрів України, профільним міністерствам та відомствам необхідно відмовитись від українонефективних та застарілих моделей «освоєння» бюджетних коштів і перенести центр уваги з продюсерства (виробництва) на замовлення продукції. У цьому контексті, можливо, є доцільною розробка та реалізація цільової програми державних замовлень на виробництво теле- і кінопродукції відповідного спрямування з обов'язковою конкретизацією: 1) тематичного діапазону продукції (орієнтовно – українська історія, культура, сучасна Україна, її повсякденне життя); 2) форм, умов та механізмів проведення конкурсу на створення сценаріїв, власне продукту, його розміщення; 3) порядку укладання контрактів із продюсерськими компаніями та ТК; 4) відомств та посадових осіб, відповідальних за виконання програми; 5) механізмів та гарантій забезпечення громадського нагляду за ходом її реалізації.

Ефект від програми має проявитися у наступному: а) суттєвий зріст виробництва та розміщення на вітчизняному ТБ правдиво національного телевізійного кіно; б) створення передумов для виникнення консолідованої, задіяної у виробництві і фахової української кінематографічної спільноти, що є однією з підстав відродження потужного українського кінематографа як індустрії й культурного феномена.

Для досягнення зазначеного необхідно виконати такі завдання: модернізація системи підготовки кадрів та забезпечення їх роботою за фахом в Україні; модернізація кіновиробничих потужностей державної форми

власності; розробка програми розвитку та запровадження нової системи державних замовлень на виробництво телевізійної кінопродукції; створення спеціального фонду на підтримку вітчизняного кіновиробника.

Це, в свою чергу, вимагає розробки та прийняття пакету законодавчих актів, які сприятимуть всьому вищезазначеному:

Отже, основними етапами телевиробництва є: довиробничий, власне виробничий та післявиробничий.

Головними компонентами довиробничого етапу є: ідея (інформаційний привід), розробка концепції (жанрового вияву) матеріалу, засоби реалізації та написання сценарію (заявки) з визначенням хронометражу, особливостей візуального ряду (місця зйомки, об'єктів зйомки, ракурсів), озвучування (використання інтершуму, фонового наповнення), технічних засобів та особливостей зйомки і засобів обробки відзнятого матеріалу, програм для нелінійного монтажу, залучення інших комп'ютерних програм для використання різного роду ефектів, графічного матеріалу, інших мультимедійних компонентів.

Найбільшу увагу варто приділити розробці концепції ТБ-матеріалу, яку можна успішно реалізувати у підготовці сценарію.

Сценарій – спочатку: короткий виклад подій, що здійснюються під час спектаклю. Кіносценарій (телевізійний) відрізняється від театрального обов'язковим зазначенням технічних рекомендацій для зйомки й монтажу («крупним планом», «дальнім планом», «загальним...», ... «макропланом», «наплив» і т.д.) та наявністю пояснювальних текстів для глядача. ТБ-матеріал здебільшого реалізовується у *режисерському* сценарії – художньо викладеній словесній моделі майбутнього екранного твору, яка розробляється спільно з оператором, художником, редактором, ведучим тощо.

Термін «сценарій» походить від італійського слова *scenario* й тлумачилося як «короткий виклад змісту драматургічного твору, його сюжетна схема, за допомогою якої створюється вистава, план-схема п'єси, кінофільму, опери, балету або масового театралізованого заходу». Подібне значення цього поняття знаходимо у посібнику «Драматургія масових театральних заходів» відомого сценариста, викладача кафедри режисури Харківської державної академії культури А. Житницького. Він відзначає, що термін «сценарій» сьогодні набуває іншого змісту: «літературне першоджерело видовища, що реалізується за допомогою різних технічних засобів (це для сценаріїв кіно, радіо та ТБ), або ж за допомогою засобів сценічної, театральної виразності у масовій дії (для сценаріїв театралізованих видовищ)». Поділ сценаріїв за технологіями їх втілення має базове значення і підтверджує висновки про особливу техніку створення тексту для аудіовізуальних продуктів.

Такий поділ часто залишається поза увагою. Наприклад, словник за редакцією Ю. Бідзілі визначає сценарій як «детальний план сценічної вистави, кінофільму, структурну канву масового заходу, радіо- або телепередачі». Незважаючи на те, що словник стосується саме журналістських термінів, на нашу думку, поняття сценарію окреслено у ньому дуже загально, без конкретної проекції на телевізійну журналістику.

Більш «телевиробничим» вважаємо визначення, подане у глосарії підручника З. Дмитровського: «Сценарій – словесно-логічний еквівалент майбутнього екранного твору, його літературна основа. У сценарії детально, послідовно і конкретно автор викладає розвиток теми, її зорове тлумачення, описує майбутні дії». Відповідність цього терміну аспектам телевиробництва і практична привабливість виявляється у сполученні «зорове тлумачення», що дає змогу говорити саме про «екранний продукт».

Досліджуючи нові тенденції у ТБ-журналістиці О. Кухаренко визначає, що: «сценарій – це творча обробка вивченого журналістом життєвого матеріалу за допомогою драматургічних, пластичних, монтажних і словесних засобів виразності», адже телевізійна дійсність створюється за допомогою основних методів творення аудіовізуальних образів, в основі яких драматургія, монтаж, «екранна» і словесна виразність.

У телевізійній журналістиці виділяють *літературний* (авторський) і *режисерський* (або *постановковий*) сценарії. Дослідник Ю. Шаповал, з'ясовуючи відмінності цих двох видів сценаріїв, наголошує на наступному: якщо у літературному сценарії відображають загальну будову телетвору, то режисерський повністю конкретизований. Він передбачає розкадрування сценарного матеріалу: розділення його на окремі знімальні кадри, визначення змісту і тривалості кожного, ракурсів знімання, музичного оформлення тощо.

Розробкою режисерського сценарію займаються переважно режисери, його застосування на ТБ зведене до мінімуму: він здебільшого використовується для створення ТБ-фільмів, серіалів і документальних матеріалів. При зйомці ж телепрограм режисери послуговуються монтажним листом (планом) або монтажним сценарієм.

Сценарій є чи не найголовнішою ланкою у виробництві телепродукту. О. Кухаренко у методичних матеріалах до курсу «Сценарна майстерність» подає таку послідовність етапів роботи над сценарієм: творчий задум; творча або сценарна заявка; відбір матеріалу; фабула та сюжет; сценарний план; конфлікт і композиція; літературний сценарій.

Практика телевізійного виробництва диктує необхідність ще на ранній стадії роботи над передачею або фільмом формулювати задум і оформлювати його у вигляді літературної заявки (творчої, сценарної). Тож, *заявка* – це сформований задум, короткий виклад авторської ідеї екранного твору, його фабули, драматургічної побудови, характеристики головних героїв, системи художній прийомів, а також жанр і хронометраж.

Наступний крок – *сценарний план*. Це літературний проект, робоча версія майбутньої ТБ-передачі, її сценарна схема, у якій відображено бачення автором задуманого, намічено уявний хід розвитку дій, коли характер матеріалу завчасно визначити не можна. Теоретично сценарний план допомагає цілеспрямовано працювати над сценарієм, він виключає навіть незначний відхід від теми і дає загальне уявлення про структуру усього дійства. Хоча сценарний план має бути схемою, яка «вміщує послідовність екранних дій» а літературний сценарій – описом, варто зауважити, що на практиці відмінностей

між ними майже нема, принаймні для інформаційних жанрів, де відбувається трансформація і злиття цих двох етапів сценарної роботи.

Про схожість цих двох понять свідчить схема оформлення літературного сценарію, запропонована у практикумі В. Бабенко та О. Сербенської. Достатньо порівняти її зі схемою оформлення сценарного плану сюжету з репортажем з дослідження В. Керролл «Новини на TV». Ці дві схеми не ідентичні, але радикальних відмінностей не простежується. Зокрема вони обидві містять у собі ті самі компоненти: відеоряд з класифікацією планів і описом змісту кадрів і звукоряд (аудіоряд) з текстом журналістського твору і синхронами.

Отже пропонуємо таку, дещо уніфіковану, схему *сценарію*:

СЦЕНАРІЙ

(жанр матеріалу) «Назва»

Авторська група:

або:

Журналіст:

Оператор:

Монтаж:

Дата виходу в ефір:

Загальний хронометраж:

№ кадру	Хронометраж	Відеоряд	Аудіоряд	Примітки
1.	Вказати початок та завершення кожного кадру (не залежно від його хронометражу, напр. 1,5 сек., що використовується для «перебивки»)	Необхідно зазначити 1. Крупність планів: загальний середній, крупний, макроплан і т.д. 2. Хто/Що є (чи має бути в кадрі). 3. Місце зйомки (локація) А також, за потребою, наявність панорам , різновиди панорування; ракурси зйомки.	Закадровий текст Звуковий супровід Інтершум	Вказуються титри Ім'я, прізвище посада Використана музика Інфографіка Специфічні прийоми монтажу та зйомки Додаткове оснащення, відеотехніка, освітлювальні прилади
	Синхрон:(зазначити повністю / початкове речення та остання фраза)			
	Якщо це репортаж: Стенд-ап: текст.....(зазначити повністю) (а також ім'я, прізвище, посада та назву ЗМІ)			

Наступним етапом телевізійного виробництва, ясна річ, є *здійснення зйомки* – підготовки всього візуального ряду до матеріалу відповідного жанру.

Як її здійснювати, та на що необхідно звернути увагу – радимо ознайомитися із описом посад та професійних обов'язків оператора.

Зверніть увагу. Також стане у нагоді ще раз перечитати електронні матеріали: Т. Засорина, Н. Федосова. Професія – журналіст – http://www.library.cjes.ru/online/?a=con&b_id=334&c_id=2999, лекція № 6 «Журналистские профессии» книги В. Цвик Введение в журналистику – http://www.library.cjes.ru/online/?a=con&b_id=334&c_id=2999.

➔ *Про основні складники сценарію докладніше:*

Закадровий текст та інтершум є компонентами аудіоряду. *Закадровий текст* – текст до сюжету, який виголошується за кадром. І. Машенко називає його знеособленим (на відміну від закадрового коментаря, що має авторський характер подачі матеріалу) матеріалом про офіційні події; озвучують здебільшого від 3 особи, нерідко з прямим посиланням на офіційне джерело інформації. *Інтершум* – це звуки (шуми), які присутні (є) на знімальному майданчику, павільйоні, які виступають як природні виражальні засоби і записуються під час відеозйомки на мікрофон-«гармату» (рос. «пушку»). Це головні компоненти, «цеглинки» сюжету. Запам'ятайте, що кожна із них має бути співвідносна: коротко – довго, більше – менше. Як і в будинку – все має бути збалансованим.

Відеоряд – вся сукупність відзнятих на камеру кадрів і розташованих у певній послідовності після обробки відеоматеріалу для демонстрації у сюжеті. **Зверніть увагу.** До нього зараховується й те, що не увійшло до сюжету, а було відзнято! *Стенд-ап* не вважається відеорядом, а є окремим компонентом.

Лайв – це невеликий «шматок» відеоряду, який видається в ефір з натуральним звуком, записаним на відеокамеру. Це поняття прийшло із термінології кіновиробництва. «Живий звук в кадрі» – від англ. *live* «наживо».

Синхрон – це важливий компонент більшості репортажів – звуковий фрагмент, записаний на місці зйомок: коротке інтерв'ю кого-небудь (наприклад, очевидця або експерта). Звуковий фрагмент вибирається до того, як написаний текст, оскільки для того, щоб синхрон природно «лягав» в репортерську розповідь, йому повинен передувати закадровий текст, що «підведе» до висловлення у синхроні.

Стенд-ап (англ. *standup* – стійка) – вербальний репортерський прийом, при якому журналіст працює безпосередньо в кадрі, часто – на місці події.

Існують різні способи запису стенд-апу. Журналіст може просто стояти на якомусь тлі, необхідно стежити, щоб задній план мав максимально велику перспективу (журналіст ні в якому разі не стоїть перед суцільною стіною). Якщо є можливість, то стенд-ап знімають в гущині подій. У деяких службах телевізійних новин взагалі неприйнятні стенд-апи з нерухомим кореспондентом.

Інший спосіб створення стенд-апу ґрунтується на русі телерепортера. У такому випадку журналіст одночасно говорить і йде (або біжить). Але стенд-ап не повинен «вибиватися» з загальної картини сюжету по кольоровості, часу доби, обстановці і місцем. Тому стенд-ап знімають одночасно зі зйомкою самої події. Але далеко не кожна подія настільки видовищна, що дозволяє записати візуально змістовний стенд-ап. У таких випадках стенд-ап може виконувати функцію композиційного елемента, за допомогою якого в репортажі відбувається перехід від однієї відеоінформації до іншої (так званий стенд-ап-місток). **Зверніть увагу,** про це докладніше у наступній темі.

Панорамна зйомка – фіксація руху, яка забезпечує оглядові, безперервні плани зйомки відеоматеріалу. Традиційно виокремлюють *горизонтальну* (зліва

→ направо, справа → наліво), *вертикальну* (зверху → вниз, знизу → вгору) та *діагональну* панорами.

Ракурс – кут зйомки (з верхнього/ нижнього) або місце розташування камери щодо відображуваного об'єкта (фронтально, збоку).

Останнім етапом продакшну – є *постпродакшн* (англ. *Post-production*) – етап теле- кіновиробництва, на який припадає обробка відеоматеріалу після зйомок фільму чи телепрограми, підготовка і виготовлення комп'ютерних об'єктів, редакція, монтаж, озвучування.

Монтаж – особлива система смислових, звукових і ритмічних співвіднесень між окремими кадрами, їх формальне і смислове поєднання й співставлення задля композиційного рішення телематеріалу у цілому. Або ж інакше: розташування у певному порядку кадрів за допомогою технічних засобів та комп'ютерних програм, яке зумовлюється творчим задумом, змістом телевізійного матеріалу. Власне процес поєднання кадрів називається технічним монтажем.

Монтаж по звуку – монтажний прийом, за допомогою якого досягається природне звучання голосу, шумів, а також поєднання звукового наповнення із зображенням задля розкриття змісту телетвору.

Зверніть увагу. *Покрокова інструкція* по здійсненню обробки аудіовізуального (телевізійного) матеріалу (для зручності використання) подана у *додатках*.

Фази *постпродакшну* включають в себе процесинг, дигіталізацію (англ. *digitizing, capture*) переведення зображення у цифровий формат, композитинг (суміщення) відзнятого матеріалу згідно з вказівками режисера, синхронне озвучування готового матеріалу, фінальний монтаж у цифровому форматі, кольорову корекцію, роботу над вирівнюванням кольорів зображення в цілому, а також реалізація «зробленого» телепродукту в ефірі ТК, кіноекранах, Інтернеті тощо.

Кілька слів про розуміння поняття «прямий ефір». *Прямий ефір* (від англ. *Live television* або просто *Live*) – це процес безпосередньої передачі ТБ-сигналу з місця проведення запису в ефір, тобто трансляція сигналу в реальному часі (безпосередня трансляція передачі без монтажу й обробки зображального ряду). Внаслідок технічних обмежень апаратури, яка здійснює ТБ-передачу, і багатьох точок переходу сигналу (камера – центр обробки сигналу – передаюча антена – супутник – супутник – прийомна антена – телевізор).

Зверніть увагу, що прямий ефір ніколи не буває цілком «прямим»: у будь-якому разі відставання на декілька секунд.

Особливості роботи над ТБ-матеріалом для прямих ефірів полягають у тому, що до них треба особливо ретельно готуватися, аби в ході трансляції не було «збоїв». Препродакшн заключається у таких же діях як і для програм у записі. Велика роль у якісному ефірі «на живо» залежить від технічних питань та роботи відео обладнання, проте велика відповідальність «лягає» на ведучих таких програм в ефірі.

Щодо специфіки прямоефірних передач, то це є дещо більше, аніж просто передача реального ходу дій і повноти інформації. Його завдання – відновити паритет між сторонами, які знаходяться по різні боки «голубого екрана».

То ж і «прямий ефір» к. 80-х не ідентичний «живому» ТБ поч. 60-х рр. (про який ми вже згадували). По-перше, на новому виткові розвитку ТБ він одержав потужне технічне оснащення у вигляді мобільних ПТС, можливостей виходу прямо з малогабаритних камер ТЖК у радіорелейні лінії. Космічні ретранслятори миттєво «перекидають» сигнал з континенту на континент. По-друге, у передачі «живого ефіру» складовою частиною стали органічно входити попередньо зафіксовані на ВМЗ фрагменти й епізоди, тим самим збагачуючи документально-публіцистичну палітру «домашнього екрана». По-третє (і що найсуттєвіше), демократизація життя і гласність дозволяли найталановитішим і сміливим журналістам та режисерам уникати шаблонізації екранного дійства.

Друга половина 80-х рр. ознаменувалася на ТБ принципово новою формою спілкування – *телемостами* I, знов-таки, двосторонній ефірний контакт (дуже часто в режимі прямого ефіру чи в наближеному до нього варіанті відеозапису) з'явився на нашому ТБ саме у цей перебудовний час не випадково.

Справжнє «дихання» телемостам надали передачі так званої народної дипломатії. Однією з перших таких стала програма «Ленінград-Сіетл» (1985р.), в якій вперше на нашому екрані дебютували В. Познер та Ф. Донах'ю. До найвідоміших міжнародних екранних діалогів ЦТ належить серія з шести телемостів «Кремль-Капітолій» (1987-1990рр.), 6 передач з Британією (березень 1988р.), тематичні програми-диспути «Права людини» (СРСР-США, СРСР-Великобританія, 1988р.), п'ятисерійне «Шоу Філа Донах'ю» (1987р.) та ін. Загалом у 1987-1990рр. по всесоюзній телемережі транслювалося близько двохсот міжнародних телемостів.

Саме на поч. 90-х минулого століття час ТБ повернуло собі найпотужнішу свою зброю – *прямий ефір*. Адже відеозапис, який на початку 70-х увійшов у ТБ-процес як технологічний засіб фіксації зображення і звуку, невдовзі перетворився в ідеологічну зброю: все записувалося, старанно редагувалося-монтувалося, підчищалося і тільки попередньо переглянуте відповідного рівня керівниками (нерідко навіть з партійних та інших органів), і лише після того благословлялося в ефір. Доходило до дивовижного. Якщо уже ніяк не можна було обійтися без прямого ефіру (наприклад, під час трансляцій першотравневих чи жовтневих демонстрацій), то давали «живу» відеокартинку святкових колон, а музичний маршевий супровід – не вуличних оркестрів, а під фонограми із студійних магнітофонів (аби випадково якісь «не ті» вигуки чи мелодії не потрапили в ефір). Для вечірнього ж повтору репортажу в запису його «підчищали», аби на екрані «вожді» не позіхати, не чухали носа, часто не дрімали в президії чи на урядовій трибуні.

І якщо попервах міжнародне «мостобудування» було прерогативою виключно Центрального ТБ, то поступово до цього виду екранної діяльності підключилися республіканські студії, а також крупні крайові та обласні.